

Avoimet miljööot
ja komeat kuistit
LOPPURAPORTTI

*A*voimet miljoöt ja komeat kuistit -hanke

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LEADER

Pohjoisin Lappi

Sisällys | uettelo

1.	Yhteenveto hankkeesta.....	4
2.	Hankkeen tavoitteet.....	5
3.	Toteutus.....	6
3.1.	Hankesuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet.....	6
3.2.	Hankkeen toteuttamat toimenpiteet ja opitut asiat.....	8
3.2.1.	Avoimet työpajat.....	8
3.2.2.	Kulttuuriympäristöpäivät.....	9
3.2.3.	Muut kulttuuriympäristö-tapahtumat kylissä	12
3.2.4.	Kylien ja oppilaitosten kanssa yhteistyössä järjestettävät rakennusperintöön liittyvät työpajat.....	16
3.2.4.1.	Palautekysely	20
3.2.5.	Muut oppilaitosten kanssa järjestettävät tilaisuudet ja tapahtumat.....	21
3.2.6.	Webinaarit.....	21
3.2.7.	Esittelyt ja ständeilyt muiden järjestämissä tilaisuuksissa.....	21
3.3.	Maisemanhoito	22
3.3.1.	Diplomityö.....	22
3.3.2.	Pilotoidut uudet maisemanhoitotavat ja kohdekohtaiset suunnitelmat ja selvitykset	23
3.3.3.	Maisemanhoidon vertaileva aineisto	26
3.4.	Muut toimenpiteet.....	27
3.4.1.	Kuistikortit ja -kassit.....	27
3.4.2.	Neuvonnat ja kohdekäynnit	28
3.5.	Restaurointialan koulutuksen edistäminen Lapissa	28
3.5.1.	Vanhojen rakennusten korjausosaamista Lappiin -kysely	29
3.5.2.	Restaurointialan osaajia Lappiin -keskustelutilaisuus Rovaniemen kotiseutumuseolla.....	31
3.5.3.	Tutustumiskäynti OSAO:n Pudasjärven toimipisteen hirs- ja korjausrakentamisen koulutukseen	32
4.	Viestintä ja tiedottaminen.....	33
5.	Aikataulu.....	34
6.	Resurssit ja toteutuksen organisaatio	34
7.	Kustannukset ja rahoitus.....	35
8.	Raportointi ja seuranta	36
9.	Tulokset ja vaikutukset	37
10.	Ehdotukset jatkotoimenpiteiksi	37
11.	Ohjausryhmän arvio hankkeen toteutuksesta.....	38
	Liitteet.....	39

1. Yhteenveto hankkeesta

Lapin maaseuturahaston rahoittamassa kulttuuriympäristöhankkeessa lisättiin tietoa kulttuuriympäristöstä ja niiden hoidosta infotilaisuuksien, webinaarien, talkoiden ja työpajojen välityksellä. Hankkeen järjestämät 53 tilaisuutta tavoittivat yli 1 200 henkilöä. Oppilaitosten kanssa toteutettiin yhteensä seitsemän työpajaa, joilla kunnostettiin arvokkaita kulttuuriperintökohteita Lapin maaseutukylissä. Työpajoihin osallistui 46 opiskelijaa. Restaurointialan osaajien saamista Lapin alueelle edistettiin myös järjestämällä teemaan liittyvä tapahtuma, tutustumismatka ja tekemällä aiheesta videoita. Hankkeessa tehtiin videoita myös restaurointityömenetelmistä, kuten tuohimalkakaton ja pärekaton teosta.

Osana hanketta valmisteltiin vertaileva aineisto maisemanhoidontöiden suunnitteluun ja kustannusarvion laadintaan, tiedotettiin ja avustettiin maaseutumaisemaan liittyvien Helmi- elinympäristöavustusten haussa ja lisättiin tietämystä maatalousluonnon monimuotoisuudesta ja sen hoidosta tilaisuuksin, tapahtumin ja talkoin.

Hanke toteutettiin tiiviissä yhteistyössä mm. alueellisten vastuumuseoiden, Lapin ELY-keskuksen luontoympäristöyksikön ja oppilaitosten kanssa. Hanketta ohjasi ohjausryhmä, joka koostui asiantuntijoista.

2. Hankkeen tavoitteet

Maaseutuohjelman avulla tähdätään elinvoimaisen maaseudun säilymiseen, ympäristön tilan paranemiseen, uusiutuvien luonnonvarojen kestäväan käyttöön, eläinten hyvinvoinnin parantamiseen ja osaamisen kehittämiseen. Hanke tukee erityisesti Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman seuraavia tavoitteita: osaaminen, tiedonvälitys, innovaatiot ja yhteistyö maaseudulla lisääntyvät, luonnon monimuotoisuus lisääntyy, vesistöjen tila ja maatalouskäytössä olevan maaperän tila paranevat ja ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tehostuvat.

Hankkeessa lisättiin tietoa ja osaamista kulttuuriympäristöön liittyen. Toimintatapana oli tiivis yhteistyö eritasoisten toimijoiden kanssa, joka mahdollistaa innovaatiot. Luonnon monimuotoisuuden lisääminen oli hankkeessa tehtävien maisemanhoitotoimenpiteiden lähtökohtana. Hankkeessa tuettiin korjausrakentamista, joka lähtökohtaisesti on vähäpäästöisempää kuin uudisrakentaminen ja tukee olemassa olevan rakennuskannan pitkää elinkaarta kestävän ja materiaalitehokkaan rakentamisen lähtökohtana. Hankkeessa tuettiin perinnerakentamista, joissa käytettävät materiaalit ovat pitkäikäisiä, yleensä paikallisia ja hiiltä sitovaa materiaalia.

Hanke toteutti Lapin alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa ja siinä kohtaa 3.2.2.4 Maaseutuym-
päristö. Ohjelmassa todetaan, että ”hyvin hoidettu maaseutuym-
päristö lisää maaseudun viihtyvyyttä ja
kyläelämän omissa suunnitelmassa maisemanhoitotoimenpiteet ovat keskeisellä sijalla. Ympäristön hoitoon kuuluu myös maaseutuperinteen säilyttämiseen ja perinteistä kyläkuvaa parantavat toimet.” Hankkeen keskiössä oli ohjelman mukaisesti elvyttää maaseutuperintöön liittyvää osaamista työpajoin, tilaisuuksin ja infoin. Hankkeen toimenpiteet kohdennettiin siten, että hoito tuki laajemminkin Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaa. Hanke edisti ohjelman kautta saatavien avustusten ja tukien käyttöä erityisesti luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi.

Pitkän aikavälin tavoitteet

- Kylien toimijat hoitavat omaehtoisesti ja yhteisöllisesti kulttuuriympäristöä.
- Kulttuuriympäristön arvostus on lisääntynyt sekä kyläelämän toimijoiden silmissä, että laajemmassa mittakaavassa.
- Kiinnostus Lapin rakennettua kulttuuriperintöä kohtaan on noussut ja alalle on saatu uusia ammattilaisia.
- Luonnon monimuotoisuus lisääntyy perinnebiotooppeja hoidettaessa.
- Oppilaitokset huomioivat opinnoissa restaurointialan osaajien tarpeen Lapin alueella.
- Maaseutualueiden elämänlaadun parantuminen viihtyvyyden, yhteisöllisyyden ja vetovoiman lisääntymistä.
- Yritysten aktiivisuuden lisääminen kulttuuriympäristön hoidon puitteissa.
- Kyläelämän toimijat, kunnat ja yhdistykset tietävät mistä hakea kulttuuriympäristön hoitoon liittyviä tukia ja tietävät keneltä pyytää apua tarvittaessa.
- Uusien maisemanhoitomallien ja toimintatapojen hyödyntäminen on levinnyt maakunnallisesti ja koko Suomessa.

Lyhyen aikavälin tavoitteet

- Tiedon, osaamisen ja innostuksen lisääminen kulttuuriympäristön hoidosta, tuista ja avustuksista.
- Uusien kulttuuriympäristön hoitomallien löytäminen pilotoitien kautta.
- Hyvistä toimintamalleista oppiminen ja niistä johdetaan kokeiluja helpottamaan kulttuuriympäristön hoitoa.
- Kyläelämän, maanomistajien, yhdistysten, sekä maaseutu- ja matkailuyrittäjien yhteistyön ja yhteisöllisyyden edistäminen kulttuuriympäristön kunnostuksessa ja ylläpidossa.
- Lisätä kyläelämän toimijoiden ja viranomaistahojen yhteistyötä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.
- Rakennusalan opiskelijoiden kiinnostuksen lisääntyminen Lapin kulttuuriperintöä kohtaan.
- Rakennusalan opiskelijoiden verkostoituminen Lapin rakennettua kulttuuriperintöä kohtaan.
- Rakennusalan opiskelijoiden tietotaidon lisääntyminen liittyen Lapin rakennettua kulttuuriperintöä kohtaan erityispiirteisiin ja niiden korjausmenetelmiin.
- Pilotoida oppilaitosyhteistyötä Lapin rakennusperintöä kohtaan kunnostuksessa.
- Uusien perinnebiotooppialueiden hoidon edistäminen.

- Viestinnällä saavutetaan ja innostetaan myös uusia toimijoita liittyen kulttuuriympäristön hoitoon.
- Lapin maaseudulla toimivat yritykset saavat lisätietoa alueen kulttuuriympäristöstä ja sitä kautta kiinnostuvat sen hoidosta.
- Uusien restaurointialan osaajien saaminen Lapin maakuntaan.

Konkreettiset tavoitteet

- Hankkeesta hyötyvä maaseutuväestön määrä, 500 asukasta.
- Infotilaisuudet, tapahtumat ja talkoot 20 kpl, osallistujatavoite 200 hlö (joista kylien ja oppilaitosten kanssa yhteistyössä järjestettävät rakennusperintöön liittyvät työpajat 4 kpl, 25 opiskelijaa ja muut oppilaitosten kanssa järjestettävät tilaisuudet ja tapahtumat 2 kpl, 25 opiskelijaa).
- Pilotoidut uudet maisemanhoitotavat, 2 kpl.
- Maisemanhoitotöiden mallinnus 4 eri menetelmää, sisältäen perinnebiotooppikohteiden hoidon suunnitteluun liittyvien laskentakaavioiden laatiminen (kuten koneiden käyttö).
- Kohdekohtaiset suunnitelmat ja selvitykset, 4 kpl.
- Tiedottaminen: lehtiartikkeli 5 kpl, kotisivujulkaisut 15 kpl, lyhytvideot 10 kpl, somepostaukset kuten Instagram/Facebook 200 kpl.

3. Toteutus

3.1. Hankesuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet

Kulttuuriympäristötiedon lisääminen

1. Hankkeessa järjestetään toimintaympäristön tarpeista lähteviä kaikille asukkaille avoimia infotilaisuuksia ja tapahtumia. Infot ja tapahtumat järjestetään tiiviissä yhteistyössä eri viranomaisten, asiantuntijoiden ja hankeyhteistyökumppaneiden kanssa. Näissä osallistujat saavat tietoa kulttuuriympäristöön liittyvistä aihealueista, kuten millaiset rakenteet ovat säilyttämisen arvoisia, miten rakennuksia tulee kunnostaa perinnettä kunnioittaen, millaisia tukia ja avustuksia kohteiden kunnostukseen ja hoitoon on saatavilla, mikä on perinnebiotooppi, miten niitä tulee hoitaa sekä kuinka kulttuurimaisemaa voi hyödyntää alueen kehittämisessä kuten kylämatkailussa. Yhtenä kokonaisuutena on Helmi- ohjelmasta tiedottaminen.
2. Osana hanketta toteutetaan lappilaiseen kulttuuriin liittyviä perinnetaidon työpajoja. Työpajojen tavoitteena on osaamisen elvyttäminen, kuten pistoaidan ja pärekaton teko sekä tervan poltto ja aineettomaan kulttuuriin liittyvät toimenpiteet. Työpajat toteutetaan kylissä tarpeen mukaan. Ne ovat kaikille avoimia ja kestoltaan noin 1–2 päiväisiä. Työvaiheet videoidaan ja julkaistaan opintomateriaaliksi. Työpajat suunnittelevat hankehenkilöstö yhteistyössä kylätoimijoiden kanssa ja toteutuksesta vastaavat asiantuntijat. Osa rakennusperintöä koskevista työpajoista suunnitellaan yhteistyössä oppilaitosten, erityisesti Oulunseudun ammattioppilaitoksen taideteollisuusalan kanssa. Työpajat suunnitellaan niin, että oppilaitoksen rakennus- ja taideteollisuusalan opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua kylissä toteutettaviin työpajoihin. Työpajakohteet valitaan yhteistyössä oppilaitosten ja Maakuntamuseoiden kanssa. Työpajoissa annetaan tietoa Lapin kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta rakennuskannasta, arvorakennusten kunnostamisesta ja kunnostuksessa huomioitavista asioista. Työpajat sisältävät lyhyen teoriaosuuden päivän töistä ja käytännön opiskelun aidossa työkohteessa. Tavoite on jättää oppilaille muistijälki restauroinnista, innostaa rakennusalan opiskelijoita vaalimaan arvokasta rakennusperintöä ja pitkällä tähtäimellä saada uusia osaajia kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan ennallistamistyöhön. Maisemanhoitotöihin liittyvissä työpajoissa yhteistyötä tehdään Lappian Louen toimipiste- Maaseutuyrittäjyyden osamiskeskuksen kanssa ja Lapin koulutuskeskus REDUn luonto- ja ympäristöalan perustutkintoa ja metsäalan perustutkintolinjojen kanssa.

3. Osa hankkeen toiminnasta toteutetaan laajamittaisempina kulttuuriympäristön ennallistamiseen liittyvinä pilotteja. Pilotoinnit mahdollistavat yksittäisten toimenpiteiden kokonaisvaltaisen toteutuksen, jotka toimivat muille kylille inspiroivina esimerkkeinä. Pilottikohteet valitaan ELY-keskuksen asiantuntijoiden kanssa ja toteutuksessa olennaista on kyläläisten oma aktiivisuus ja sitoutuminen hankkeeseen, eri toimijatahojen tiivis yhteistyö sekä asiantuntijoiden hyödyntäminen uusien ratkaisumallien löytämiseksi. Pilotoinneilla tarkoitetaan esimerkiksi jonkin merkittävän kulttuuriympäristökohteen kunnostusta suunnittelusta tuotteistukseen. Tämä prosessina tarkoittaa mm. maanomistajalupien kysymisen, rahoituksen etsimisen ja siihen liittyvien suunnitelmien laadinnan, eri viranomaistahojen yhteistyön, toteutuksessa tukemisen ja tuotteistuksen asiantuntijoita hyödyntäen. Pilotit dokumentoidaan ja raportoidaan. Tällainen kohde voi olla esimerkiksi Helmi-rahoitukseen soveltuva kohde, jossa hanke tukee toteutusprosessia.
4. Hankkeessa tarjotaan apua ja neuvontaa kylälähtöisiin kulttuuriympäristöön liittyviin suunnitelmiin, kuten perinnebiotoopin hoitosuunnitelmat, vesistönkunnostus- ja maisemanhoitosuunnitelmat ja rakennetun kulttuuriperinnön ennallistamissuunnitelmat. Suunnitelmia laatii hankehenkilöstö ja erityistä asiantuntijuutta vaativissa suunnitelmissa hyödynnetään ensisijaisesti muiden hankkeiden ammattilaisia, kuten Sotka-hanke (Sorsalintujen tilan kohentaminen) ja Veskuhanke (vesistönkunnostus) ja toissijaisesti maksullisia asiantuntijoita. Suunnitelmien laadinnassa huomioidaan toteuttamiskelpoisuus, kustannus ja hoidon jatkuvuus.
5. Hankkeessa etsitään ja kokeillaan uusia laite- ja konemalleja maisemanhoitoon sekä vertaillaan eri hoitotapoja maisemanhoitokohteissa. Hankkeessa toteutetaan pilotteja, jotka suunnitellaan toteutettavaksi eri toteutustavoin, seurataan toteutus ja raportoidaan. Pilottien pohjalta laaditaan vertaileva aineisto. Kone- ja laitetyön lisäksi vertailukohteissa kokeillaan metsurityönä tehtävä maisemanhoito ja talkootyönä tehtävä työ. Vertailussa huomioidaan työkohteen luontotyyppi, kunto, hoitotöiden suorittamisen ajankohta, työhön kuluva aika, kustannukset ja työn jälki. Tavoite on helpottaa maisemanhoitosuunnitelmien toimenpiteiden suunnittelua, aikataulutusta ja kustannusten arviointia. Mallinnuskohteiden valinnassa tehdään tiivistä yhteistyötä ELY-keskuksen kanssa. Koneellisten ratkaisujen ja mallinnusten laadinnassa hyödynnetään yhteistyöverkostoja, kuten oppilaitoksia ja tarpeen mukaan asiantuntijoita. Mallinnukset ovat julkisia ja käytössä maisemanhoitotöitä suunnitteleville tahoille.
6. Hankkeessa etsitään tapoja osallistaa alueiden yritykset kulttuuriympäristöä ennallistaviin toimenpiteisiin. Alueella toimiville yrityksille tarjotaan osallistumismahdollisuus hankkeessa järjestettäviin tapahtumiin ja talkoisiin sekä toteutetaan tarpeen mukaan kulttuuriympäristöteemaisia lyhytkoulutuksia. Toimenpiteet tarkentuvat, kun Lapin Liiton Välkky -hankkeen valmistelema matkailuyritysten STF-indikaattorilista valmistuu. Toimenpide tukee Valtioneuvoston kestävän matkailun monitieteiset mittarit kulttuuriympäristöissä selvitystä.

Tiedottaminen ja yhteistyö ovat hankkeen läpileikkaavia teemoja

Tiedottaminen on tärkeä osa hankkeen toimintaa, joka suunnitellaan yhdessä hankkeen työntekijöiden kanssa. Tiedottamisen kautta Lapin kulttuuriympäristöstä lisätään tietoa eri kanavissa. Tiedottamisen kautta tuodaan esille hankealueiden arvoja, erityispiirteitä ja mahdollisuuksia. Innostavin tarinoin, yhteisöllisyyttä ja toimintaa huokuvin kuvin on tarkoitus kannustaa muitakin Lapin kyliä ja kylätoimijoita innostumaan ja aktivoitumaan kulttuuriympäristön hoidosta ja siihen liittyvistä rahoitusmahdollisuuksista ja kulttuuriympäristön hyödyntämisestä yritystoimissa. Hankkeessa tullaan nostamaan esille hankkeen toimintaa tarinoin, kuvin ja lyhyiden videopätkien avulla. Tämän lisäksi hankkeen teemaan liittyvää asiantietoa tuotetaan hankkeen tiedotuskanaville. Hankkeessa tehdään kortti/korttisarja, jossa esitellään lappilaisia kuistityyppejä. Hankkeessa tehdään mahdollisuuksien mukaan muiden maaseuturahaston rahoittamien ja Lapin alueen hankkeiden kanssa yhteistyötä mm. tapahtumien ja webinaarien järjestämisessä.

3.2. Hankkeen toteuttamat toimenpiteet ja opitut asiat

3.2.1. Avoimet työpajat

- » Hankkeessa järjestettiin viisi avointa työpajaa, joihin osallistui yhteensä 76 henkilöä.

Pelkosenniemen Suvannossa järjestettiin 9.-12.6.2022 pärekattotyöpaja, jossa kunnostettiin 1800-luvulta peräisin olevan Lomalan aitan pärekatto. Päivien aikana nautittiin alkukesän tunnelmasta ja yhteisöllisestä tekemisestä. Lisäksi työpajan yhteydessä järjestettiin kulttuuriympäristöinfo, jonka osallistujilla oli mahdollisuus tutustua myös pärekaton tekoon.

Rovaniemen kotiseutumuseolla järjestettiin 13.8.2022 yhden päivän pituinen tuohimalkakattotyöpaja. Tapahtuman suosio oli positiivinen yllätys, osallistujia oli yhteensä 14. Osallistujat olivat innostuneita, päivässä oli hyvä henki ja palaute osallistujilta positiivista. Työpajasta tehtiin myös video, jota ei kuitenkaan voi pitää varsinaisena tuohimalkakaton teon opetusvideona, sillä prosessi ei ollut täysin korjausohjeistuksen ja perinnerakentamisen periaatteiden mukainen. Tähän vaikutti osaltaan työpajan rajallinen aika ja resurssit, sekä restaurointimestarin äkillinen estyminen, minkä seurauksena työnjohtajana toimi hanketoimijoille ennestään tuntematon henkilö. Odotukset työnjohtajan osalta eivät täysin täyttyneet, tuohiarkkien ladontatekniikka olisi vaatinut tarkennusta ja lisäksi malkapuiden kiinnityksessä oikaistiin käyttämällä perinteisen harjatapin sijasta ruuveja.

Pärekurssi Rovaniemen Tapionkylässä Avoimet kylät -päivänä 10.6.2023 oli menestys. Kurssi oli todella suosittu eivätkä kaikki halukkaat mahtuneet mukaan, osallistujia oli yhteensä 22. Päivän aikana restaurointimestari Seppo Pulska opetti päreiden teon vaiheet metsästä katolle. Päivän aluksi käytiin katso-

massa sopivia pärepuita metsässä ja osallistujat pääsivät parkkaamaan ja sahaamaan puita pölkyiksi. Turvallisuussyistä päreiden höylääminen toteutettiin näytösluontoisesti. Päivän aikana tutustuttiin eri ikäisiin pärekattoihin pihapiirissä sekä opeteltiin pärekaton teon perusteet keskeneräisellä katolla. Vastaavanlaisia päiviä olisi varmasti tarpeen järjestää jatkossakin ja mieluusti käyttäen perinteistä traktori- tai maamooottorikäyttöistä pärehöylää, sillä sähkökäyttöiset pärehöylät ovat harvinaisia. Pärehöylän kanssa toimittaessa on erityisen tärkeää huomioida työturvallisuus.

Kesäkuun viimeisellä viikolla 2023 järjestettiin kaksi perinneaitapäivää, ensimmäinen Rovaniemen Songassa ja toinen Kemijärven kotiseutumuseolla. Opettajana toimi Pekka Narkilahti. Songan päivässä tehtiin alusta alkaen uusi perinteinen pistoaite Oitolanrannan tervahaudan ympäristöön. Aidan sidontaan käytetyt vitsakset olivat liian paksuja, minkä takia aidan teko oli tavallista haastavampaa. Lopputulos oli kuitenkin onnistunut. Kemijärven päivässä korjattiin olemassa olevaa pistoaitaa, joka oli päässyt huonoon kuntoon ja osin kaatunut. Aitalopat teroitettiin uudelleen ja sidottiin uudet vitsakset. Lisäksi Lapin maakuntamuseon amanuessi Jani Hiltunen kertoi aitojen historiasta ja kulttuuriympäristöjen hoidosta. Yhteensä päiviin osallistui 29 henkilöä. Songan tapahtumaan oli myös ostopalveluna palkattu ammattivalokuvaaja dokumentoimaan päivää ja tuottamaan viestintä- ja markkinointimateriaalia hankkeelle.

Varsinkin Rovaniemen lähellä järjestetyt tapahtumat olivat suosittuja ja osoittivat, että perinnerakentaminen kiinnostaa ihmisiä. Restaurointialan osaajien vähäisyys Lapissa tuli jälleen esille työpajojen suunnitteluvaiheessa, sillä työpajojen ohjaajiin ei juurikaan ollut vaihtoehtoja. Ammattivalokuvaajan käyttö tapahtumissa helpotti projektityöntekijän järjestelytyötä ja takasi laadukkaan materiaalin ja työpajojen monipuolisen dokumentoinnin. Etenkin sellaisissa tilaisuuksissa, joissa on tarkoitus myös videoida työvaiheita, erillisen valokuvaajan käyttö oli hyödyllistä.

Erilaisiin perinnetaitoihin keskittyville työpajoille on todennäköisesti jatkossakin kysyntää. Jatkossa tilaisuuksien valmistelussa täytyy painottaa etenkin aidanteon osalta järjestäjätahon neuvontaa oikeanlaisten materiaalien hankinnassa ja aidan käyttökohteen osalta haluttu tiheys täytyy suunnitella etukäteen. Järjestetyissä perinneaitapäivissä tehty aita oli sopivaa maisemointitarkoitukseen, mutta ei olisi riittävän tiheää esimerkiksi eläintenpitoa varten.

3.2.2. Kulttuuriympäristöpäivät

- » Hankkeessa järjestettiin 10 kulttuuriympäristöpäivää ja osallistujia oli yhteensä 122 henkilöä.

Tilaisuuksia järjestettiin kyläkohteissa eri puolilla Lappia yhdessä Lapin ELY-keskuksen perinnebiotooppiasiantuntijoiden ja alueellisten vastuumuseoiden korjausrakentamisen neuvojen kanssa. Päivien erityisyytenä oli se, että viranomaiset ovat olleet yhden kylän käytettävissä ja viranomaiset ja kyläläiset ovat saaneet keskustella kasvotusten. Joka tilaisuudesta on löytynyt uusia edistettäviä kohteita viranomaistalolle. Paikanpäältä nousi useita kulttuuriympäristökohteisiin kohdistuvia neuvontakäyntejä niin alueellisille vastuumuseoille kuin ELY-keskuksen luontoympäristöyksikölle. Kulttuuriympäristöpäivät on koettu molemminpuolisesti hyödyllisiksi.

Kulttuuriympäristöpäivä Kittilän Lonnakossa 18.6.2022 keräsi 5 osallistujaa lehti-ilmoituksesta, aktiivisesta somemarkkinoinnista sekä kiinteistöjen omistajien kontaktoinnista huolimatta. Paikalla olleet kiinteistöjen omistajat sekä Kittilän kunnan edustaja olivat kiinnostuneita aiheesta ja saivat tilaisuudesta vinkkejä ja neuvontaa maisemanhoitoon ja rakennusten kunnostamiseen.

Meltosjärven kulttuuriympäristöpäivässä 16.7.2022 oli 18 osallistujaa. Paikalla oli myös Meän Tornionlaakson toimittaja ja tilaisuudesta julkaistiin lehdessä koko sivun artikkeli.

Savukosken kulttuuriympäristöpäivään osallistui 8.6.2023 15 henkilöä. ELY-keskuksen suunnittelija Sanna Haapala kertoi arvokkaasta maisemasta ja maisemanhoitoon saatavista tuista. Lapin maakuntamuseon Jani Hiltunen kertoi rakennettujen ympäristöjen hoidosta ja Savukosken erityispiirteistä. Savukosken jälleenrakennuskauden rakentaminen on arvokasta ja tuo esille sodanjälkeisen alueen voimallisen uudisrakentamisen. Kunnan alueelta löytyy myös useita erityisiä kohteita kuten Kuosku, Martti, Samperin kohteet Tulppiossa, Saarivaara ja Seitajärvi. Kunnan ylläpitämät Tarkkala ja Puistola ovat erinomaisesti ylläpidettyjä kulttuurihistoriallisesti merkittäviä pihakokonaisuuksia. Tilaisuudessa perehdyttiin vanhojen rakennusten kunnostamiseen ja käytiin tutustumassa Puistolaan, jonka näyttelyä on monipuolistettu mm. alueen poronhoidosta kertovalla näyttelyllä.

Ivalon kulttuuriympäristöpäivä järjestettiin Inariviikkojen yhteydessä 28.7.2023. Tilaisuudessa oli 9 osallistujaa. Restaurointimestari Marko Korkeasalo Siidasta avasi kuulijoille rakennushistorian arvoja ja kohdekäynnillä tutustuttiin jälleenrakennusajan kohteisiin. ELY-keskuksen Marjut Kokko kertoi kulttuuriympäristöjen arvoista ja hoidosta.

Enontekiön kulttuuriympäristöpäivät järjestettiin 4.-5.8.2023 Palojoensuussa ja Peltovuomassa. Päivien suunnittelussa ja markkinoinnissa tehtiin yhteistyötä Enontekiön kylät -hankkeen kanssa, jolla oli jo valmiiksi hyvät yhteydet alueen kyliin. Tilaisuuksissa asiantuntijoina olivat mukana Marko Korkeasalo Saamelaimuseo Siidalta sekä Marjut Kokko Lapin ELY-keskuksesta. Tilaisuuksien yhteydessä tehtiin myös neuvontakäyntejä kohteisiin. Palojoensuun kylä ansaitsee erityishuomion aktiivisuudesta. Tilaisuuteen osallistui 18 kyläläistä, joista suurin osa oli mukana myös ennen tilaisuutta tehdyssä kyläläisten talon katselmuksessa kuulemassa huomioita rakennuksen kunnosta. Kyläläiset olivat todella kiinnostuneita ja innoissaan aiheesta. Peltovuomassa osallistujia oli 9, mutta neuvontakäyntipyyntöjä tuli huomattavan monta. Päivän aikana tehtiin rakennusperinnön neuvontakäynnit kolmeen kohteeseen ja lisäksi katselmoitiin kaksi perinnebiotooppikohdetta, joista toinen todettiin potentiaaliseksi Helmi-ohjelman kunnostuskohteeksi.

Lohijärven ja Pekanpään-Kainuunkylän kulttuuriympäristöpäivät järjestettiin Lapin ELY-keskuksen pyynnöstä 13.-14.5.2024. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 19 henkilöä. Tilaisuuksien tarkoituksena oli tavanomaisen kulttuuriympäristöpäivien sisällön lisäksi aktivoida valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden kyliä pohtimaan maisemanhoitoalueen perustamista, sillä sellaista ei vielä ole perustettu Tornionlaakson alueelle. Tilaisuuden tuloksena maisemanhoitoalueen perustamista on alettu edistää Lohijärvellä.

Lisman ja Enontekiön kulttuuriympäristöpäivät jouduttiin perumaan/siirtämään kesältä 2022 vuodelle 2023 asiantuntijan estymisen vuoksi. Lisman tilaisuus peruuntui toistamiseen kesällä 2023.

Kulttuuriympäristöpäivät mahdollistavat asiantuntijoiden ja kyläläisten kohtaamisen kylissä. Kyläympäristöstä ja sen rakennuksista puhuminen on helpompaa kohteiden äärellä. Luennon lisäksi kyläkiertä ja siihen kuuluva runsas keskustelu avaavat tilannetta eritavoin, kuin luentomainen tilaisuus. Asioista keskusteleminen on helppoa ja sujuvaa, kun sitä käydään kohteiden äärellä.

Päähasteena kulttuuriympäristöpäivien järjestämisessä on ollut kyläaktiivien tavoittaminen. Ajantasaisia yhteistietoja kyläläisiin on vaikea löytää verkosta. Asiasta kiinnostuneiden, eri-ikäisten osallistujien tavoittamiseksi on jatkossa tärkeää muistaa ilmoittaa tilaisuuksista netin ja tulostettavien mainosten lisäksi paikallisesti luetuimmassa lehdessä. Monet vanhojen rakennusten omistajat asuvat toisaalla ja heitä kylätilaisuudet eivät palvele. Paras ajankohta saada muualla asuvat kyläläiset tilaisuuksiin, on heinäkuun ja muut loma-ajanajaksot. Lisäksi haasteita aiheutti toisinaan puhujien aikataulussa pysyminen. Puheenvuorot tahtovat helposti venähtää ylipitkiksi, jolloin päivän aikataulu kärsii ja tilaisuuden sisällöstä tulee turhan raskas.

3.2.3. Muut kulttuuriympäristö- tapahtumat kylissä

- » Maisemanhoitoalueiden verkostoseminaarit järjestettiin kaksi kertaa ja osallistujia oli yhteensä 48 henkilöä.

Maisemanhoitoalueiden verkostoseminaari järjestettiin ympäristöministeriön ja Lapin ELY-keskuksen aloitteesta Pelkosenniemen Kairalassa 27.-28.9.2022. Tilaisuuteen osallistui edustajia lähes kaikilta Suomen maisemanhoitoalueilta, muutama etäyhteyksin. Ensimmäisenä seminaaripäivänä kylät esittelivät vuorollaan omia ominaispiirteitään, tehtyjä ja suunnitelmissa olevia toimenpiteitä sekä muita ajankohtaisia asioita. Ajatusten, kokemusten ja uusien ideoiden vaihto oli vilkasta. Lisäksi kuultiin myös mm. Helmi-ohjelmasta sekä maisemanhoidon suunnitteluprosessista. Iltaohjelmassa Kairalasta kotoisin oleva kirjailija Juhani Karila kertoi maiseman merkityksestä Pienen hauen pyydystys -romaanissaan. Toinen päivä oli omistettu Luiron ja Kairalan kyliin tutustumiselle. Kairala-Luiron maisemanhoitoalue perustettiin vuonna 2010 ja se oli Lapin ensimmäinen valtakunnallinen maisemanhoitoalue. Kylissä on lukuisia Lapin sodalta säästyneitä peräpohjalaisia pihapiirejä sekä arvokasta perinteistä kulttuurimaisemaa, jonka säilyttämiseksi kylissä tehdään aktiivisesti töitä.

Toinen maisemanhoitoalueiden verkostoseminaari järjestettiin Rovaniemen Viirinkylässä 30.6.2023. Samassa yhteydessä juhlistettiin myös Yläkemijoen valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamista 1.7.2023 sekä ympäristöneuvos Tapio Heikkilän eläkkeelle siirtymistä. Heikkilä toi puheenvuorossa esille, että maisemanhoitoalueet ovat osallistamisen ja osallistumisen riemuvoitto – ”mietitään yhdessä, mikä on hienoa ja säilyttämisen arvoista, mitä pitäisi kohentaa. Maisemanhoitoalueet toimivat esimerkkinä siitä, miten paikallisten ihmisten asiantuntijuutta hyödynnetään. Maisemanhoitoalueilla tehdään ensin suunnitelma ja sitten vasta päätös, jolloin suunnitelma jää käytettäväksi, vaikka aluetta ei lopulta perustettaisikaan.”

Lampuri Ville Eskola Simosta on etsinyt ja testannut useita erilaisia maisemanhoitoa helpottavia koneita ja laitteita, joita hän esitteli omassa esityksessään. Lisäksi päivän aikana kuultiin useiden maisemanhoitoalueiden kuulumisia. Uutena alueena mukana oli Paimionjokilaakso Lounais-Suomesta, jossa on parhaillaan käynnissä maisemanhoitosuunnitelman laatiminen. Iltapäivällä tehtiin kävely Kemijoen rantamaisemissa Arto Sääskilahden lammaslaitumilla.

Hankkeen ohjausryhmän jäsen, Ympäristöministeriön maisemanhoitaneuvos Tapio Heikkilä osallistui Kairala-Luiron ja Yläkemijoen maisemanhoidon verkostoseminareihin ennen eläköitymistään.

Kaksi järjestettyä maisemanhoitoalueiden verkostoseminaaria todensi, että Lapin ELY-keskus on tehnyt pitkäjänteisesti töitä maisemanhoitoalueiden verkoston edistämiseksi. Tämä näkyy mm. Lapin maisemanhoitoalueiden määrässä ja Lapin maisema-asiantuntijoiden asiantuntemuksen kysynnässä muualta Suomesta käsin. Maisemanhoitoalue -status ei ole kovinkaan tunnettu, vaikka se perustuu luonnonsuojelulakiin. Maisemanhoitoalueiden statuksen nosto ja alueiden merkityksen esille tuominen vaatii paikallistason ja maakuntatason lisäksi valtakunnan tason toimia. Kylätasolla maisema-aktiivien vertaistuen tarve on suuri. Työt tehdään pääasiassa vapaaehtoisuustyönä ja töiden toteuttaminen vaatii verrattain paljon resursseja. Verkostoseminaarit ovat hyvä tapa jakaa tietoa ja verkostoitua eri toimijatahojen välillä.

» Perinnebiotooppipäivät, 3 kpl, 28 hlö

Hankkeessa järjestettiin kolme perinnebiotooppipäivää, Torniossa ja Kemissä heinäkuussa 2022 sekä Ranuan Putkivaarassa heinäkuussa 2023. Päivien aikana tutustuttiin maisemanhoitoon alueella, perinnebiotooppien lajistoon, laidunnukseen sekä Torniossa myös rakennusten kunnostukseen. Paikalla oli alueen maisemanhoitajia sekä muita aiheesta kiinnostuneita. Maisemanhoitajat jakoivat kokemuksiaan ja saivat vertaistukea toisiltaan.

Tornion Pelttarinsaaren tilaisuudessa haasteina olivat mm. pysäköintitilan vähäisyys sekä tapahtumapaikan hankala saavutettavuus. Saari sijaitsee Tornionjoessa, jonka vedenpinnan korkeus oli tilaisuuden aikaan huomattavan korkea. Saareen oli järjestetty kulku soutuveineillä. Lisäksi iso osa tilaisuudelle varatusta ajasta kului osittain myös huonon sään vuoksi tilan vanhaan hirsiseen päärakennukseen tutustuen, ja aikaa kasvilajistoon tutustumiseen jäi vähemmän kuin oli suunniteltu.

Kemin Niittykari on erityisen edustava luonnonsuojelulain mukainen luontotyyppi, katajaketo keskiosiltaan. Kohde on ollut hoidossa 5 vuotta ja kasvusto on hyvin ennallistunut. Paikalla olleet paikalliset osallistujat muistelivat saarten laidunnushistoriaa. Päivät kiinnostivat myös lehdistöä ja niistä julkaistiin aukeaman artikkelit Lounais-Lapissa ja Kotikulmilla-lehdessä, joissa hanke oli hyvin esillä.

Perinnebiotooppipäivä Ranuan Putkivaarassa 5.7.2023 oli edeltäjiensä tapaan suosittu. Osallistujamäärä oli rajoitettu kahvitustilan rajallisuuden vuoksi, ja kaikki halukkaat eivät mahtuneet mukaan. Harmillisesti osa ennakkoon ilmoittautuneista ei saapunutkaan paikalle. Osallistujia oli lopulta 10. Tilaisuudessa Keskitalon ylämaankarjan Eija Nurmela kertoi tilan maisemanhoitotoiminnasta, hoidossa olevista perinnebiotooppi- ja luonnonlaidunkohteista sekä ylämaankarjasta. ELY-keskuksen asiantuntijat kertoivat perinnebiotoopeista, Helmi-ohjelmasta sekä maisemanhoidon tuista. Lopuksi tehtiin kävely kylämiljöössä ja tutustuttiin tilan laidunkohteisiin Eija Nurmelan johdolla.

Perinnebiotooppipäivistä opittiin, että perinnebiotooppi terminä ei ole tuttu. Jatkossa vastavissa tilaisuuksissa voitaisiin painottaa perinnebiotooppilajiston tuntemuksen lisäämistä, jonka myötä myös potentiaalisten kohteiden tunnistaminen helpottuisi. Lajistotuntemusta voitaisiin lisätä maastoretkillä, jossa asiantuntijana toimisi perinnebiotooppeihin erikoistunut biologi. Tärkeää olisi lisätä myös toimialarajat ylittävää osaamista, jotta esimerkiksi rakennettuun kulttuuriympäristöön erikoistuneet asiantuntijat voisivat neuvontakäyntien yhteydessä tehdä yleistä arviointia kulttuurimaiseman kunnostustarpeista ja neuvoa asiantuntija-avun piiriin.

Sodankylän kunnan tilapalvelupäällikkö Ville Pyhäjärvi, Lapin ELY-keskuksen Marjut Kokko ja Siidan museomestari Marko Korkeasalo tutkivat Alaponkun tilan perinnebiotooppilajistoa.

» Vesistökuunnostustilaisuudet ja moottorisahakoulutus, 3 kpl, 44 hlö

Vesistökuunnostustilaisuuksien tavoitteena oli tuoda asiantuntijuutta ja tietoa kylätasolle vesistökuunnostuksen mahdollisuuksista. Tilaisuudet järjestettiin kohteissa, joissa asukkailla oli noussut huoli asuin ympäristön viihtyvyyteen vaikuttavista vesistöistä. Rehevöityneen järven kunnostaminen lähtee käyntiin vesinäytteillä, järven kuormitustekijöiden selvittämisellä ja järven valuma-alueen kartoittamisella. Valuma-alueen kunnostamiseen on saatavilla tukea Metsäkeskuksen kautta. ELY-keskuksella on asiantuntijoita niin virtavesien, kuin järvalueiden kunnostukseen sekä erilaisia avustusmuotoja. Sodankylän Kieringin Soasjärven vesistökuunnostusilta järjestettiin 9.6.2022 ja Joutsijärven vesistökuunnostuspäivä 19.6.2023. Tilaisuudet tavoittivat yhteensä 35 asukasta. Vesistökuunnostuksen eteneminen edellyttää henkilötyötä ja pitkäaikaisia prosesseja, joissa myös kunnilla on rahoittajana tärkeä rooli.

Sodankylässä järjestettiin 25.5.2024 naisten raivaussahakurssi yhteistyössä Osaathan se sieki! -koulutushankkeen kanssa. Kouluttajana toimi REDU Edu Oy. Koulutus sisälsi moottori- ja raivaussahan huolto- ja käyttökoulutuksen.

Raivattavana kohteena oli perinnemaisema Sodankylän Pappilanniemessä. Koulutukseen osallistui yhteensä 16 henkilöä (näistä 7 kirjattiin porotalousyrittäjien koulutushankkeen osallistujiksi).

Kylien lähivesistöillä on iso merkitys kyläläisten päivittäiseen arkeen ja ruoan hankintaan. Vesistöjen kunto huolettaa asukkaita ja herättää hyvin paljon keskustelua. Vesistöjen kunnan heikkenemiseen on vaikuttanut useat tekijät vuosikymmenten aikana. Niiden kunnostus vaatii pitkäjänteistä työtä, vesistökuunnostusprosessien ja -rahoituksen hallintaa sekä maa- ja vesialueiden omistajien sitoutumista ja suopeaa suhtautumista. Kyliin tarvitaan asiantuntijuutta ja tarkempaa tietoa, jotta kunnostusprosessit voisivat edetä.

Maisemanhoito edellyttää mm. perustason osaamista raivaus- ja moottorisahan käytöstä, kunnostuksesta ja huollosta. Lisäämällä tietoa käytännötason tilaisuuksissa, voidaan saada uusia ja innokkaita maisemanhoitajia.

3.2.4. Kylien ja oppilaitosten kanssa yhteistyössä järjestettävät rakennusperintöön liittyvät työpajat

» Tavoite 4 kpl (25 opiskelijaa) - toteuma 7 kpl (46 opiskelijaa)

Yksi hankkeen pääasiallisista toimenpiteistä olivat Oulun yliopiston arkkitehtio opiskelijoille ja OSAO Haukiputaan restaurointialan opiskelijoille järjestetyt perinnerakentamisen työpajat. Hankkeen aikana järjestettiin kaikkiaan seitsemän työpajaa oppilaitosyhteistyönä. Oppilaitosyhteistyön haasteena ovat olleet keskinäisen yhteydenpidon katkonaisuus sekä pitkät kesälomat, joiden aikana esimerkiksi alkusyksyn tapahtumia oli käytännössä mahdotonta suunnitella eteenpäin. Hankkeen ensimmäisen kesän osalta aikataulu opiskelijatyöpajojen järjestämiselle oli tiukka.

Simonkylällä järjestettiin 23.-24.5.2022 rakennuksen vauriokartoituksen laatimiseen keskittynyt työpaja OSAO Haukiputaan yksikön restaurointialan opiskelijoille. Työpajassa ilmeni, että siihen osallistuneilla ensimmäisen ja toisen vuoden perustutkinto-opiskelijoilla ei kaikilta osin ollut vielä riittävää tieto- ja taitopohjaa vauriokartoituksen laatimiseen. Rakennuksen suuren koon vuoksi kartoitus jäi myös pintapuoliseksi. Mikäli vastaavia työpajoja järjestetään jatkossa, olisi osallistuvien opiskelijoiden mielelläni oltava ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa suorittavia, tai vähintään perustutkinnon loppuvaiheessa. Lisäksi valittavan kohteen olisi hyvä olla pienempi tai aikaa kartoitukseen ja kirjoitustyöhön enemmän, jotta lopputuotteena rakennuksen omistaja saisi kattavan ja yksityiskohtaisen vauriokartoituksen.

Sevettijärven työpaja 20.-22.6.2022 Oulun yliopiston arkkitehtio opiskelijoille (4) oli onnistunut. Työpajaan hakeutuneet opiskelijat olivat aidosti kiinnostuneita lappilais-

sesta rakennusperinnöstä, työmahdollisuuksista ja restaurointialasta yleisesti. Opiskelijat pitivät käytännön kokemusta restauroinnista ja perinnerakentamisen taidoista sekä työpajan aikana tapahtuneesta verkostoitumisesta alan toimijoiden kanssa tärkeänä tulevan työuransa kannalta. Heidän mukaansa tietoa restaurointialasta, korjausrakentamisesta sekä pohjoisen työmahdollisuuksista olisi tärkeää tuoda enemmän arkkitehtiopiskelijoiden tietoon ja osaksi opintoja. Työpajan aikana virisi ideoita mm. vierailuvista luennoitsijoista (esim. Restaurointikilta), diplomityöaiheista sekä restaurointialan osuuskunnan perustamisesta Lappiin. Työpajan tuloksena syntyneitä materiaaleja ovat kolttakodin mittapiirustukset, opiskelijoiden tutkielmat ja Varpuniemen tilan vauriokartoitus/kunnostussuunnitelma. Suunnitteilla oli myös kurssijulkaisu, joka ei lopulta toteutunut. Lisäksi työpajassa syntyneiden kontaktien myötä yksi opiskelija teki diplomityönsä Varpuniemen tilasta.

Kairalan kolmiorimahuopakate-työpajaan 15.-18.8.2022 osallistui 6 OSAO:n restaurointiopiskelijaa. Työpaja järjestettiin heti lukuvuoden aluksi, mistä syystä sen lopulliseen valmisteluun jäi hyvin vähän aikaa. Työpajassa kunnostettavan aitan kengityksen oli restaurointimestari tehnyt jo ennakkoon omien työmiestensä kanssa. Työpajan puitteissa ladottiin uudet nurkkakivet, purettiin vanha huopakatto, tehtiin katolle uusi ruodelaudoitus, asennettiin uusi huopakatto, keitettiin punamultamaali sekä maalattiin aittaa. Työt jäivät osittain kesken eikä kaikkia huopakaton asennuksen työvaiheita ehditty käydä läpi. Jos työpajalle olisi varattu 5 kokonaista työpäivää, olisi työt todennäköisesti saatu valmiiksi. Työt etenivät odotettua hitaammin ja etenkin vanhan katon purkuun sekä ruodelaudoituksen uusimiseen kului arvioitua enemmän aikaa.

Työpajakesän 2023 avasi vauriokartoitus- ja kunnostussuunnitelmatyöpaja Ranuan Saukkojärven koulu- ja kotiseutumuseolla 29.-30.5.2023. Työpajaan osallistui 9 OSAO:n restaurointialan opiskelijaa ja sen ohjasi Marko Korkeasalo. Työpaja oli onnistunut ja sai paljon kiitosta oppilaitoksen ja etenkin opiskelijoiden suunnalta. Työpajan aikana käytiin läpi pintapuolisesti koulurakennuksen kuntoa, vaurioita ja

kunnostustarpeita Korkeasalon johdolla sekä siirrettiin kokemusperäistä ”perimätietoa” eteenpäin seuraavalle restauroijasukupolvelle. Opiskelijat kartoittivat rakennuksen kunnostustarpeita pienryhmissä kukin ryhmä omaan aihealueeseen keskittyen. Lopputuloksena opiskelijat koostivat havaintojen pohjalta Saukkojärven koulumuseon vaurio- ja kuntokartoitusraportin, jonka Korkeasalo tarkisti. Raportti annettiin käyttöön Saukkojärven kotiseutu- ja koulumuseoyhdistykselle sekä Ranuan kunnalle, jotka voivat hyödyntää sitä esimerkiksi paikallismuseoavustusta hakiessa.

Oulun yliopiston arkkitehtiopiskelijoille järjestettiin lautakattotyöpaja Utsjoen kirkkotuvilla 12.–16.6.2022 Työpajassa kunnostettiin kirkkotupa-alueen huoltorakennuksen (entinen talli) lautakatto ja siihen osallistui 4 opiskelijaa. Työpajan ohjasi kirvesmies Kai Backman. Lisäksi katto tervattiin ja työpajassa korjattiin myös kirkkotupa-alueen aita. Työpajan kaukaisen sijainnin vuoksi matkoihin kului kokonainen päivä molempiin suuntiin, eli itse töille jäi aikaa 3 työpäivää. Tämän takia työpäivät venyivät pitkiksi. Työpajan puitteissa saatiin rakennuksen ensimmäinen lape kokonaan valmiiksi ja toisesta noin kolmasosa. Lisäksi iltaohjelmassa vierailtiin mm. Utsjoen pappilassa ja kirkossa, Ulriikan kulttuuri- ja hiljentymispolulla, Kirkkopahdan näköalalavailla sekä Välimaan saamelaitilalla. Jatkossa on tärkeää huomioida, etteivät työpajapäivät ole liian kuormittavia ja korostaa osallistujille, että iltaohjelma on vapaaehtoista. Tärkeimpänä oppina työpajasta järjestäjän näkökulmasta oli huomion kiinnittäminen työturvallisuuteen. On tärkeää varmistaa, että työpajan ohjaaja järjestää paikalle tarvittavat telineet ja on tietoinen työturvallisuusmääräyksistä etenkin kattotyömailla. Telineiden täytyy olla määräysten mukaiset, katolla tulee olla kaiteet sekä osallistujilla mahdollisuuksien mukaan kypärät. Tämän työpajan yhteydessä kävi ilmi myös, että kommunikointi yliopiston kanssa oli ollut puutteellista, sillä yliopistolla olisi ollut lainattavaksi kypäriä ja turvakengkiä opiskelijoille, mikä ei ollut tullut esille aiemmin järjestettyjen kahden työpajan yhteydessä.

Elokuussa 2023 järjestettiin kaksi työpajaa oppilaitosyhteistyössä. 7.–11.8. järjestettiin Saarivaaran historiallisen poroerotuspaikan läheisyydessä sijaitsevan Heinolan herran kämpän pärekattotyöpaja Savukosken Tanhuassa. Työpajaan osallistui viisi Oulun yliopiston arkkitehtiopiskelijaa. Työpajan ohjaajana toimi restaurointimestari Seppo Pulska. Työpajan aikana rakennusta tunkattiin yhdeltä sivulta irti maasta ja alimman hirren alle ladottiin kiviä. Perustuksen vierestä kaivettiin maata pois sadevesien ohjaamiseksi pois seinän viereltä. Rakennuksen pärekatto uusittiin kauttaaltaan ja harja- ja räystäspuut vaihdettiin. Lisäksi vaihdettiin muutamia ruoteita ja karsittiin pensaikkoa kämpän ympäriltä. Työ saatiin kokonaisuudessaan valmiiksi viikon aikana. Erillinen työraportti liitteenä. Työpajaviikon aikana poroero-

Oulun yliopiston arkkitehtuurin opiskelija ja restaurointimestari Seppo Pulska varmistavat, että päreet ovat oikeinpäin laitettuja. Tekovaiheessa pärepölkkyjen päät on maalattu ja maali kertoo päreiden asennussuunnan.

tuspaikalla vieraili myös Savukosken kunnan ja Metsähallituksen edustajia tutustumassa aitarakenteiden ja rakennusten kuntoon sekä pohtimassa niiden tulevaisuutta. Torstaina 10.8. järjestettiin avointen ovien päivä, johon osallistui 14 henkilöä. Päivän aikana osallistujien oli mahdollista tutustua pärekaton tekoon. Paikalla oli myös ostopalveluna ammattivalokuvaaja. Iltaohjelmassa opiskelijat vierailivat Angelvaaralla sekä tutustuivat Tarkkalan erämaatilaan Susanna Schwartz-Materon johdolla. Työpaja oli kokonaisuudessaan onnistunut, työt ehdittiin tehdä aikataulussa ja opiskelijoilta saatiin hyvää palautetta.

Ranuan Penämön kylässä Kuittarin myllyllä järjestettiin 14.–18.8.2023 lautakattotyöpaja OSAO:n restaurointialan opiskelijoille, joita osallistui työpajaan 6. Työpajassa rakennettiin telineet puusta paikan päällä, purettiin vanha katto, tehtiin uusi katto ja tervattiin se. Alemmat kattolaudat tervattiin etukäteen maassa. Lisäksi osa opiskelijoita raivasi myllyn ympäristöä ja joen varrella sekä kasasi ja poltti raivausjätettä. Työpajan ohjaajana toimi Marko Korkeasalo. Tämänkin työpajan aikataulut osui nappiin. Työt saatiin ajoissa valmiiksi vaihtelevasta säästä huolimatta ja aikaa jäi myös tutustumisretkille. Yhtenä päivänä työt olivat pysähdyksissä kokonaan huonon sään vuoksi, jolloin opiskelijat vierailivat Korkeasalon johdolla mm. Putkivaaran kylässä sekä Korouomassa. Omistajat saivat kattolaudat paikallisella sahalla ja tekivät niihin vesiurat itse sirkkelillä. Laudat riittivät kattoon juuri ja juuri, ja se olisi saanut olla tiheämpi. Vesiurat oli tehty vain puoleen laudoista. Uralaudat päädyttiin laittamaan katon alempaan kerrokseen, jolloin päälikerros jäi ilman vesiuria. Tällä saattaa olla vaikutusta katon kestävyysasteeseen. Sirkkelillä tehdyt vesiurat eivät myöskään ole ihanteelliset tai perinteiset, vaan niiden tulisi olla höylättyjä. Tervaa jouduttiin hakemaan useamman kerran lisää kaupasta sekä Ranualta että Posiolta, koska se loppui kesken.

Tulevissa hankkeissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, millä tavoin mahdollisille työpajakohteiden omistajille ja työpajoihin osallistujille viestitään siitä, mitä kuluja hankkeesta voidaan maksaa ja mitä ei. Työpajakohteiden kunnostustarpeiden ennakkokartoitukseen ei ollut varattu tarpeeksi resursseja. Heti hankkeen alussa olisi hyvä tehdä selkeät linjaukset siitä, minkä verran hankkeesta voidaan kustantaa esimerkiksi työpajojen valmisteluajaksi. Kustannuksista ja omistajan vastuista täytyy viestiä selkeästi ja yksiselitteisesti väärinkäsitysten ehkäisemiseksi.

Työpajakohteita oli tarjolla todella runsaasti, joka toi omalta osaltaan esille rakennusperinnön mitattavaa korjausvelkaa ja kohteiden omistajien tuen tarvetta kunnostustöissä. Työpajakohteita haettiin avoimella haulla, johon tuli lähes viisikymmentä kohde-ehdotusta. Työpajakohteiden valintaprosessi oli kokonaisuudessaan haastava ja aikaa vievä prosessi, joka jatkui jossain määrin koko hankkeen ajan. Monessa tapauksessa kohteiden omistajilla ei ollut itsellään selkeää kuvaa siitä, mikä olisi ensisijainen kunnostustarve, ja harva ehdotetuista työkohteista oli sellainen, joka voitiin toteuttaa lyhyessä ajassa työpajamaisesti. Kaikille työpajakohdehakuun osallistuneille toimitettiin henkilökohtainen sähköposti, jossa ohjeistettiin ottamaan yhteyttä alueelliseen vastuumuseoon, joka tarjoaa maksutonta neuvontaa. Pääosa työpajakohteista valittiin hankkeen edetessä yhteistyökumppaneiden vinkkien perusteella. Valinnassa kiinnitettiin huomiota erityisesti kohteen kulttuurihistorialliseen arvoon, omistajien aktiivisuuteen ja toteutettavan työvaiheen selkeyteen. Hankkeessa pyrittiin tietoisesti hakemaan arvokkaita kyläkohteita, joiden saavutettavuus oli haastavampaa. Tämä lisäsi suunnittelutarvetta. Pitkät etäisyydet kyläkohteisiin ja yhteistyöoppilaitosten sijainti maakunnan ulkopuolella nostavat opiskelijoiden kuljetus- ja majoituskustannuksia, ja työaikaa kuluu siirtymisiin.

Ratkaisevaa työpajojen onnistumisessa on työpajakohteen omistajien aktiivisuus sekä työpajan asiantuntijan vahva sitoutuminen aihealueeseen ja innostava asenne. Huomiota täytyy jatkossa kiinnittää kohteen omistajien huolelliseen neuvontaan etukäteen mm. hankittaviin materiaaleihin liittyen ja sopia tästä selkeästi työpajan ohjaajan/restaurointimestarin kanssa. Työturvallisuuteen tulee kiinnittää myös erityistä huomiota. Tämän vuoksi esimerkiksi tellinkien teko tai kokoaminen sekä turvavarusteiden käyttö on tärkeä osa työpajan sisältöä, jolle täytyy varata aikaa varsinaisen työn lisäksi.

3.2.4.1. Palautekysely

Työpajoihin osallistuneille opiskelijoille järjestettiin palautekysely, joka oli avoinna 5.10.-19.11.2023. Kyselyyn saatiin 15 vastausta. Vastaajat olivat osallistuneet eri työpajoihin, osa useampaan työpajaan. Kyselyssä esitettiin kolme väitettä, joihin vastaajat voivat valita vaihtoehdon täysin samaa mieltä – osin samaa mieltä – osin eri mieltä – täysin eri mieltä – en osaa sanoa. Lisäksi avoimilla kysymyksillä kysyttiin, mikä oli parasta työpajassa, mitä kehitettävää työpajoissa on, jotta ne olisivat entistä mielekkäämpiä jatkossa, kohde- tai aihetoiveita tuleville työpajoille, sekä muuta palautetta tai terveisiä järjestäjille.

Vastanneista 13 oli täysin samaa mieltä siitä, että oppi työpajassa jotain uutta, mitä ei ole oppinut koulussa ja työpajaan osallistuminen toi lisäarvoa opintoihin (yksi osin samaa mieltä ja yksi ei osannut sanoa). Kahdeksan vastasi olevansa täysin samaa mieltä siitä, että sai työpajan aikana uusia kontakteja tai verkostoja, joista voi olla hyötyä opinnoissa ja/tai työllistymisessä (osin samaa mieltä 6 ja en osaa sanoa 1). Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat olivat täysin samaa mieltä siitä, että oppivat työpajassa uutta lappilaisesta rakennusperinnöstä ja/tai kulttuuriympäristöstä.

Parasta työpajoissa oli vastausten mukaan mm. yhdessä tekeminen, perinnerakentamisen taitojen oppiminen käytännössä, alan ammattilaisilta oppiminen ja paikalliseen kulttuuriin tutustuminen. Myös työpajojen käytännön järjestelyt saivat kiitosta. Kehitettävää nähtiin työpajojen aikataulutuksessa, joka oli parin vastauksen mukaan turhan tiukka ja päivät siksi raskaita. Myös tiedonkulussa etenkin työturvallisuusasioiden osalta nähtiin vielä kehittämisen varaa. Vastaajilta kysyttiin myös ehdotuksia tulevien työpajojen aiheiksi, joita tulikin runsaasti.

Juneksen talo Simonkylässä on vuonna 1862 rakennettu (laajennus 1888), jopa yli 40 metriä pitkä pirtti. Oulun seudun ammattioppilaitoksen restaurointiotopiskelijat laativat kohteeseen kunnossuunnitelmaa restaurointimestari Seppo Pulskan ohjeistuksella.

3.2.5. Muut oppilaitosten kanssa järjestettävät tilaisuudet ja tapahtumat

- » Tavoite 2 kpl, 25 opiskelijaa -toteuma 0 kpl

Oppilaitosten kanssa ei lopulta järjestetty muun tyyppisiä tilaisuuksia, vaan pääpaino oli käytännön työpajoissa. Syksyllä 2023 yritettiin järjestää Lapin ammattikorkeakoulun rakennusinsinööriopiskelijoille restauroinnin tutustumispäivää, mutta se ei lopulta toteutunut aikatauluhaasteiden vuoksi. Opiskelijoita osallistui vapaa-ajallaan lisäksi ainakin kahteen kaikille avoimeen työpajaan.

3.2.6. Webinaarit

- » Ei tavoitetta – toteuma 6 kpl, 417 hlö ja luennot 2 kpl, 108 hlö

Hankkeessa järjestettiin useita webinaareja. Kaikki webinaarit nauhoitettiin ja tallenteet olivat julkisesti nähtävillä noin kahden viikon ajan.

- Perinnemaisemien hoito ja tuet -webinaari 4.5.2022 (47 osallistujaa)
- Rakennusperinnön avustukset 13.9.2022 (33 osallistujaa)
- Perinnekasvit osana kulttuuriympäristöstä 13.4.2023 (140 osallistujaa + 192 tallenteen katselukertaa)
- Rakennusperinnön avustukset 27.9.2023 (43 osallistujaa)
- Perinnekasviwebinaari 24.4.2024 yhteistyössä Ilmastoviisas pohjoinen maaseutu ILIMA-hanke (96 osallistujaa)
- Arvoa aidosta idyllistä – kulttuuriympäristöilta yrittäjille 6.5.2024 jouduttiin perumaan ilmoittautuneiden vähäisen määrän vuoksi. Jatkossa yrittäjiä kannattaa yrittää tavoittaa tilaisuuksissa, joissa heitä on muutenkin paikalla, esimerkiksi Lapin Liiton tai Lapin yrittäjien järjestämässä kokoontumisissa tai seminaareissa. Tällaisissa tilaisuuksissa voisi esimerkiksi pitää infopistettä/ständiä tai pitää tietoiskun kulttuuriympäristöteemoista.

Hankkeessa järjestettiin kaksi rakennusperintöön liittyvää luentoiltaa Rovaniemen kaupunginkirjastolla yhteistyössä Lapin rakennusperinne ry:n kanssa. Rakennusperinnön vaaliminen ja kiinteistökehitys -luentoillalla 3.4.2023 oli paikan päällä 13 kuulijaa ja lisäksi livestriimausta seurasi 16 henkilöä. Kirjaston järjestämä striimaus oli onnistunut ja hyvälaatuinen. Tilaisuuden tallennetta katseltiin kahden viikon aikana 101 kertaa. Luennolle järjestettiin jatko-osa Rakennusperintö ja kiinteistökehitys – vanhojen rakennusten uusi elämä 11.12.2023, jossa pääpaino oli vanhojen rakennusten mahdollisissa uusissa käyttötarkoituksissa esimerkiksi asunoina, juhlatiloina ja majoituskäytössä. Paikalla oli 26 kuulijaa ja livestriimiä seurasi 53 kuulijaa. Tapahtumapaikkana kaupunginkirjaston tilat olivat hyvin järjestetyt ja osallistujille helposti saavutettavat. Molempien luentoiltojen yhteydessä kirjaston henkilökunta oli myös koonnut esille rakennusperintöön liittyvän kirjallisuuden kokoelman, joka tuki tilaisuuden sisältöä.

3.2.7. Esittelyt ja ständeilyt muiden järjestämässä tilaisuuksissa

AMAK-hanke osallistui 10.11.2022 Kehittäjien kekri -ohjelmakauden päätöstilaisuuden hanketorille. Esittelypöydässä oli pienimuotoinen visailu lappilaisista kuisteista, jossa palkintona oli juuri ilmestyneitä kuistikortteja. Visailu oli suosittu ja pöydän ääressä riitti vilskettä. Samaa kuistivisailua käytettiin myös Songan tervajuhlilla 8.7.2023, jossa kortit loppuivat päivän aikana. 28.10.2023 hanke osallistui Lapin kylätoimintapäiville Rovaniemellä, jossa hanke-esittelyä oli kuulemassa mm. kansanedustaja Katri Kulmuni.

3.3. Maisemanhoito

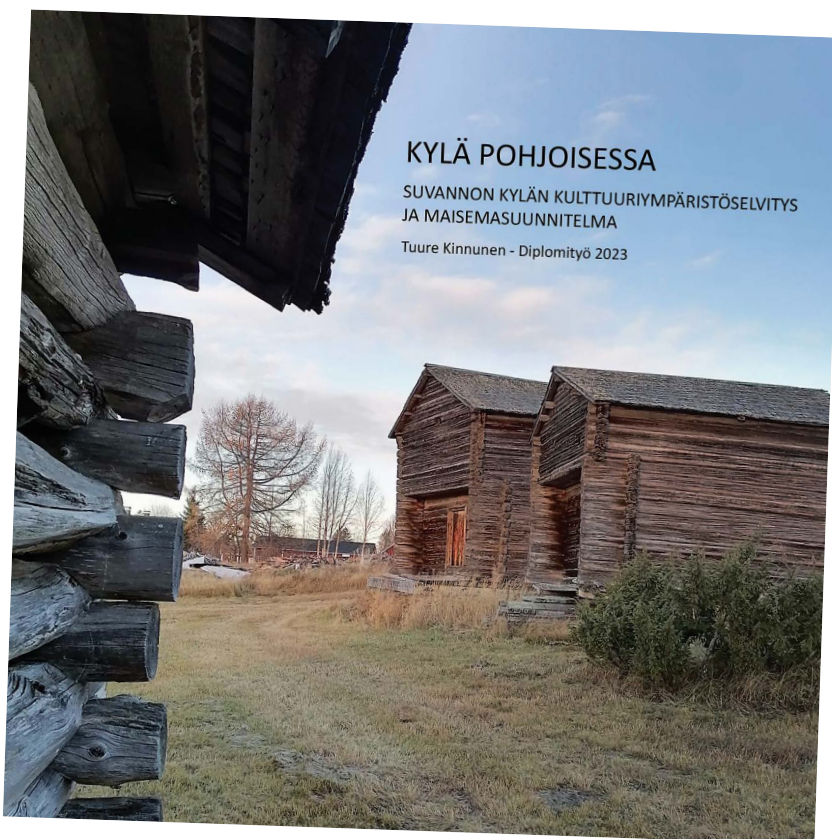
3.3.1. Diplomityö

Hankkeessa toteutettiin diplomityö Kylä pohjoisessa: [Suvannon kylän kulttuuriympäristöselvitys ja maisemasuunnitelma](#). Diplomityö sijoittui Pelkosenniemellä Suvannon kylään, joka on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Suvannon kylä on Lapin pohjoisimpia talonpoikaiseen omavaraisalouteen perustuvia kyliä 1600-luvun pysyvän uudisasutuksen laidalla. Kylän poikkeuksellisen yhtenäisen rakennuskanta on kokonaisuudessaan säästynyt toisen maailmansodan tuhoilta. Rakennuskanta on suureksi osaksi peräisin 1800-luvun loppupuolelta ja 1900-luvun alusta. Eheinä säilyneissä pihapiireissä on runsaasti eriaikaisia talousrakennuksia.

Työ toteutettiin yhteistyössä Suvannon kyläseuran kanssa ja tavoitteena oli laaja-alainen kulttuuriympäristösuunnitelma, jossa mietitään mm. toimenpiteitä kylämaisen umpeenkasvuun liittyen ja ratkaisuja Suvannon osayleiskaavan tuomiin haasteisiin. Työssä pohdittiin myös samoja teemoja yksittäisten pihapiirien kohdalla, joissa tarkastelukulmana on yksittäinen rakennus maisemassa ja maankäyttö pihapiirin ympärillä. Diplomityön tekijä valittiin Oulun yliopiston maisterivaiheen arkkitehtiopiskelijoiden keskuudesta avoimella haulalla. Haun ja myöhemmässä vaiheessa työn ohjauksen toteutti yliopiston professori Anu Soikkeli, jonka suosituksesta tehtävään valittiin arkkitehtiylöppilas Tuure Kinnunen.

Kinnunen tutustui kylään ja kyläläisiin 2022 järjestettyjen pärekattotalkoiden yhteydessä Suvannossa. Kinnunen teki kenttätöitä kylässä myös elokuussa ja lokakuussa 2022. Diplomityössä laaditun maisemasuunnitelman tekoon osallistettiin kyläläisiä kyläyhdistyksen kautta ja lisäksi kuultiin Lapin ELY-keskuksen ylitarkastaja Marjut Kokkoa sekä Suvannon kylän osayleiskaavaan liittyvän osion yhteydessä Lapin ELY-keskuksen sekä Pelkosenniemen kunnan kaavoitusvastaavia.

Suvannon kulttuuriympäristöselvityksen esittelytilaisuus järjestettiin Teamsin välityksellä 10.1.2023. Linjoilla oli noin 40 kuulijaa, mm. Suvannon kyläläisiä, maanomistajia sekä Pelkosenniemen kunnan edustajia. Esittely- ja kommentointitilaisuus olisi ollut hyvä järjestää aikaisemmin, jolloin myös muilla maanomistajilla olisi ollut mahdollisuus vielä vaikuttaa työn sisältöön ja kommentoida suunnitelmia. Valtaosa kylän maanomistajista ei asu Suvannossa eikä näin ollen juuri osallistu kyläyhdistyksen toimintaan. Alkuperäiseen tilaukseen nähden työ painottui hyvin vahvasti maisemasuunnitteluun ja rakennusten tila huomioitiin vain ohimennen. Työssä selvitettiin osin myös kaavan vaikutusta kulttuuriympäristöjen säilymiseen ja

hoitoon. Kylän rakennuskannan osalta edelleen jäi puuttumaan kattava rakennusinventointi, jolle olisi kova tarve. Tältä osin hankehenkilökunnan olisi pitänyt aktiivisemmin osallistua työn ohjaamiseen ja tehdä tiiviimpää yhteistyötä yliopistolla työtä ohjanneen professorin kanssa. Työ esiteltiin yliopistolla virallisesti helmikuussa 2023. Linkki työhön jaettiin hankkeen somekanavissa ja nettisivuilla. Työ on vapaasti luettavissa ja ladattavissa Oulun yliopiston julkaisuarkistosta.

Hankkeessa opittiin, että diplomi- tai opinnäytetyön tms. aiheen rajausta pitää olla tarkka, jotta varmistetaan siitä, että työssä keskitytään hankkeen tavoitteiden ja kohteen tarpeiden kannalta olennaisiin asioihin. Opinnäytetyön ohjaamiseen on varattava riittävästi resursseja myös hankehenkilöstön osalta, eikä ohjaamista voi jättää liiaksi oppilaitoksen vastuuopettajan kontolle. Tilaajana tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että toteuttajalla on riittävä kiinnostus Lapin maaseutualueita kohtaan ja työn toteutustapa on aidosti osallistava.

3.3.2. Pilotoidut uudet maisemanhoitotavat ja kohdekohtaiset suunnitelmat ja selvitykset

- » Pilotoidut uudet maisemanhoitotavat, tavoite 2 kpl ja kohdekohtaiset suunnitelmat ja selvitykset tavoite 4 kpl, toteuma 13 kpl

Hankkeeseen palkattiin kahden kesän ajaksi biologi, jonka tehtävänä oli edistää kulttuuriympäristön hoitoon liittyvää tietoa, tehdä suunnitelmia ja toteuttaa talkoita sekä valmistella maisemanhoidon vertailevaa aineistoa ja eri työmenetelmien pilotointia. Työ keskittyi kesällä 2022 maisemanhoitosuunnitelmien laadintaan ja eri rahoitusmahdollisuuksista tiedottamiseen. Kesällä 2023 työn keskiössä oli edistää maisemanhoitotöiden suunnittelua ohjaavan vertailevan aineiston laadintaa. Molempina kesinä edistettiin Ympäristöministeriön Helmi -elinympäristöohjelman rahoitukseen sopivien kohteiden suunnitelmien laadintaa ja rahoituksen saantia.

Hankkeessa laaditut maisemanhoitosuunnitelmat ja avustushakemukset:

- Tervolan kunnassa sijaitsevaan Rötöksensaareen luonnon- ja maisemanmonimuotoisuuden hoitosuunnitelma
- Särestön museoon maisemanhoitosuunnitelma ja Helmi-rahoitushakemus
- Tornion Mustajärvellä luonnonlaidunsopimus
- Louella Vanha Leinonen -tilalle perinnebiotooppisuunnitelma
- Simoniemeen luonnon- ja maisemanmonimuotoisuussopimus V.Miettunen
- Viirinkylällä Helmi-hakemushoitokohteen laajennusosaan, A.Sääskilahti
- Suvannon kylälle/kylälaidun, maisemanhoitosuunnitelma Helmi-rahoitukseen
- Ylitornion Meltosjärven Pitkäperän lintutornin laidunalueen suunnitelma ja lammasaitatalkoot
- Ivalon perhepuiston laidun, Kuntahelmi-hakemuksessa avustaminen
- Sodankylän kunta, Alaponkun tila, Kuntahelmi suunnitelman laadinta
- Savukosken Martin kylä, Helmiavustus
- Muita yksittäisiä perinnebiotoopin hoitosuunnitelmia Kemijärven ja Pelkosenniemen alueelle

Pelkosenniemen kunnan Helmi-avustus sisälsi mm. Suvannon perinnemaiseman ennallistamisen. Lammasaitojen sisäpuolelle jäi muutama pihakokonaisuus rakennuksineen. Lampaat syövät kasvillisuutta näin myös pihapiireistä ja rakennusten seunustoilta, joka vähentää hirsiseinien kosteuskuormaa ja parantaa rakennusten säilymistä.

Hankehenkilöstö neuvoi ja avusti myös muita kohteita hoidon suunnittelussa, avustusten hakemisessa ja hakulomakkeiden täytössä. Hankkeen aikana maisemanhoitotoimenpiteissä korostui tuen, neuvonnan ja ohjauksen tarve töiden toteutuksessa ja pitkäjänteisesti koko maisemanhoitohankkeen elin-

Helmi-ohjelma on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen, elinympäristöjen hoito- ja kunnostusohjelma. Ohjelmaa toteuttavat ELY-keskukset, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus, Suomen metsäkeskus ja Suomen riistakeskus. Avustusta toimiin myönnetään myös yksittäisille kohteille ja sekä kunnille ja järjestöille erityishakujen kautta.

kaaren ajan suunnittelusta käytännön toteutukseen ja seurantaan ja ohjaukseen seuraavien vuosien töiden osalta. Pelkkä suunnitelman laatiminen ja hakemisessa avustaminen ei siis riitä, vaan hakijat kaipaavat ohjausta toimimiseen myös esimerkiksi Helmi-hakemuksen jättämisen ja hyväksymisen jälkeen, jotta suunnitellut työt tulevat toteutetuksi asianmukaisesti.

Hankkeen henkilöstö piti palaverin ProAgria Etelä-Suomen hallinnoiman LumoLaidun verkosto-hankkeen projektipäällikkö Laura Puolamäen kanssa ja kuuli hankkeen toimenpiteistä ja käytänteistä. Lapissa ei ole tässä mittakaavassa tehty vastaavaa, mutta tarvetta vastaavalle hankkeelle olisi ja rahoitustakin voisi olla saatavilla. Hoidon suunnitteluun ja perusteluun tarvittaisiin tutkittua tietoa siitä, miten eri eliöryhmät hyötyvät hoidosta, etenkin muiden kuin kasvilajiston osalta on tietopula. Painotus kartoituksessa tulisi olla vähätuottoisilla alueilla. Metsähallituksen luontopalvelut olisi hyvä saada mukaan, jos hanketta suunniteltaisiin Lappiin. Hankeideaa kehitellään.

Saijan kylälle laadittiin maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman päivitys Lapin ELY-keskuksen pyynnöstä. Työ aloitettiin infotilaisuudella Saijan kylällä 8.6.2022. Tilaisuudessa oli läsnä Lapin ELY-keskuksen suunnittelija Sanna Haapala, vesipuolen asiantuntija ylitarkastaja Jarmo Huhtala ja Lapin maakuntamuseon amanuessi Jani Hiltunen. Tilaisuudessa kerrottiin mahdollisuudesta hakea valtakunnallisesti arvokkaan maisemanhoitoalueen statusta. Hankkeen maisemanhoidon asiantuntija Piritta Peurasaari teki viisi inventointipäivää, jolloin hän myös keskusteli kylän maisemanhoitajien ja yhdistyksen vastuuhenkilöiden kanssa kylän maisemanhoidosta. Inventoinnit kohdistuivat maakunnallisesti arvokkaan maisemanhoitorajauksen sisäpuolelle. Peurasaari teki lajistoinventointia ja suunnitteli kohteen pääasiassa sen mukaisesti mihin kylän toimijoilla on motivaatiota. Kylän pohjoisosa on hyvin hoidettu, mutta eteläosa kylästä vaatii hoitoa. Erityistä on, että kylässä hoidetaan huolella myös pienet alat. Maisemanhoitajille kerrottiin tukimahdollisuuksista. Lapin ELY-keskus osti lopputyön tekemisen Reeta Juvanilta. Suunnitelmassa tärkein osa oli yhden laajan hoitokohteen (Uutelan pellot) perustaminen Saijan kylän keskelle. Kylässä on paljon pieniä hoitoalueita ja yksi suurempi hoitolohko on taloudellisesti kannattavampi. Lajisto ja hakamaarakenne olivat suunnitellulla loholla hyvät. Hoidon tavoitteena on vaihtelevan hakamaisen laitumen palautuminen.

Saijassa järjestettiin 29.9.2022 pienimuotoiset maisemanhoitotalkoot raivattujen risujen siivoamiseksi pois

Lemmenkujan pientareilta. Samassa yhteydessä järjestettiin Saijan uuden maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman luonnoksen kuulemistilaisuus kyläläisille. Suunnitelman laatija Reeta Juvani esitteli työtä ja kyläläiset saivat esittää kommentteja ja täydennysehdotuksia suunnitelmaan. Paikalla oli 11 kyläläistä. Saijan maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman esittelytilaisuus pidettiin 24.3.2023 Sallan kunnantalolla yhteistyössä Lapin ELY-keskuksen ja Saijan kyläyhdistyksen kanssa. Tilaisuuteen osallistui 15 henkilöä.

Lapin Leader-ryhmien ja maaseuturahaston henkilöstölle järjestettiin Teams-tilaisuus maatalousympäristöön liittyvistä luonnon- ja maiseman monimuotoisuushankkeista, niiden tavoitteista, rahoituskanavista sekä keskusteltiin maaseuturahaston roolista ympäristö- ja ilmastohankkeiden rahoittajana. Tilaisuus järjestettiin 4.3.2023 ja paikalla oli ProAgria Oulun maisemanhoidon asiantuntija Kalle Hellström ja ELY-keskuksen asiantuntijat Sanna Haapala ja Heidi Kotala-Paaluharju

Hankkeen henkilöstö toimi asiantuntijana ja yhtenä järjestäjätahona Rovaniemen Viirinkylällä, Pelkosenniemen Suvannossa ja Ylitornion Meltosjärvellä lammasaitatalkoissa. Samassa yhteydessä kokeiltiin erilaisia työvälineitä ja työtapoja.

Suvannon maisemanhoitotalkoissa tolppien laitossa hyödynnettiin junttaa. Verkonlevityksessä oli apuna mönkijävetoinen verkonlevityslaite ja verkkojen kiinnityksessä käytettiin aspien sijaan listoja ja ruuveja, joka helpottaa aidan purkutyötä.

3.4. Muut toimenpiteet

3.4.1. Kuistikortit ja -kassit

Hankkeessa teetettiin 6 postikortin sarja, joka esittelee perinteisiä lappilaisia ja peräpohjalaisia kuisteja hankkeen nimen mukaisesti. Tavoitteena oli herättää laajemmin kiinnostusta lappilaista rakennusperintöä kohtaan. Korttisarja haluttiin tilata taideopiskelijalta, joka saisi työstä palkkion lisäksi myös opintosuorituksen. Asian tiimoilta oltiin yhteydessä Lapin yliopiston graafisen suunnittelun opintolinjaan. Projektista kiinnostuneita hakijoita löytyi tätä kautta kolme, ja työn toteuttajan valinta annettiin hankkeen ohjausryhmän tehtäväksi hakijoiden lähettämien portfolioiden perusteella. Ohjausryhmä valitsi tekijäksi taiteen maisteriopiskelijan Jutta Luukkosen.

Inspiraationa ja pohja-aineistona korteille käytettiin Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi (2004–2008) inventointiaineistoa, joka sisältää kuvia yli 10 000 rakennuksesta koko Lapin maakunnan alueelta. Aineisto saatiin käyttöön hanketta vetäneeltä Tapio Pukemalta. Aineistosta pyrittiin valitsemaan edustavia kuvia erilaisista kuisteista, ja alkuperäinen suunnitelma oli luokitella kuistit erilaisiin kuistityyppeihin. Tapio Pukeman kanssa käytyjen keskustelujen myötä kävi kuitenkin selväksi, että kuistien jaottelu selvärajaisiin tyyppeihin on käytännössä todella vaikeaa. Joitakin selkeästi erottuvia kuistityyppejä oli mahdollista tunnistaa, kuten mutterikuisti ja jälleenrakennusajan kuistit. Lopulta päädyttiin valitsemaan aineistosta kuusi mahdollisimman alkuperäisäsuista ja edustavaa kuistia, jotka edustavat tyypillisimpiä peräpohjalaisen rakennusperinteen kuistimalleja tai joissa on jokin erottuva piirre.

Korttien suunnittelija oli mukana kuistien valintapalaverissa ja sai valitun kuva-aineiston käyttöönsä korttien inspiraatioksi. Muutoin korttien suunnittelun ja esimerkiksi toteutustekniikan suhteen suunnittelija sai vapaat kädet. Suunnittelijan kanssa käytiin aktiivista vuoropuhelua koko suunnitteluprosessin ajan ja hän lähetti nähtäväksi luonnoksia korteista. Korttien takapuolelle lisättiin lyhyet luonnehdinnat kortin esittämästä kuistista. Korttien valmistuminen myöhästyi toimeksiantosopimuksessa alun perin suunnitellusta aikataulusta ja kortit saatiin painoon loka-marraskuun vaihteessa 2022. Painotalo kilpailutettiin ja A5-kokoisia kortteja painatettiin yhteensä 600 kpl Granolla. Ensimmäisen kerran kortit olivat esillä Kehittäjien Kekri -tapatumassa Rovaniemellä 10.11.2022. Lisäksi korttisarja lähetettiin hankkeen ohjausryhmän jäsenille ja yhteistyökumppaneille. Sosiaalisessa mediassa kortit saivat innostuneen vastaanoton ja herättivät paljon keskustelua.

Luukkonen suunnitteli samoilla kuvituksilla myös kangaskassin. Kasseja ei kuitenkaan lopulta teetetty, koska kuvitus ei ollut halutunlainen eikä hinta-laatusuhteeltaan sopivaa ja aidosti ekologista vaihtoehtoa löytynyt.

Kortteja otettiin toinen painos syyskuussa 2023 (6x100 kpl).

3.4.2. Neuvonnat ja kohdekäynnit

Vuonna 2022 tehtiin 5 kohdekäyntiä yhdessä Lapin maakuntamuseon amanuenssin Jani Hiltusen kanssa: Muusa (Kittilä), Ulingaskönkään mylly (Uimaniemi, Sodankylä), Vaalajärven rukoushuone (Sodankylä), Saarivaara (Savukoski), Salmurin erotusaita ja Kyömylän kämpä (Sodankylä). Käynneillä tutustuttiin kohteisiin tarkemmin ja selvitettiin niiden soveltuvuutta hankkeen työpajakohteiksi. Kohteiden omistajia/haltijoita myös neuvottiin rakennusperinnön kunnostusavustusten haussa sekä paikan päällä että käynnin jälkeen, jolloin hankehenkilöstön omakohtainen kokemus kohteesta oli hyödyksi. Jälkikäteen avustusneuvontaa annettiin mm. Vaalajärven rukoushuoneen ja Ulingaskönkään myllyn kunnostukseen. Kaikista kohdekäynneistä tehtiin somepäivitykset, joiden tavoitteena oli nostaa esille kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa.

Vuonna 2023 vierailtiin lisäksi Euroopan kulttuuriympäristöpäivien tapahtumaviikolla Sodankylässä Lokan tekoaltaan koilliskulmassa Alaponkun erämaatilalla, joka on tunnettu Moskun entisenä asuinpaikkana. Mukana käynnillä oli Lapin maakuntamuseon amanuenssit Heidi Pelkonen ja Jani Hiltunen (Hiltunen toimialueensa ulkopuolella). Tila on määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi sekä suojeltu vastikään rakennusperintölain mukaisella suojelupäätöksellä. Käynnistä tehtiin postaus sosiaaliseen mediaan sekä kirjoitettiin lehtijuttu, joka julkaistiin Sompio-lehdessä.

Hankehenkilöstö neuvoi ja avusti myös muita kohteita avustusten hakemisessa ja hakulomakkeiden täytössä, mm. Lomalan aitan avustus- ja maksatushakemukset, Nilijärven kolttatilan avustushakemus Museovirastolle, Vaalajärven rukoushuoneen avustushakemus, Kairalan navettarakennuksen avustushakemus.

Kohdekierros Ranualla ja Posiolla 21.-22.3.2023

Projektityöntekijä ja Lapin maakuntamuseon amanuenssi Jani Hiltunen toteuttivat matkan, jolla kartoitettiin hankkeelle mahdollisia työpajakohteita. Käyntikohteet valittiin yhdessä Hiltusen kanssa hänellä tiedossa olleiden kohteiden joukosta. Kierros suunnattiin Ranuan ja Posion alueelle, koska siellä ei oltu AMAK-hankkeen aikana siihen mennessä järjestetty vielä yhtään tapahtumaa ja lisäksi yhteistyöoppilaitoksista Oulun seudulta olisi sinne suhteellisen lyhyt matka.

Kierroksen käyntikohteita olivat Rinteen tila Suorsajärvellä, Lohirannan kotiseutumuseo, Kuittarin mylly, Kelankylän kesänavetta sekä Saukkojärven koulumuseo. Kohteista parhaiten työpajakohteiksi soveltuvia ovat Kuittarin mylly sekä Saukkojärven koulumuseo, joissa toteutettiin työpajat kesällä 2023.

3.5. Restauroidintialan koulutuksen edistäminen Lapissa

Syksyllä 2022 virisi restaurointimestari Marko Korkeasalon keskustelunavauksesta ajatus restaurointialan koulutushankkeen saamisesta Lapin maakunnan alueelle. Hanke lähti edistämään asiaa. Ensimmäinen asiantuntijatyöryhmän kokous aiheesta järjestettiin Teamsin välityksellä 22.11.2022. Kokouksessa päätettiin kyselyn toteuttamisesta sekä seminaarin järjestämisestä Rovaniemen kotiseutumuseolla.

3.5.1. Vanhojen rakennusten korjausosaamista Lappiin -kysely

Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa potentiaalisten hakijoiden kiinnostusta restaurointialan ammatillista koulutusta kohtaan Lapin maakunnan alueella. Kysely suunnattiin erityisesti rakennusalan ammattilaisille ja opiskelijoille ja sitä jaettiin laajasti hankkeen asiantuntijaverkostoissa sekä Lapin alueella toimiville oppilaitoksille.

Kyselyn pääkohderyhmäksi valittiin rakennusalan nykyiset ja tulevat ammattilaiset siitä syystä, että rakennusalan osaaminen on hyödyksi restauroinnissa ja voi madaltaa kynnystä alan yrittäjyyteen. Nykyisellään korjausrakentamisen ja restauroinnin sisällöt rakennusalan koulutuksessa ovat vähäiset. Täydennyskouluttautuminen restaurointiin ja sitä kautta esimerkiksi jo olemassa olevan rakennusalan yrityksen toiminnan laajentaminen tai suuntaaminen restaurointikohteisiin avaisi yrittäjälle uusia työmahdollisuuksia. Samanaikaisesti restauroinnin periaatteet tulisivat huomioiduiksi korjausrakentamisessa nykyistä paremmin ja palvelujen kasvavaan kysyntään kyettäisiin vastaamaan. Lisäksi valintaan

vaikutti aikaisempi onnistunut, vuosina 2009–2011 toteutettu Arvokkaiden rakennusten korjausosaimista Lappiin -hanke. Hankkeen kohderyhmänä olivat rakennus- tai puualan ammatillisen koulutuksen saaneet ja ammatissa toimineet puusepät, kirvesmiehet, artenomit sekä muut alasta kiinnostuneet henkilöt, ja hankkeesta valmistui 18 restaurointikisälliä.

Kysely oli avoinna Google forms-lomakkeena 21.12.2022-14.02.2023 ja siihen tuli yhteensä 64 vastausta.

Suurin osa vastaajista (40 %) ilmoitti kotikunnakseen Rovaniemen. Seuraavaksi eniten vastauksia (18,8 %) tuli Lapin maakunnan ulkopuolelta. Jaetulla kolmannella sijalla vastausten määrässä olivat Inari, Kemminmaa ja Posio. Kaikkiaan vastauksia tuli 16 eri Lapin kunnasta. Maakunnan ulkopuolelta tuli vastauksia yllättävän paljon. Tämä huomioiden olisi ollut hyödyllistä pyytää vastaajia nimeämään maakunnan ulkopuolinen kotikuntansa sekä tiedustella vastaajien muuttohalukkuutta Lappiin.

Vastaajien ammatti-/koulutustausta jakautui melko tasaisesti valittavien vaihtoehtojen kesken. Vajaa 40 % vastaajista oli rakennusalan ammattilaisia, seuraavaksi eniten muutoin restaurointialasta kiinnostuneita, ja reilu neljännes rakennusalan opiskelijoita.

Yli 80 % vastaajista uskoi, että restaurointialan osaaminen lisäisi heidän työmahdollisuuksiaan Lapissa. Yhtä moni olisi kiinnostunut opiskelemaan restaurointia. Niiden osalta, jotka vastasivat jälkimmäiseen kysymykseen ”ei” (5 vastaajaa), kysely päättyi tähän. Ne, jotka vastasivat ”kyllä” tai ”en osaa sanoa” eli yhteensä 59 vastaajaa, siirtyivät seuraavaan osioon. On huomioitava, että todennäköisesti suurin osa kyselyyn vastanneista on lähtökohtaisesti kiinnostunut restaurointialasta, ja sellaiset henkilöt, joita ala ei kiinnosta, ovat todennäköisemmin jättäneet vastaamatta kyselyyn. Tämän kyselyn tarkoituksena ei kuitenkaan ollut kartoittaa rakennusalan ammattilaisten ja opiskelijoiden asenteita restaurointialaa kohtaan, vaan alasta kiinnostuneiden valmiuksia alan opiskeluun.

Kyselyn toisessa osiossa kysyttiin vastaajien syitä opiskella restaurointialaa. 39 % vastaajista haluaisi työllistyä alalle sivutoimisesti ja noin 20 % täysipäiväisesti. Hieman yli 18 % vastaajista aikoo laajentaa nykyisen yrityksensä palvelutarjontaa ja yhtä moni opiskella omaksi ilokseen ilman työllistymisaikkeitä.

Viimeiseksi kysyttiin koulutuspaikan sijainnin vaikutusta opiskeluun. Suurin osa eli yli 64 % vastaajista olisi tarvittaessa valmis matkustamaan lähiopintojaksoja varten Lapin maakunnan sisällä. Yli kolmannes vastaajista olisi valmis osallistumaan koulutukseen vain, jos koulutus oli omalla kotipaikkakunnalla. Suurin osa näin vastanneista oli rovaniemeläisiä, mutta koulutusta toivottiin myös mm. Inariin, Sodankylään ja Pelkosenniemelle. Pieni osa vastaajista olisi myös valmis muuttamaan toiselle paikkakunnalle opintoja varten.

Kyselyyn tulleiden vastausten määrään on syytä olla tyytyväinen. Vastaajajoukko oli myös taustaltaan monipuolinen, ja vastauksista voi päätellä, että kiinnostusta restaurointialaa kohtaan löytyy niin rakennusalan yrittäjiltä, opiskelijoilta kuin sellaisilta henkilöiltä, joilla ei ole rakennusalan kokemusta. Myös restaurointialan tarjoamat työmahdollisuudet ovat vastaajilla hyvin tiedossa. Kiinnostus restaurointialan koulutusta kohtaan, jos sitä olisi Lapin maakunnassa tarjolla, on ilmeinen. Tämä ei tietenkään tarkoita, että kaikki kiinnostuksensa ilmaisseet vastaajat tosiasiallisesti hakeutuisivat koulutukseen.

Mikäli alan koulutusta alettaisiin järjestää Lapissa, tulisi erityisesti kiinnittää huomiota alan tunnettavuuteen sekä uuden koulutusohjelman laajaan markkinointiin, jotta mahdolliset hakijat tulisivat tietoisiksi koulutusmahdollisuudesta. Huomiota olisi hyvä kiinnittää myös opintojen joustavuuteen, jotta opiskelu olisi mahdollista myös kohtuullisen matkan päässä omalta kotipaikkakunnalta sekä työn ohessa. Lisäksi tulisi vielä pohtia koulutuksen kohderyhmää: olisivatko otollisin kohderyhmä jo rakennusalan työkokemusta omaavat ammattilaiset, vai kannattaisiko koulutusta suunnata myös nuorille ja esitellä alaa mahdollisuutena työllistyä omalla kotiseudulla.

3.5.2. Restaurointialan osaajia Lappiin -keskustelutilaisuus Rovaniemen kotiseutumuseolla

Pohjois-Suomen restaurointialan osaamisen tulevaisuuteen liittyen järjestettiin keskustelutilaisuus/seminaari 17.2.2023 Pöykkölän kotiseutumuseolla yhteistyössä Totto ry:n ja Lapin ELY-keskuksen kanssa. Tilaisuuteen kutsuttiin restaurointialan ammattilaiset, oppilaitosten edustajat, aiheen parissa työskentelevät viranomaiset, mahdolliset hankerahoittajat, median edustajat ja muut aiheesta kiinnostuneet. Tilaisuuteen osallistui paikan päällä hankehenkilökunnan ja puhujien lisäksi 30 henkilöä ja etäyhteyksin 49 henkilöä ympäri Suomen. Etäyhteys järjestettiin suuren kysynnän vuoksi ja linjoilla oli mm. useampi Museoviraston edustaja.

Tilaisuudessa kuultiin puheenvuoroja Lapin kulttuuriympäristöjen nykytilasta ja resurssitarpeista, aiemmin toteutetusta Arvorakennusten korjausosaamista Lappiin -koulutushankkeesta, restaurointialan yrittäjyydestä sekä myös maisemanhoitoalaa vaivaavasta tekijäpulasta. AMAK-hankkeen henkilöstö esitteli tilaisuudessa hanketta ja Vanhojen rakennusten korjausosaamista Lappiin -kyselyn tuloksia.

Tilaisuuden herättämä kiinnostus myös Lapin maakuntarajojen ulkopuolella oli positiivinen yllätys. Näkemysten vaihto oli vilkasta ja keskustelu olisi varmasti jatkunut pitkälle iltaan. Harmillisesti mahdollisten hankerahoittajien edustajia ei ollut paikalla tilaisuudessa. Lapin alueen oppilaitoksista paikalla olivat REDUn ja Lapin ammattikorkeakoulun edustajat ja Pohjois-Pohjanmaalta OSAOn edustaja. Tilaisuuteen olisi toivottu laajempaa edustusta mahdollisen koulutushankkeen vetäjätahoilta, nyt pääpaino osallistujissa oli muutoin asiasta kiinnostuneissa. Kovin konkreettista toimintasuunnitelmaa ei tilaisuudessa syntynyt, mutta aiheesta käytiin monitahoista keskustelua ja aiheen parissa työskentelevät pääsivät verkostoitumaan keskenään.

Tilaisuuden tuloksena sovittiin palaveri REDUn ja alueellisten vastuumuseoiden edustajien kanssa koulutuksen järjestämismahdollisuuksista 14.3.2023. Lisäksi päätettiin, että AMAK-hanke toteuttaa videon tai videoita restaurointimestarin työstä alan tunnettuuden lisäämiseksi. Lisäksi selvitetään osuuskunnan perustamisen mahdollisuuksia ja viestitään aktiivisesti restauroinnista ammattina ja alan opiskelumahdollisuuksista.

Restaurointi oppisopimuksella -koulutus alkoi Redussa elokuussa 2023. Koulutuksen markkinointiaika jäi melko lyhyeksi. Koulutuksessa aloitti lopulta vain yksi henkilö, vaikka kiinnostuneita hakijoita oli useampia. Ongelmana on koko Lapin alueella restaurointialan yrittäjien harvalukuisuus: oppisopimuspaikkoja ei ole tarjolla. Koulutuksen tuloksena on restaurointialalle valmistumassa ainakin yksi kokoaikaiseen työllistymiseen tähtäävä alan ammattilainen.

3.5.3. Tutustumiskäynti OSAO:n Pudasjärven toimipisteen hirsi- ja korjausrakentamisen koulutukseen

17.huhtikuuta 2024 toteutettiin Lapin alueellisten vastuuseurien rakennusperinnön ja korjausrakentamisen asiantuntijoista sekä restaurointialan ammattilaisista koostuneen delegaation kanssa tutustumiskäynti Pudasjärvelle OSAO:n tarjoamaan hirsi- ja korjausrakentamisen koulutukseen. Matkan tarkoituksena oli tutustua koulutuksen käytännön toteutukseen hyvien mallien hakemiseksi muualta, pohtia vastaavan koulutuksen järjestämismahdollisuuksia Lapissa sekä verkostoitua ja selvittää yhteistyömahdollisuuksia alan koulutuksen ja ammattilaisten välillä koko Pohjois-Suomen alueella. Päivän aikana Pudasjärven yksikön väki ja koulutuksen vastuuopettajat esittelivät koulutuksen sisältöä ja käytännön toteutusta, opetustiloja, opiskelijoiden harjoitustöitä sekä työn alla olevaa laajempaa työkohteita. Lisäksi käytiin vilkkaita keskusteluja hirsi- ja korjausrakentamisen sekä restaurointialan nykytilasta ja osaajien tarpeesta koko Pohjois-Suomen alueella. Koulutuksessa painottuvat hirsirakennusten pystyttämisen sekä korjaamisen taidot. Hirsitöiden lisäksi koulutuksessa tutustutaan soveltuvin osin myös muiden perinteisten hirsirakennusten rakennusosien korjaamiseen ja perinteiseen puurakentamiseen. Opintojen suorittaminen suunnitellaan kunkin opiskelijan kanssa joustavasti, joten opiskelu on mahdollista myös kauempaa ja osin toteutettavissa myös esimerkiksi omissa työkohteissa tai koulutus- tai oppisopimuksella. Hirsi- ja korjausrakentamisen tutkinnon osien suorittaminen antaa hyvän pohjan myös halutessaan jatkaa opiskelua rakennus- tai restaurointialan tutkintoon.

Päivän aikana todettiin, että yhteistyötä korjausrakentamisen ja restauroinnin osaamisen edistämiseksi kannattaa tehdä yli maakuntarajojen koko Pohjois-Suomen alueella akuutin osaajapuljan lievittämiseksi. Opiskelijoille on tärkeää kertoa Lapin työllistymismahdollisuuksista ja Lapissa puolestaan tiedottaa koulutusmahdollisuudesta perinteisestä hirsirakentamisesta ja säilyttävästä korjausrakentamisesta kiinnostuneille. Myös OSAO:n sisäisesti yhteistyötä on tarpeen tiivistää hirsi- ja korjausrakentamisen sekä restauroinnin koulutusalojen välillä. Jatkotoimenpiteinä ideoitiin alustavasti vastavuoroista tutustumiskäyntiä Lappiin koulutuksen henkilöstölle ja opiskelijoille sekä Pohjois-Suomen restaurointi- ja korjausrakentamisen osaamisen edistämisen yhteistyöpäivää/foorumia, mutta niitä ei ehditty enää päättymässä olleen hankkeen aikana toteuttaa.

4. Viestintä ja tiedottaminen

Hankkeen aikana on hankkeen omien tilaisuuksien ja toimenpiteiden lisäksi tiedotettu laajasti esimerkiksi kulttuuriympäristön kunnostukseen haettavissa olevista avustuksista ja niiden hakuajoista, restaurointialan koulutusmahdollisuuksista, muiden tahojen järjestämistä kulttuuriympäristötapahtumista ja muista kulttuuriympäristöihin kiinteästi liittyvistä teemoista. Tiedottamisen pääkanavia ovat olleet hankkeen omat sekä Leader Pohjoisin Lappi ry:n sosiaalisen median kanavat sekä nettisivujen ajankoh- taista-/uutiset-osio. Tapahtumamainoksia on jaettu myös kylien ja kuntien ja kaupunkien Facebook-si- vuilla ja ryhmissä ja tarpeen mukaan tilaisuuksista on ollut ilmoitus myös paikallislehdessä sekä tulos- tettuna esimerkiksi kylien ilmoitustauluilla.

Lyhytvideot

- » Tavoite 10 kpl, toteuma 6 kpl, katselukertoja yhteensä 7562

Hankkeessa tehtiin lyhytvideota, jotka julkaistiin Leader Pohjoisin Lappi ry:n Youtube-kanavalla. Hanke- henkilöstön toteuttamat videot kuvattiin kesien 2022 ja 2023 aikana hankkeessa järjestetyissä työpa- joissa, ostopalveluna teetetyt videot kesällä ja syksyllä 2023 sekä kesällä 2024. Videoiden tarkoitukse- na on jakaa tietoa ja tallettaa perinteisiä työmenetelmiä pitkäaikaisesti kaikkien nähtäville.

Omana työnä toteutettiin kolme videota: vanhan rakennuksen vauriokartoitus (työpaja Simossa touko- kuussa 2022), pärekaton teko (työpaja Suvannossa kesäkuussa 2022), tuohimalkakaton teko (työpaja Rovaniemellä elokuussa 2022).

Ostopalveluna toteutettiin kolme videota. Elokuva-alan opiskelija Aila-Alisa Aikioniemeltä tilattiin Päre – matka metsästä katolle -video päreiden valmistuksesta (kuvattu osin työpajassa kesäkuussa 2023) sekä Vanhojen talojen tyypillisimmät kunnostustarpeet -video. Kesällä 2024 Janne Jakola toteutti vide- on restaurointimestarin työstä Lapissa. Videossa restaurointimestari Marko Korkeasalo kertoi työstään.

Hankkeen aikana tuotetut [videot](#):

- Pärekaton teko
- Päre -matka metsästä katolle
- Vanhan rakennuksen vauriokartoitus
- Tuohimalkakatto
- Vanhojen rakennusten tyypillisimmät kunnostustarpeet
- Restauroijan työ Lapissa

Lisäksi hankkeen tilaisuuksista tehtiin 6 kpl vapaamu- toisempia ”tunnelmavideoita” työpajoista ja muista ta- pahtumista, jotka julkaistiin hankkeen sosiaalisen medi- an kanavissa (mm. Instagram Reels).

Muut viestinnän tavoitteet ja toteuma:

- Lehtiartikkelit, tavoite 5 kpl, toteuma 17 kpl
- Kotisivujulkaisut, tavoite 15 kpl, toteuma 42 kpl
- Somepostaukset tavoite 200 kpl, toteuma 410 kpl
- Facebook-seuraajat 1044
- Instagram-seuraajat 441
- Lehti-ilmoitukset, 7 kpl
- Lapin Keino -artikkelit 2 kpl
- Radiohaastattelu pärekatoista, Sveriges Radio Finska 16.6.2023
- Lapin Yrittäjien somekampanja

5. Aikataulu

Hanke alkoi helmikuussa 2022. Hankkeelle haettiin jatkoaikaa kahdesti: ensin 31.12.2023 asti ja myöhemmin 31.8.2024 asti. Hankkeen aktiivinen toteutusaika päättyi 31.5.2024 ja kesän 2024 aikana tehtiin hankkeen hallinnollisia viimeistelyitä.

6. Resurssit ja toteutuksen organisaatio

Hankkeen projektipäällikkönä toimi Leader Pohjoisin Lappi ry:n kehittämisspäällikkö noin 20 % työajalla koko hankkeen ajan. Projektipäällikkö vastasi mm. hankkeen kokonaisjohtamisesta, ohjausryhmytyökentelystä, ostopalveluiden kilpailuttamisesta ja muista hallinnollisista töistä sekä maisemanhoitoon liittyvän mallinnuksen toteutuksesta.

Hankkeessa työskenteli projektityöntekijä 80–100 % työajalla 14.2.2022–31.5.2024. Hänen työkuvaansa kuului tiedottaminen, sidosryhmäyhteistyö ja toimenpiteiden pääasiallinen toteutus. Toinen työntekijä palkattiin noin 50 % työajalla 1.1.2022 alkaen vuodeksi. Työtehtäviin kuului maisemanhoitotöiden asiantuntijatehtävät kuten perinnebiotooppialueiden kartoitus, maisemanhoitosuunnitelmien laadinta ja kunnostustöiden valvominen.

Ohjausryhmän jäsenet:

- Henna Kontsas/Leader Pohjoisin Lappi ry (27.11.2023 asti) Johanna Mikkola/LPL ry (27.11.2023 alkaen)
- Anne Anttila/ Outokaira Tuottamhan oy
- Marjut Kokko/Lapin ELY-keskus
- Heidi Kotala-Paaluharju/Lapin ELY-keskus (21.3.-4.9.2022 sijaisena toimi Katriina Miettunen)
- Tapio Pukema/Lapin rakennusperintö ja perinnemaisema ry
- Tapio Heikkilä/Ympäristöministeriö (8.5.2023 asti)
- Jarmo Saariniemi/Ammattiopisto Lappia, Maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskus, Loue.

Kaikki hankkeen toimenpiteet on toteutettu paikallistasolla tiiviissä yhteistyössä kylien asukkaiden ja kyläyhdistysten kanssa. Kyläyhdistykset ja vastaavat muut paikallistoimijat (esim. kotiseutu- ja museoyhdistykset) ovat olleet yhteistyökumppaneina etenkin kulttuuriympäristöpäivien järjestelyissä. Työpajakohteissa kiinteistöjen omistajilla on ollut keskeinen ja aktiivinen rooli työpajan toteutuksessa: kiinteistön omistaja on ollut vastuussa tarvittavien materiaalien hankinnasta sekä töiden loppuun saattamisesta työpajan jälkeen. Maisemanhoitotoimia (esimerkiksi raivaus, lammaslaitumen perustaminen) voidaan toteuttaa vain maanomistajan suostumuksella, joten myös maisemanhoitotoimenpiteissä maanomistajia on kontaktoitu ja osallistettu aktiivisesti jo suunnitteluvaiheessa.

Asiantuntijoina hankkeen toimenpiteiden toteutuksessa ovat toimineet ensisijaisesti Lapin alueen restaurointimestarit, Lapin alueellisten vastuumuseoiden amanuenssit, korjausrakentamisen asiantuntijat ja rakennustutkijat sekä Lapin ELY-keskuksen perinnebiotooppi- ja maatalousluonnon tukiasiantuntijat.

7. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen kokonaiskustannusarvio oli 250 000 € ja julkinen tuki 100 %.
Kustannusarvioon tehtiin kaksi muutosta 20.12.2022 ja 6.9.2023.

KUSTANNUSARVIO	KUSTANNUSTEN TOTEUMA
Palkat 148 425,20 €	147 368,8 €
Palkkiot 8 500,00 €	8 500,00 €
Vuokrat 1250,00 €	985,80 €
Ostopalvelut 35 000,00 €	37 030,26 €
Matkakulut 30 000,00 €	30 684,12 €
Muut välittömät kulut 4 561,02 €	3325,77 €
Flat rate 15 % 22 263,78 €	22 105,29 €
Yhteensä: 250 000,00 €	Yhteensä 250 000,00 €

8. Raportointi ja seuranta

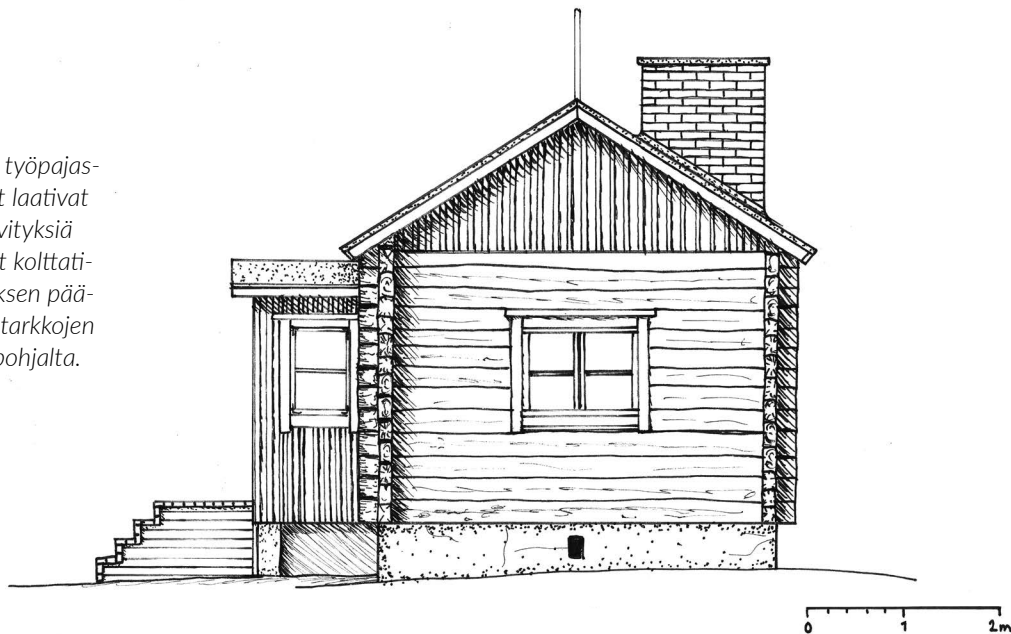
Hankkeessa pidettiin yhteensä yksitoista (11) ohjausryhmän kokousta. Kokoukset järjestettiin Teams-yhteydellä lukuun ottamatta viimeistä kokousta, joka järjestettiin Pöykkölän kotiseutumuseolla. Ohjausryhmä antoi asiantuntijuutta ja toi verkosto- ja substanssietoa hankkeen toimenpiteiden toteutukseen. Ohjausryhmän tuki oli tärkeää hankkeen toteutumiseen. Ohjausryhmän kokouksessa käsiteltiin tehdyt ja tulevat toimenpiteet, talous ja tavoitteiden toteutuminen. Hankehenkilöstö raportoi tehdyistä ja tulevista toimenpiteistä myös Leader Pohjoisin Lappi ry:n hallituksen kokouksissa.

Kaikista tilaisuuksista kerättiin osallistujalistat, jotka talletettiin heti tilaisuuden jälkeen sharepointkansioon. Osallistujat koottiin hankkeen alussa tehtyyn raportointitaulukkoon. Tilaisuuksista tehtiin muistiot, otettiin runsaasti kuvia ja lähes kaikista tapahtumista julkaistiin somepostaus, jossa tuotiin esille sellaista tietoa, jonka katsottiin kiinnostavan myös suurempaa yleisöä. Loppuraporttia laadittiin ajantasaisesti.

Hankkeessa tehtiin seuraavat raportit:

- Saukkojärven kotiseutumuseo, vaurioiden kartoitusta ja alustavaa korjauksien suunnittelua, OSAO:n restaurointialan opiskelijat Ari Jelkänen, Mia Friman, Seppo Jurvelin, Briitta Kupsala, Mika Turunen, Venla Malila, Janita Pyykkö, Daniel Puhakka ja Joni Nikula
- Savukosken Saarivaaran historiallinen poroaita, työraportti Heinolan Herran kämpän kunnostamisesta
- Kuittarin myllyn työraportti
- Keittomaalit, Kaisu Tervo
- Sevettijärven Nilijärven kolttatilan rakennuskohtaiset piirustukset, asemapiirros ja tutkielma
- Sevettijärven Varpuniemen tilan vauriokartoitus ja alustava korjauksen suunnittelu, Paulus Alajeesiö
- Kolttien Sevettijärvelle asuttamisen historiaa ja Nilijärven kolttatila, Jenni Jousi
- Sevettijärven työpajan työmaapäiväkirja 20.-22.6.2022, Kaisu Tervo
- Kekonen/Junes ulkopuolen vauriokartoitus 23.5.2022

Sevettijärven työpajassa opiskelijat laativat kirjallisia selvityksiä sekä piirsivät kolttatilan rakennuksen pääpiirustukset tarkkojen mittausten pohjalta.

NILIJÄRVEN KOLTTATILA - SEVETTIJÄRVI - PERUSTETTU 1940 - JA 50-LUKUJEN TAITTEESSA
ASUINRAKENNUS 1:50 - JULKAISUVU KAAKKOON - MITATTU 22/06 2022 - PIIRRETTY 30/09 2022
OULUN YLIOPISTO - ARKHITEHTUURIN YKSIKKÖ
PAULUS ALAJEESIÖ K-15 - JENNI JOUSI K-15 - KAISU TERVO K-18 - HANNA TURTINEN K-17

9. Tulokset ja vaikutukset

Hankkeen konkreettisia tuloksia ovat muun muassa maisemanhoidon vertailevan aineiston laskentataulukko, kuistikorttimateriaali, jota voidaan painattaa myös jatkossa tarpeen mukaan lisää, hankkeessa toteutetut opetusvideot, nettisivuille koottu arkisto artikkeleista, oppilastyönä toteutetut julkaisut ja raportit sekä hankkeen loppujulkaisu. Suvannon kylään diplomityönä toteutettu maisemasuunnitelma ja muut hankkeen aikana laaditut maisemanhoitosuunnitelmat tulevat ohjaamaan maisemanhoitotöitä kylissä seuraavien vuosien ajan.

Hankkeen rakennusperinnön työpajoissa kunnostettiin käytännössä seitsemää eri kulttuurihistoriallisesti ja/tai maisemallisesti merkittävää rakennusta ja laadittiin lisäksi vauriokartoitus ja kunnostussuunnitelma kahteen kohteeseen. Maisemanhoitotöitä tehtiin viisissä talkoissa, joissa toteutettiin raivaustöitä ja rakennettiin lammassaitoja. Hoito- ja kunnostussuunnitelmia laadittiin kaksitoista, joista kuuteen haettiin ja saatiin Helmi -elinympäristöohjelman mukainen avustus. Lisäksi tehtiin viljelijöille yksittäisiä perinnebiotoopin hoitosuunnitelmia, joihin rahoitus haettiin CAP-ohjelman viljelijätuista.

Tietoa Lapin maaseudun kulttuuriympäristöjen arvoista on kasvanut hankkeen aikana ja käytännönläheisissä työpajoissa on opittu kulttuurimaisemanhoitoa ja vanhoja työmenetelmiä. Oppi on lisääntynyt erityisesti maaseudun asukkaiden keskuudessa ja aktiivinen viestintä on tuonut kulttuuriympäristöteemaa lähemmäksi asukkaita.

Hankkeen järjestämiin työpajoihin osallistui lähes 50 opiskelijaa, jotka saivat tietoa ja osaamista erityisesti Lapin kulttuuriympäristöistä ja niiden luomista työllisyysmahdollisuuksista. Hankkeen myötä useampi opiskelija laati opinnäytetyön Lapin alueelle. Hankkeen aikana käynnistyi myös Lapin alueella restaurointialan oppisopimuskoulutus kokeilumuotoisesti.

10. Ehdotukset jatkotoimenpiteiksi

Hankkeen aikana on todettu, että vastaavalle aktivointihankkeelle on tarvetta ja paikkansa Lapin kulttuuriympäristökentällä jatkossakin. Tiedon tarve ja kiinnostus kulttuuriympäristöjä kohtaan on maaseudulla suurta, mutta alaan liittyvän osaamisen taso on heikko ja perinteiset taidot enää harvojen mestareiden hallussa.

Vaikka esimerkiksi alueellisten vastuumuseoiden henkilöstöresurssia korjausrakentamisen ja restauroinnin neuvontatyössä on lisätty viime vuosina, viranomaisten ja ruohonjuuritason välille tarvitaan siltoja rakentava toimija järjestämään yleisötapauksia ja viestimään neuvonnasta ja avustusmahdollisuuksista. Alan asiantuntijajoukko Lapissa on harvalukuinen eivätkä resurssit riitä laajaan yleisö- ja tiedotustyöhön. Samanaikaisesti alan ammattilaiset myös hupenevat ja alan työllistymismahdollisuuksia täytyy edelleen tehdä näkyvämmäksi. Kasvava kiinnostus ja siirtymäpaine kiertotaloutta, ekologista ja resurssitehokasta rakentamista sekä luonnon monimuotoisuuden vaalimista kohtaan lisää entisestään kulttuuriympäristöjen merkitystä ja niiden vaalimiseen liittyviä taitoja kohtaan.

Hankkeen aikana esiin nousseita orastavia tarpeita on mm. maiseman- ja luonnonhoidossa inventointien kohdistaminen myös muuhun kuin kasvilajistoon, esimerkiksi hyönteiskartoitukset, joita ei Lapissa ole juuriakaan tehty perinnebiotoopeilla, mutta jotka voisivat tarjota arvokasta seurantatietoa perinnebiotooppien ja luonnon monimuotoisuuden tilasta. Toinen orastava hanketarve kohdistuu maisemanhoitoalueiden aseman vakiinnuttamiseen kansallispuistojen rinnalle. Lappi on johtava maakunta valtakunnallisten maisemanhoitoalueiden määrässä ja Lapin maisema-asiantuntijoilta kysytään neuvoja muualle Suomeen maisemanhoitoalueiden perustamiseen ja hallinnointiin liittyen. Tästä syystä lappilaisten maisematoimijoiden joukosta voisi löytyä sopiva hallinnoijataho valtakunnalliselle maisemanhoitoalueiden hankkeelle. Sodankylän elokuvajuhlien sekä Sodankylän kunnan kanssa keskusteltiin Kitisenrannan koulun ikkunoiden kunnostuksesta talkoilla esimerkiksi elokuvajuhlien yhteydessä, mutta tämä ei hankkeen aikana toteutunut.

11. Ohjausryhmän arvio hankkeen toteutuksesta

Ohjausryhmä totesi hankkeen onnistuneeksi ja erityisen tarpeelliseksi. Lapin alueella on tehty pitkäjänteistä työtä kulttuuriympäristöhankkeissa alkaen Maisemat ruotuun -hankkeesta. Avoin miljööt -hanke on ollut näkökulmaltaan laajempi ja toiminut ansioituneesti ruohonjuuritason tasolla. Näin laaja verkostomainen yhteistyö kulttuuriympäristöasioiden saralla on harvinaista koko Suomen tasolla ja toimii hyvänä esimerkkinä muille alueille. Loppuraportti toimii hyvänä inspiraationa ja konkreettisen ohjenuorana myös muualla Suomessa.

Liitteet

Lehtijutut A4-kokoisiksi kopioituna, matkaraportit, muut mahdolliset selvitykset jne.

Kuntalehti 18.4.2023

[Digi ja rakentaminen]

RESTAUROIJIA TARVITAAN

Lapissa on jopa tuhansia peräpohjalaistaloja ja jälleenrakennusajan taloja, jotka kaipaavat restaurointia. Osaajia on vain kourallinen, joten nyt puuhataan lisäkoulutusta.

Restaurointimestari Seppo Pulska (oik.) löytää uusia korjauskohteita vuonna 1900 valmistuneesta peräpohjalaistalostaan Rovaniemen Tapionkylässä. Restaurointimestariksi opiskeleva Miikka Hannuniemi on huomannut, että restauroida Lapissa tarvitaan. Kysyntää on runsaasti.

[Digi ja rakentaminen]

Saako näitä vielä keuhkollisia ikkunoihin? Sen kysymyksen on restaurointimestari **Seppo Pulskan** kuullut lukusia kertoja. Eiköhän näistä saa, Pulskan useimmiten tuumaa.

Pulskan verstaalla Rovaniemen Tapiokylässä odottaa kasoittain vanhoja ikkunoita. Nyt niiden korjausta hoidottelee Pulskan ohjauksessa **Johanna Posti**.
- Työ on minusta tosi mielekästä, pikkutarkkaa ja kärsivällisyyttä vaativaa. Vanhat ikkunat on tehty hyvästä puusta, joten niistä on mukava tehdä uudenveroisia, Posti sanoo.

”

Restaurointi on erittäin ekologista ja lähialueita suosivaa.

Posti on valmistunut aiemmin talonrakentajaksi Lapin koulutuskeskus REDUsta Rovaniemeltä. Restaurointialan opinnot hänen pitää kuitenkin suorittaa Oulussa, sillä Lapissa ei ole tällä hetkellä alan varsinaista koulutusta.

Pulskan itse on kiertänyt vuosikausia ympäri Lappia korjaamassa vanhoja hirsitaloja, mutta on hän veistänyt uusiaakin rakennuksia. Hän on myös opettanut restaurointialtoja ja jakaa edelleen aulisti neuvojaan. Nyt 64-vuotias mestari haluaa jäädä eläkeiänsä.

- Omassakin talossa riittäisi korjaamista, hän tuumaa.

Verstas sijaitsee Pulskan komean vanhan peräpäijäläisen talon lähistöllä noin 30 kilometrin päässä Rovaniemen keskustasta.

Paikalla ovat myös Pulskan oppisessa olleet rovaniemeläinen **Sakari Marjeta** ja sarukelainen **Miikka Hannuniemi**. Heillä on paljon yhteistyötä.

Piirit ovat pienet.
- Osavastie vanhojen rakennusten korjaajista on Lapissa huutava pula, Pulskan muistuttaa.

KOULUTUSTA TARVITAAN

Koulutuskuntayhtymä OSAO tarjoaa Oulun Haukiputaalla restaurointialan koulutusta, mutta Oulu on monille lappilaisille liian kaukana. Siksi Lapissa puuhataan koulutuksen aloittamista mahdollisesti jo tänä vuonna. Lapin ELY-keskuksen maaseuturahaston

rahoittama Avointen mieliset ja komeat kuistit -kulttuuriprojektin toteutti keuhkollisella kyselystä, jolla kartoitettiin kiinnostusta restaurointialan koulutusta kohtaan.

Vastauksia tuli 64. Vastajaista yli 80 prosenttia uski, että restaurointialan osaaminen lisää heidän työmahdollisuuksiaan Lapissa. Yhtiä suuri osuus vastaajista olisi kiinnostunut opiskelemaan restaurointia.
- Uskon, että nyt alkaa jotakin tapahtua. Jos saataisiin houkuttelua rakennusalan pieniä yrittäjiä restaurointikoulutukseen, saataisiin tekijöitä nopeammin kuin ihän alusta asti kouluttamalla, Pulskan sanoo.

Katseet kohdistuvat erityisesti Lapin koulutuskeskus REDUun, josta on aiemmin valmistunut runsaasti osaajia. REDUn rakennusalan toimialapäättäjille **Pertti Turunen** vakuuttaa, että restaurointialan koulutuksen aloittaminen kiinnostaa oppilaitosta.
- Sitä varten on perustettu työryhmä, ja kyllä meillä on tahtoa vastata tähän tarpeeseen.

Turusen mukaan REDUlla on taideteollisuuden ammattitutkinnon järjestämisohjelmat ja opettamiseen löytyisi alan osaajia. Vielä on kuitenkin monta mutkaa edessä.

- Hallinnolliset asiat näin nopealla aikataululla tuottavat hieman haasteita, mutta yritämme vasiata kysyntään, hän sanoo.

Alustavan suunnitelman mukaan opinnot voisi suorittaa monimuotoisesti iltaisin ja sekä viikonloppuisin ja tietyllä osin myös etänä.

Lapissa järjestettiin vuosina 2009–2011 Rovaniemellä, Kemi-Tornion alueella ja Ivalossa arvokkaiden rakennusten korjaamiskoulutusta. Koulutuksesta valmistui restaurointikursseja, ja Lapin ammattiojastolla oli silloin restaurointikursseja ammattitutkinnon järjestämisohjelmat.

- Koulutus oli projektituotoinen ja järjestettiin vain näillä kolmella alueella. Itä-Lapin alueella ei järjestetty koulutusta, vaikka siellä olisi ollut myös tarvetta restaurointiosaajille, Turunen kertoo.

KORJATAAN MITEN SATTUU

Seppo Pulskalla ei ollut rakennusalan koulutusta, mutta hän perehtyi restaurointiin

ja entisoitintin hankkiessaan vaimonsa **Heli Aikion** kanssa vanhan talon vuonna 1996.

Pulskan mielestä vanhojen rakennusten korjauksen ja entisöinnin opetteluun ei välttämättä tarvita rakennusalan pohjakoulutusta, mutta se helpottaa oppimista.

- Käsilä tekeminen kintoja pitää olla. Kyllä työssä oppii, jos vain on kiinnostusta. Ensimmäiseksi talon korjausvuodeksi hän sai avukseen ja oppaakseen savokseksen "moniosaajan" **Matti Mustajärven**. Kun talo tuli asuttavaan kuntoon, Pulskan alkoi korjata piharakennuksia ja opiskeli samalla lisää.

Koska vanhojen rakennusten korjaajista oli pulaa jo silloin, Pulskan alkoi saada kyselyitä muille työmaille. Kun hän jai eläkkeelle Ainjärven rajavartioaseman vartiopäällikön paikalla vuonna 2009, hänellä oli jo toimiminen valmiina.

Ura lähti lentoon, kun hän sai restaurointimestarin erikoisammattitutkinnon paperit Haukiputaalta joulukuussa 2013.

Samalla kurssilla valmistui Lapin rakennusperintökohteiden arvioijana hyvin tunnettu **Marko Korkeasalo**, joka oli valmistunut restaurointikurssilla Rovaniemen kurssilta vuonna 2010.

Hän työskentelee nykyään samaelämyso-

Siidan museomestarina Inarissa. Korkeasalo arvioi, että jokaisessa Lapin kunnassa tarvittaisiin ainakin yksi restaurointimestarin koulutuksen saanut henkilö, mutta monet kunnat voisivat työllistää isommankin joukon. Lisäksi tarvitaan alempia tutkintoja suorittaneita.

Hän painottaa, että pulaa koulutetuista tekijöistä on koko maassa – ei pelkästään Lapissa.

- Korjausvelkaa on paljon, mutta osaajia on vain kourallinen. Korjaajia ja suunnittelijoita saa metsästä kissojen ja koirien kanssa.

Korkeasalo nostaa esille myös ympäristö-

asiat. Restaurointi on erittäin ekologista ja lähialueita suosivaa raaka-ainehankintoinen kaikkineen, kun kunnostetaan olemassa olevaa rakennuskantaa.

Julkisella puolella olisi hänen mielestään valtavasti tekemistä restaurointiin liittyen.

Hän toivoi, että kuntien virkaväki ja kuntapäätäjät heräisivät arvostamaan ja hoitamaan kuntien rakennuksia. Hän soimaa puurkivimästä, mutta toisaalta myös tarpeetonta ylikorjausta.

- Kouluja ja virstajoja on pilattu, mutta jospa tähän tulisi vihdoin järjkeä. Vaikka vanhojen rakennusten arvostus vaikuttaa oleen väliillä melko vähäistä, pienellä ja sitkeällä joukolla on tehty rakennusperinteen eteen töitä. Esimerkiksi sodalta säästyneen Vanhannon kylän talot Pelkosenniemenillä on restauroitu, ja kylän on suosituttu matkailukohteeksi.

Kylä on saanut Europa Nostra -palkinnon tunnustukseensa ainutlaatuisen kulttuuri- ja

Seppo Pulskan (vas.) ja Sakari Marjeta tarkastelevat vanhan maksimintalohuonetta.
- Hirren voi vaihtaa tai paikata, Pulskan sanoo.

Kuntalehti 4 / 2023 39

[Digi ja rakentaminen]

Lapin maakuntamuseon amanuessi **Jani Hiltunen** muistuttaa, että vanhasta talosta ei tarvitse tehdä uuden näköistä. - Antaa sen rehellisesti olla sellainen mikä se on.

rakennusympäristön säilyttämisestä. Korona-aikana mahdollisuus etätyöhön on kasvanut, joten kiinnostus vanhojen talojen hankintaan on kasvanut. Auliotalollekin olisi Lapissa kysyntää.

- Kohteita jää tekemättä, avustuksia hakematta ja kohteita korjataan miten sattuu, kun ei ole ammattitaitoisia tekijöitä, Korkeasalo murehtii.

EI OLE "MUSEOINTIA"

Pulskan mukaan ihmiset eivät tunnu tietävän mitään, restaurointi tarkoittaa ja mitä on mahdollista restauroida. Restaurointimestarin työstä valmistetaan nyt Lapissa esitelyvideota.

- Monet ajattelevat, että se on jotakin museointia, arkeologin hommaa, ja sitten pelätään, että Museovirasto tulee ja määrää jotakin omassa talossa.

Restauroida voi hänen mukaansa kolmella eri tavalla.

Äärimmäinen tapa on tehdä talosta museon kaltaisen, jolloin työt tehdään vanhoilla työ-

kaluilla ja pilkulle vanhoilla tavoilla. Silloin rakennuksesta voi tulla joko museo.

Toinen vaihtoehto on tehdä kesäasunto, jolloin sovelletaan uutta ja vanhaa keskenään. Taloon voidaan mahdollisesti vetää sähkö ja vesijohdot, mutta pääasiassa rakennusta kunnostetaan entisellään.

Kolmas vaihtoehto on tehdä rakennuksesta asunto. Silloin sitä joutuu enemmän muuttamaan, mutta tavoitteena on muuttaa mahdollisimman vähän. Esimerkiksi lattiat ja seinät voivat olla entisellään, huonejakoa ei tarvitse muuttaa ja tilukset voidaan säilyttää. Pintamateriaaleina voidaan käyttää vanhoja tai mahdollisimman paljon vanhan kaltaisia tuotteita.

- Voi kuitenkin tehdä uudistuksia, jotka parantavat asumismukavuutta.

- Meillä tehtiin yhdestä kamarista kodinhoituhuone, jossa on suihku ja vessa.

Pulskan muistuttaa, että restaurointi on eri asia kuin saneeraus.

- Saneerausissa usein otetaan joku vanha osa pois ja tehdään tilalle uusi, nykyaikainen osa. Ei siis tehdä osaa sellaiseksi kuin se on ollut.

Hänellä itselläänkin oli 1990-luvulla suuret suunnitelmat purkaa ja kunnostaa heldän talonsa "hienoksi".

- Lapin ELY-keskuksessa tarkastajana toimintu **Tapio Pulkama** johdatteli minut kuitenkin sellaiseen ajatusmaailmaan, ettei kaikkea tarvitse tehdä uusiksi.

"LAUTAHÖKKELIT" MYÖS KUNTOON

Lapin rakennusperinteen ja restauroinnin pienen asiantuntijajoukkoon kuuluu keskeisesti Lapin maakuntamuseon amanuessi, rakennustutkija **Jani Hiltunen**. Hän kiertää neuvomassa ja arvioi restaurointikohteita ympäri maakuntaa.

Työlaakka on kasvanut niin paljon, että Lapin maakuntamuseo paikkaa hänen avukseen korjausrakentamisen asiantuntijan. Myös Tornionlaakson museon kaksi rakennustutkijaa saavat työparin. Marko Korkeasalo kuuluu kolmanteen alueelliseen vastuumuseon, Siidan, alue.

Hiltunen mukaan restaurointihankkeiden lisääntyminen näkyy selvästi myös Museovirastolle ja ELY-keskukselle tulleiden avustushakemusten määrän hurjassa kasvussa.

Hiltunen tunnetaan kunnissa, koska aiemmin Lapin ELY-keskuksessa työskennellessään hän oli kuntavastaava. Kunnista tiedetään olla hänen yhteydessä, jos esimerkiksi jonkin rakennuksen restaurointi mietittävää.

Hiltunen sanoo, että edelleen ihmiset vähättelevät vanhoja rakennuksia ja sanovat, ettei niillä ole arvoa. Hän painottaa, että rakennukset kannattaa pitää kunnossa ja mielellään kunnostaa ne restauroinnin periaatteiden mukaan, jotta kohteen arvo säilyy myös tulevaisuudessa.

Sotia ennen rakennettu ja taloja jo jo Lapissa alettu pitää arvossaan, mutta jälleerakennusalan talot tuomitaan usein purettaviksi.

- Monet sanovat, että meillähän on vain lautahökkeli, jota ei kannata kunnostaa. Juuri niillä pitäisi nyt tarttua, koska

kohta niitä ei ole, jos kaikki pannaan nurin. Hiltunen mielestä nyt on tärkeä selvittää, millainen valmius REDUlla on kouluttaa restaurointiosaajia.

Hän harmittelee sitä, että yli 10 vuotta sitten toteutettu koulutusohjelma jäi yhteen kertaan.

- Nythän meillä olisi tekijöitä pilvin pimein, jos koulutus olisi jatkunut keskeytyksellä. Kukaan ei ilmeisesti silloin tajunnut, että restauroijien kysyntä vain kasvaa ja heille olisi töitä ympäri vuoden.

Hiltunen huomauttaa, että kun tietoa restauroinnista lisätään, se lisää osaajien tarvetta.

- Nyt on viimeinen hetki herätä siihen, että saadaan tänne paikallista koulutusta ja paikallisia osaajia. •

Martta Nieminen
Kuvat: Kaisa Ilvonen

Mistä löytyy Suomen koiraystävällisin kunta?

Koira kansalaisena

Haastamme kaikki kunnat kilpailemaan Suomen koiraystävällisimmän kunnan tittelistä. Voisiko Kuntamarkkinoilla 13.–14.9. julkistettava titteli tulla sinun kuntaasi?

Lue lisää Kennelliiton verkkosivuilta www.kennelliitto.fi ja ilmoita kuntasi mukaan kilpailuun!

Kennelliitto 1889

KULTTUURI

✉ ikkulttuuri@lapinkansa.fi

LAPIN maakuntamuseon rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntija Jani Hiltunen saa pian työparikseen korjausrakentamisen asiantuntijan, joka jatkossa vastaa alan neuvonnasta.

Lisää neuvontaa perinnettä rakentamiseen

● Lapin kolme vastuumuseota vastaavat kovaan kysyntään ja palkkaavat korjausrakentamisen asiantuntijoita.

Leena Talvensaari

● Lapin maakuntamuseon rakennetun kulttuuriperinnön asiantuntijalla, amanuenssi **Jani Hiltusella** on ollut varsinkin kesäisin tunne, että hänen pitäisi pystyä tekemään kahta työtä yhtä aikaa.

Tämä johtuu hänen työnkuvaan: Hiltunen laati rakennustutkijana lausuntoja erilaisiin hankkeisiin ja toisaalta antaa käytännön neuvontaa restaurointitöissä.

– Kesäisin tämä on tarkoittanut sitä, että minun pitäisi olla samaan aikaan koneen ääressä kirjoittamassa lausuntoja ja kentällä antamassa neuvontaa. Työ on ollut hyvinkin kiireistä, Hiltunen kuva.

Hiltusen ja hänen kahden kollegansa kiireet Tornionlaakson mu-

seossa ja Saamelaismuseo Siidas kertovat siitä, että rakennusrestaurointiin liittyvälle neuvonnalle on Lapissa paljon tarvetta, johon ei pystytä täysin vastaamaan.

Pian tilanne paranee, sillä sekä Lapin maakuntamuseo että Tornionlaakson museo ovat palkkaamassa korjausrakentamisen asiantuntijan työpariksi rakennustutkijalle. Asiantuntijan keskeinen tehtävä on antaa apua ja neuvontaa rakennusten korjaushankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Siida on askelen edellä, sillä siellä restaurointimestari **Marko Korkeasalo** on jo aloittanut työn korjausrakentamisen ammattilaisena museomestarin tehtävään ohella.

Korjausrakentamisen asiantuntijoiden palkkaamisen mahdollis-

JUSSI LEINONEN

TAUSTA

Alueelliset vastuumuseot kulttuuriympäristön asiantuntijoina

- Lapissa on kolme alueellista vastuumuseota.
- Saamelaismuseo Siida toimii Inarissa, Lapin maakuntamuseo Rovaniemellä ja Tornionlaakson museo Torniossa.
- Vastuumuseoiden yhtenä tehtävänä on toimia kulttuuriympäristön, erityisesti rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijana.
- Vastuumuseot antavat lausuntoja ja osallistuvat viranomaisneuvotteluihin.
- Lisäksi ne antavat neuvontaa sekä kehittävät ja edistävät kulttuuriympäristön vaalimista sekä kulttuuriympäristötiedon digitaalista tallentamista ja saatavuutta.
- Valtio tukee vastuumuseoiden työtä henkilötyövuosiin perustuvilla valtionosuuksilla.
- Uudella rahoituskaudella 2023–2026 kaikkien Lapin vastuumuseoiden valtionosuus kasvoi korjausrakentamisen asiantuntijan vakanssin perustamiseksi.

kiksi rakennusten purkamisesta tai rakentamisesta, kaavoitukselta tai vaikkapa malminetsintäluvista. Tähän menee varsin paljon aikaa, Jani Hiltunen sanoo.

Vastuumuseoiden tehtäviin kuuluu myös perinnerakentamiseen liittyvä neuvonta, jota rakennustekijät ovat tehneet niin paljon kuin ovat lausuntoyöltä ehtineet.

Hiltuselle neuvontapyyntöjä on tullut vajaa sata vuosittain. Pääosa niistä tulee yksityisiltä ihmisiltä, mutta neuvoja kysyvät myös kunnat, paikallismuseot ja yhdistykset.

–Kohde voi olla vaikkapa sodalta säästynyt hirsirakennus, jonka omistaja haluaa korjata. Käyn katsomassa sitä paikan päällä ja kerron alustavasti, mitä kannattaa tehdä ja mitä ei missään tapauksessa kannata tehdä.

Huutava pula osajista

Jatkossa neuvontaa hoitaa pääosin korjausrakentamisen asiantuntija. Tornionlaakson museossa tehtävä on ollut jo haettavana, ja hakemuksia on tullut muutama. Museonjohtaja **Titta Kallio-Sepä** toivoo, että tehtävä saadaan täytettyä kevään aikana.

Lapin maakuntamuseo sai viime viikolla Rovaniemen hyvinvointilautakunnalta luvan asiantuntijan vakanssin perustamiseen.

–Nopeimmillaan saamme tehtävän täytettyä kesään mennessä, Lapin maakuntamuseon johtaja **Hanna Kyläniemi** sanoo.

Asiantuntijoiden palkkaamisen toivotaan osaltaan edistävän perinnerakentamista, jota Lapissa vaikeuttaa huutava pula perinne- ja korjausrakentamisen osajista. Jani Hiltunen tietää, että joihinkin korjauskohteisiin on palkattu tekijöitä Pohjanmaalta saakka.

– Varmasti on myös korjaushankkeita, joita ei ole päästy käynnistämään lainkaan sen takia, ettei tekijöitä ole löytynyt.

Hiltunen arvelee, että neuvonnan kautta voidaan jopa paikkaa osajien puutetta: asiantuntijan tukemana korjaustöihin ehkä pystyvät nekin, joilla ei ole restaurointialan koulutusta tai koke-

musta.

–Emme tietenkään voi olla alusta loppuun mukana rakennustyömaalla, mutta voimme opastaa matkan varrella ja keskustella ratkaisuista, Hiltunen sanoo.

Inventointi uusi työarkka

Jatkossa museot voivat edistää rakennusperinnön osaamista myös järjestämällä yleisö- ja neuvontatilaisuuksia. Tähän saakka niillä ei ole ollut resursseja tämän alan yleistyöhön.

”Museon tehtäviin kuuluu myös inventointi, eli meidän tulisi kartoittaa sellaisia alueita ja rakennuksia, joilla on kulttuurihistoriallisia arvoja. Tätä en ole vielä ehtinyt tekemään lainkaan.”

”Varmasti on myös korjaushankkeita, joita ei ole päästy käynnistämään lainkaan sen takia, ettei tekijöitä ole löytynyt”

JANI HILTUNEN
Lapin maakuntamuseon rakennustekijä

Lapissa on kuitenkin onneksi ollut perinnerakentamiseen liittyviä hankkeita, jotka ovat vie- neet tietoa ja tapahtumia eri puolille maakuntaa, Jani Hiltunen kiittää. Parhaillekin Avoimet miljööt ja komeat kivist -hanke tähtää kulttuuriympäristöjen ennallistamiseen ja jakaa tietoa perinnetaidoista.

Hiltuselle työparin saaminen mahdollistaa sen, että hän pystyy lausuntojen laatimisen rinnalla tarttumaan uuteen työsar- kaan.

–Museon tehtäviin kuuluu myös inventointi, eli meidän tulisi kartoittaa sellaisia alueita ja rakennuksia, joilla on kulttuurihistoriallisia arvoja. Tätä en ole vielä ehtinyt tekemään lainkaan.

Harry Styles voitti vuoden albumin Grammyn

Vuoden levytykseksi valittiin yhdysvaltalaisen poplaulajan Lizzon *About Damn Time*.

Saara-Miira Kokkonen, STT

● Musiikkialan Grammy-gaalassa ennakkosuosikit **Beyonce** ja **Adele** jäivät nuolemaan näppejään, kun brittiläinen poplaulaja **Harry Styles** nappasi gaalan tärkeimmän pystin. Stylesin kolmas sooloalbumi *Harry's House* palkittiin vuoden albumina.

–Tällaista ei tapahdu kovin usein minun kaltaisilleni ihmisille, ja tämä on todella, todella kivaa, entinen One Direction -poikabändin jäsen sanoi.

Styles palkittiin myös poplaualbumin Grammylla.

Vuoden levytykseksi valittiin yhdysvaltalaisen poplaulajan **Lizzon** *About Damn Time*, ja vuoden kappaleena palkittiin blues-laulaja **Bonnie Raitin** *Just Like That*.

Vuoden kappaleen tunnustus myönnetään lauluntekijälle, kun vuoden levytyksellä palkitaan kappaleen esittäjä ja kaikki levytyksessä mukana olleet.

Vuoden uutena artistina palkittiin yhdysvaltalainen 23-vuotias jazz-laulaja **Samara Joy**.

Grammyt jaettiin tänä vuonna 65. kerran, ja gaala järjestettiin Suomen aikaa varhain maanantaina Los Angelesissa. Palkinnot myöntää Yhdysvaltain musiikkialan ammattilaisten yhdistys.

SEKÄ Beyonce että Adele kisasivat kolmesta tärkeimmästä palkinnosta. Beyonce voitti kuitenkin yhdeksästä ehdokkuudestaan neljä palkintoa ja teki historiaa: poptähdestä tuli kaikkien aikojen eniten Grammyja voittanut palkinnonsaaja yhteensä 32 palkinnolla.

–Yritän olla olematta liian tunteellinen. Yritän vain vastaanottaa tämän illan, Beyonce sanoi vastaanottaessaan ennätyspystiään.

Aiempaa ennätystä piti hallussa edesmennyt säveltäjä **Georg Solti** 31 palkinnolla. Beyonce oli jo aiemmin eniten Grammy-palkintoja voittanut nainen.

Tänä vuonna Beyonce voitti Grammyt parhaasta tanssi- tai elektronisen musiikin albumista, parhaasta R&B-kappaleesta, parhaasta tanssi- tai elektronisen musiikin levytyksestä sekä parhaasta perinteisestä R&B-

CAROLINE BREHMAN

BRITTLÄINEN pop-laulaja **Harry Stylesin** kolmas sooloalbumi palkittiin vuoden albumina.

esityksestä.

Beyonce ei ole koskaan voittanut vuoden albumin tai levytyksen Grammya ja on palkittu vain kerran vuoden kappaleesta.

Beyonce julkaisi heinäkuussa seitsemännän sooloalbuminsa *Renaissance*, joka ammentaa mustasta ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tanssimusiikista.

Marraskuussa 2021 odotetun neljännen albuminsa nimeltä 30 julkaisulla Adelella ehdokkuuksia oli yhteensä seitsemän.

Hän voitti parhaan pop-sooloesityksen Grammyn kappaleella *Easy On Me*.

TOISEKSI eniten tänä vuonna ehdokkuuksia nappasi räppäri **Kendrick Lamar** kahdeksalla ehdokkuudella, ja kolmantena Adelen kanssa seitsemällä ehdokkuudella oli country-tähti **Brandi Carlile**. Molemmat nappasivat kolme palkintoa.

Tämän vuoden gaalassa tehtiin historiaa myös sillä, että puertoricolaisen reggaeton-ilmion **Bad Bunny** *Un Verano Sin Ti* -levy oli ensimmäinen espanjankielinen albumi, joka on ehdolla vuoden albumiksi.

Lisäksi CNN:n mukaan parhaasta duostyöyhteistyöstä kappaleestaan *Unholy* palkittu brittiläinen **Sam Smith** ja saksalainen **Kim Petras** ovat ensimmäinen ei-binäärinen ja transsukupuolinen duo, joka voitti palkinnon.

Gaalassa jaettiin myös ensimmäistä kertaa palkinto videopelin sävellyksestä, joka myönnettiin *Assassin's Creed* -pelin säveltäjälle **Stephanie Economou**lle.

taa se, että kaikki kolme museo- ta saavat vakanssiin valtion rahoitusta tämän vuoden alusta lähtien. Rahoitus on osa alueellisten vastuumuseoiden valtionosuutta.

Lausunnot vievät aikaa

Alueelliset vastuumuseot aloittivat toimintansa vuoden 2020 alusta museolain muuttuessa. Kulttuuriympäristöön ja rakennettuun ympäristöön liittyviä asiantuntijaj- ja viranomaistehtäviä siirtyi silloin Museovirastolta alueille.

Alueellisissa vastuumuseoissa hoidetaan nyt valtaosa maankäytön suunnittelun kulttuuriympäristöasioista. Museot antavat lausuntoja ja osallistuvat viranomaisneuvotteluihin.

–Lausuntoja annetaan esimer-

Lapin Kanssa

JOUNI PORSANGER

FESTIVAALI. HUUMORI PAISTOI SIRKUSTEOKSISSA KAUKOSESSA

KAIKKIAAN HILJAISUUS-FESTIVAALILLA KITTELÄSSÄ NÄHTIIN VIIKONLOPPUNA NELJÄ ERI TILAUSSIRKUSTEOSTA. ● KULTTUURI 18-19

KYLÄT

PERINNEMAISEMAT OVAT TÄRKEITÄ KYLIEN VETOVOIMALLE

IRO KERKELÄ

RESTAUROINTIMESTARI Seppo Pulskka esitteli päerakentamista ja opetti päeriden valmistusta sekä käyttöä päerakursilla Rovaniemen Tapionkylässä. Kurssi oli yksi Avoimet Kylät -päivän reilusta 630 tapahtumasta, joilla esiteltiin ja haluttiin tuoda tutuksi Suomen kylien moninaista elämää. ● AJASSA 20-21

Pikkukylien taksit eivät aja öisin

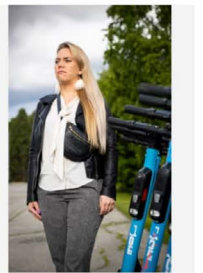
- Taksilain uudistus tappoi yöajan taksiliikenteen syrjäseuduilla.
- Päivystyspakkoa ei enää ole, eikä kyytien odottelu lyö leiville.
- Tilanteesta kärsivät erityisesti iltaravintolat ja niiden asiakkaat.
- Osa pikkukylien ravintoloista on päättänyt kускаamaan asiakkaitaan itse. ● UUTISET 4-5

Törmääjä ajoi pois

Sini Karjalainen loukkaantui sähköskuurtaajan ajettua hänen päälleen. Poliisi tiukentaa skuurtien valvontaa Rovaniemellä.

● UUTISET 6-7

ELLI ALASAARI

Isä ei pärjännyt tyttärelle

Rovaniemeläisessä Ollikaisen perheessä vaihtui kiihdytysvalttikka ainakin hetkeksi, kun tytär Viivi Ollikainen voitti ensimmäistä kertaa isänsä Juha Ollikaisen. Ollikaiset etenivät drag racingin Suomen cupin osakilpailussa Virtasalmella pro comp bike -luokan finaaliin, jossa Viivi korjasi voiton. Lajittelussa Juha oli vielä nopeampi. ● URHEILU 24

Läheskään jokainen penis-kuva, vonkausviesti tai muu alaikäiseen kohdistuva liehakointi ei päädy luvuksi häirintätilastoon – ei edes kenenkään aikuisen tietoon.

Ville Hyötystä

● KOLUMNI 2

SISÄRUKSET Veera Moilasen ja Hanna Matilan juuret ovat Tapionkylässä. Heille oma rauha ja luonto on tärkeää: –Tämä on maaseutumainen kylä, mutta ei niin kaukana palveluista, että se olisi kynnykskysymys, Matila sanoo.

Kylien toimintaa tutuksi tapahtumilla

● Rovaniemen Tapionkylässä perinne-rakennettiin päreestä.

Aleksi Pohjola

● Keltaiset kullerot ja voikukat vuorottelevat vihreänä loistavan heinäpellon laidalla. Pellon takana kimmeltää sinisenä Ounasjoki. Joen takana kohoava vaara kehystää sieltä täältä maisemasta putkahtavia heinälatoja.

Idylli, moni huokaa.

– Kulttuuriympäristöjen hoito, maaseutumaisemat ja rakennukset ovat osa kylien elinvoimaisuutta ja vetovoimatekijä, joilla osaltaan houkuttelevat uusia asukkaita, Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeen projektityöntekijä Isa Tuuri huomauttaa.

Hanke on järjestänyt pärekursin Rovaniemen Tapionkylään osana Avoimet Kylät -tapahtumaa. Kurssille on kerääntynyt noin 20 perinnerakentamisesta kiinnostunutta henkilöä oppimaan restaurointimestari Seppo Pulskan johdolla päreän valmistamisesta ja käytöstä.

– Tällä hankkeella pyritään viemään tietoutta kylille ja innostaa ihmisiä tekemään. Kylissä on aitoa omaleimaisuutta ja jos niiden pe-

rinteiset maisemat katoavat, niin se syö vetovoimaa, Tuuri sanoo.

Avoimet Kylät -tapahtuma järjestetään nyt yhdeksättä kertaa. Sen tarkoitus on lisätä kylämatkailua ja samalla tuoda parrasvaloihin kylien monipuolista toimintaa.

”Oma rauha ja luonto ympärillä”

Tapionkylä sijaitsee reilun 30 kilometrin päässä Rovaniemeltä. Lähin palvelukeskus Sinettä on noin 10 kilometrin päässä.

– Tämä on maaseutukylä, mutta aika lähellä kaupunkia. Kirjastoau- to käy kylällä ja kyläyhdistys pyrkii järjestämään toimintaa neljänä arkipäivänä viikossa, Tapionkylät ry:n puheenjohtaja Hanna Matila sanoo.

Matilan juuret ovat Tapionkylässä, jonne hän palasi muutaman Oulussa ja Rovaniemellä vietetyn vuoden jälkeen.

– Oma rauha ja luonto ympärillä. Se täällä on parasta ja sitä arvostan.

Tapionkylässä on noin 300 vakituista asukasta. Lisäksi Ounasjoen varrella on vapaa-ajan asuntoja. – Tulijoita olisi enemmänkin ja myyntiin tulevat talot kyllä menevät kaupaksi, Matila sanoo.

Avoimet Kylät -tapahtumaan Tapionkylä on osallistunut joka vuosi. Matilan mukaan on tärkeää, että maaseudun elinvoimaisuutta tuodaan esille ja kehitetään.

Tämän vuoden pärekurssi palvelee Matilan mukaan nousevaa

AVOIMET miljööt ja komeat kuistit -hanke pyrkii kehittämään kulttuuri-maisemien ja rakennusperinnön hoitotoimia kylälähtöisesti sekä levittämään niihin liittyvää perinneriologia ja -taitoa. Projektityöntekijä Isa Tuurin mukaan perinneriologia ja -rakennukset ovat tärkeä osa kylien vetovoimaisuutta.

perinnerakentamisen trendiä, jossa yhä useampi on kiinnostunut vanhojen rakennusten kunnostamisesta ja ylläpidosta.

Tapionkylässäkin sijaitsee useita vanhoja rakennuksia – esimerkiksi 30-luvulta peräisin oleva Lapinmaan vanha myymälä, jossa on aikoinaan sijainnut kauppa, kahvila, teurastamo ja leipomo.

– Nykyään on alettu myös arvostamaan sotien jälkeistä rakennuskantaa, jota ennen ei niin arvostettu. Esimerkiksi 40-, 50- ja 60-luvun rakennukset kertovat voimakkaasta jälleenrakennus-

ajasta, Tuuri huomauttaa.

Tyhjenevätkö Lapin kylät ihmisistä?

Miten kylillä menee noin yleisesti? – Vaihtelevasti. Osalla menee tosi hyvin ja jotkut taistelevat olemassa olon puolesta, Lapin kylien kyläasiamies Pirjo Riskilä sanoo.

Kylien elinvoimaisuutta kurittaa Lapissa ikärakenteeseen ja kaupungistumiseen liittyvät haasteet.

– Kyllä se tietenkin niin on, että kun kyläkauppa ja koulu lähtee, niin kylät alkavat hiipua. Ja vaikka

TÄSTÄ KYSE

Avoimet Kylät

- Suomen suurin kylätapahtuma.
- Tänä vuonna 630 tapahtumaa ympäri Suomen.
- Lapin kylissä oli 43 ilmoitettua tapahtumaa.
- Päivän tavoitteena on lisätä kylämatkailua ja samalla tuoda parrasvaloihin kylien monipuolista toimintaa.
- Tapahtumissa esitellään kylä matkailijoille ja uusille mahdollisille asukkailla.

Lähde: Suomenkylät

muuttoliikenne olisikin Lappiin positiivinen, eivät ihmiset tule sellaisiin kyliin, missä lapsille ei ole koulua tai palvelut ovat tosi kaukana.

Myös väestön vanheneminen aiheuttaa haasteita.

– Ennen perheet olivat isoja ja kylissä oli enemmän ihmisiä. Oli naapureita ja sukulaisia ja luotettiin siihen, että ihmiset huolehtivat toisistaan. Nyt meillä on paljon yksinäisiä vanhuksia, jotka asuvat pitkän tiematkan päässä.

– Kylien esitteleminen ja niiden tutuksi tekeminen esimerkiksi tämän Avoimet Kylät -päivän avulla on yksi sellainen asia, millä kylien elinvoimaa saadaan nostettua, Riskilä sanoo.

Ilmari Majurin alkuperäiskarja hoitaa Karungin Pelttarinsaaren maisemaa.

Alkuperäiskarja muokkaa Pelttarinsaaren maisemaa

Karungissa vietettiin perinnebiotooppipäivää heinäkuun lopussa.

Johanna Muotkavaara

» Muu ja mää kaikuvat Karungin Pelttarinsaarella. Torniolaisen Ilmari Majurin alkuperäiskarja, lehmät ja lampaat, tekevät siellä tärkeää maisemanhoitotyötä.

Karungissa järjestettiin heinäkuun lopulla perinnebiotooppipäivä, jossa Piritta Peurasaari kertoi Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeeseen liittyen maisemanhoidosta siitä kiinnostuneille ja aloitteleville maisemanhoitajille. Lisäksi Teija Ylimartimo Tornionlaakson museolta kertoi Pelttarinsaaren rakennusten historiasta ja neuvoi kunnostuksesta.

– Pelttarinsaari on perinteinen karjatalousaari, siellä on ollut aikoinaan neljä eri maatilaa. Saareen on kuljettu veneellä, suksilla ja reellä. Kelirikkoaikaan ei ole päästy pois, Peurasaari sanoo.

Ilmari Majuri kunnostaa parhailaan saaren päärakennusta. Lisäksi hänen alkuperäiskarjansa; kyytöt,

lapinlehmät ja lampaat hoitavat aidatulla alueella maisemaa.

– Ruotsissa maalaiskylät ovat aivan erinäköisiä kuin Suomessa, sillä siellä on laidunnuspakko. Suomessa kaikki eivät pidä eläimiä laiduntamassa, joten perinnemaisema muuttuu, Peurasaari kertoo.

ALKUPERÄISKARJA PYSTYY hyödyntämään kaiken rehun myös heikkotuottoisemilla laitumilla. Majurin karja laiduntaa Pelttarinsaarella vasta toista kesää, mutta muutoksia on jo havaittavissa.

– Uskon, että muutaman vuoden päästä maisema on jo todella hieno, Peurasaari toteaa.

Maisema ei muutu pelkästään eläimien avulla, vaan myös isäntä itse joutuu tarttumaan viikatteen.

– Myös nokkosia ja vadelmapusikkoja pitää niittää. Risujen polttoa on myös tehty. Maisemanhoito on kovaa työtä, mutta se on palkitsevaa.

Alkuperäiskarja pystyy hyödyntämään kaiken rehun myös heikkotuottoisemilla laitumilla.

KARUNGIN PELTTARINSAARI on vanhaa tulvaniittyalueita, löytyy sieltä myös ketomaista maisemaa. Lehmät ja lampaat muokkaavat aluetta muun muassa lantansa avulla.

– Niiden lanta on tärkeää hyönteisille, ja sitä kautta saamme pääskysiä takaisin.

Monet pääskyslajit ovat kadonneet perinteisen karjatalouden katoamisen myötä.

Laiduntamisen myötä myös erilaiset kukat pääsevät taas kukoistamaan. Tämä taas houkuttaa paikalle perhosia.

– Hyönteiset, linnut ja kasvit hyö-

tävät tästä järjestelystä. Ja onhan se myös ihmisen silmään kaunista maisemaa, perinnemaisema.

PELTTARINSAARESSA VIERAILI tapahtumapäivänä myös 90-vuotias nainen, joka oli käynyt talossa pieninä tyttönä, sen loistoaikaan.

– Se mikä todella vaikutti minuun oli ihmisten lämpö. Kiertelimme saarta ja tuntui siltä, että ihmiset viihtyivät niin hyvin, että olisimme olleet siellä myöhään iltaan asti.

Peurasaari kertoo, että tällaisilla tapahtumilla on suuri merkitys yhteisöllisyydelle.

– Me kuulumme vieläkin tiettyi-

MIKÄ?

Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanke

- Hanke alkoi helmikuussa.
- Tavoitteena on Lapin kulttuuriympäristöjen ennallistaminen sekä kulttuuriympäristöihin liittyvän tiedon ja taitojen vaaliminen ja leittäminen.
- Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 250 000 euroa ja toteutusaika 1.2.2022-31.12.2023.
- Rahoittaja on Lapin ELY-keskusten maaseuturahasto ja toteuttaja Leader Pohjoisin Lappi ry.
- Hanke toteutetaan Lapin maankunnan alueella ja toimenpiteet kohdennetaan erityisesti valtakunnallisesti arvokkaisiin maisemaluiseihin ja merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin.

hin heimoihin, joita edustavat kylät. Ihmisten tulee päästä yhteyteen toisien kanssa, jotta voisimme rakentaa yhteisöjä. Näitä tapahtumia, missä tapaamme toisiamme hyvässä hengessä toivoisin lisää, Peurasaari kertoo.

Keskiviikko 10.8.2022

Uutismedian liiton jäsen
www.lounaislappi.fi

ISSN 1456-4336
Painosmäärä 32 600 kpl
Jaetaan Kemissä, Keminmaassa, Simossa, Tervolassa, Torniossa, Ylitorniolta ja Haaparannalla.
Kustantaja Kaleva365 Oy
Osoite Valtakatu 10, 94100 Kemi

ASIAKASPALVELU

Lukijailmoitukset:
Ma-pe klo 9-21, la-su klo 9-17
08 5377 621
lounaislappi.fi/Ilmoita

TOIMITUS

toimitus@lounaislappi.fi
044 451 0501

Päätoimittaja

Taina Nuutinen-Kallio
taina.nuutinen-kallio@
lounaislappi.fi
050 417 0402

Toimittaja

Jouni Vallikainen
jouni.vallikainen@lounaislappi.fi
040 513 6816

LUKIJAN KUVAT

Toimitus julkaisee mielellään lukijoidensa lähettämiä kuvia. Kuvan voi lähettää sähköpostilla, tekstiviestinä tai WhatsAppissa: toimitus@lounaislappi.fi 050 417 0402

JUTTUVINKIT

Mistä haluaisit lukea lehdestä ja verkosta? Vinkkaa toimitusta: toimitus@lounaislappi.fi

PALVELUT YRITYKSILLE

Palvelupiste 08 5377 180
yrityksille@kalevamedia.fi
www.kalevamedia.fi/yrityksille
Mainosaiheistot
mainos@kalevamedia.fi

JAKELUHÄIRIÖT

Lounais-Lappi
jakelu@kaleva.fi
08 5377 612
Ma-pe klo 7-21, la-su klo 7-17

Jakelu Kaleva365 Oy

Lampaat ovat maisemanhoitotyössä yleisimmin käytetty eläin.

Maisema säilyy lampaiden avulla

Lapissa on käynnissä avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanke, jossa pyritään kehittämään kulttuuriympäristöjen hoitoa.

MAISEMANHOITO

SUVI PIRINEN

Veneen nokka kolahtaa rantaan, ja kyytiläiset kiipeävät rantakivikolle. Rannassa olevalla nuotiopaikalla voi jo havaita merkkejä lampaiden läsnäolosta, mutta itse maisemanhoitajat eivät vielä näyttäydä. Ollaan Niittykarin saarella Keminsuun saaristossa, mis-

sä Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanke on järjestänyt perinnebiotooppipäivän. Päivän aikana tutustutaan perinnebiotooppien maisemanhoitoon Niittykaria esimerkinä käyttäen.

Saaren rannoilla kasvaa melko tiheää puustoa, mutta sisämaahan mentäessä avautuu perinteinen ketomaisema, jota noin 50 lamasta pitää avoimena. Maisemanhoidon neuvojana hankkeessa toimiva Piritta Peurasaari kertoo, että kedot ovat yksi harvinaisimmista perinnebiotoopeista.

- Mesimarja kertoo siitä, että täällä on laidunnettu. Kenttäkeroksen lajisto muuttuu kokonaan, kun laidunus aloitetaan. Korkeat lajit, kuten maitohorsma ja mesiangervo vähenevät, ja matalat lajit saavat tilaa. Esimerkiksi kissankello ei selviä maitohorsman keskellä, Peurasaari kertoo.

Monimuotoinen maisema

Perinnebiotoopit ovat avoimia tai puustoisia luontotyyppisiä, joiden

omaleimainen rakenne ja runsas lajisto ovat muovautuneet perinteisen karjatalouskäytön myötä. Nykyään perinnebiotoopit ovat kaikkein uhanalaisimpia luontotyyppisiä Suomessa, ja niillä elää huomattava osa Suomen uhanalaisista kasvi- ja hyönteislajeista. Karjatalouden siirryttyä tehotuotantoon viimeisten vuosikymmenien aikana, on laidunus vähentynyt eläinten siirryttyä sisätiloihin. Tämä on aiheuttanut maiseman muuttumista yksipuolisemmaksi ja luonnon monimuotoisuuden vähentymistä. Niityt, kedot ja laitumet kasvavat umpeen, kun alueita ei käytetä enää entiseen tapaan, jolloin niiden omaleimainen lajisto häviää. Maisemanhoidon tavoitteena on kulttuurimaiseman säilyttäminen, luonnon monimuotoisuuden lisääminen ja uhanalaisten perinnebiotooppien säilyttäminen.

Pääasiallisesti perinnebiotooppeja hoidetaan laidunnuksen avulla. Alussa saatetaan joutua tekemään myös jonkin verran raivauksia ja niittoa.

-Se on tapauskohtaista. Jotkut kohteet vaativat runsaastikin raivauksia, varsinkin jos siellä on paljon pajua ja vadelmaa, saattaa alue olla aika läpipääsemätöntä. Kedot kestävät hoitamattomuutta kaikkein pisimpään, koska ne ovat niin niukkaravinteisia, Peurasaari selittää.

Perinneympäristöissä laiduntaessaan eläimet estävät alueiden umpeen kasvamisen ja uhanalaisten eläin- ja kasvilajien häviämisen. Eniten maisemanhoitoon käytetään lampaita. Myös ylämaankarja on suosittua, sillä se pystyy elämään talvellakin ulkona.

Hanke kannustaa maisemanhoitoon

Lapin ely-keskuksen maaseuturahaston rahoittama Avoimet miljööt ja komeat kuistit on koko Lapin laajuinen hanke, joka on aloitettu tämän vuoden helmikuussa, ja päättyy ensi vuoden lopussa. Hankkeen tavoitteena on jakaa tietoa kulttuuriympäristöjen

SUVI PIRINEN

SUVI PIRINEN

Isa Tuuri ja Piritta Peurasaari toivovat, että yhä useampi innostuisi vaalimaan perinneympäristöjä.

hoidosta ja innostaa uusia ihmisiä maisemanhoitotyöhön. Maanomistajia on muun muassa autettu hakemaan Helmi-tukea erilaisiin perinnebiotooppikohteisiin.

- Tässä on yhtenä ajatuksena, että ihmiset, joita kiinnostaa maisemanhoito, ja joilla on vaikkapa niitä lampaita, voivat löytää uusia laidunkohteita. Ja vastaavasti ne, joilla on joku oma kohde, johon ovat harkinneet, että haluaisivat eläimiä, näkevät tällaisia innostavia esimerkkejä. Yritämme toimia siinä myös välittäjinä osaltamme, kertoo projektityöntekijä **Isa Tuuri**.

Projektissa tehdään tiivistä yhteistyötä ely-keskuksen kanssa. Niittykarissakin oli mukana kaksi ely-keskuksen asiantuntijaa kertomassa alueen kasvistosta, sekä erilaisista tukimuodoista, joita mai-

semanhoitokohteille on mahdollista saada.

- Ely-keskus antaa meille vinkkejä mihin kannattaa mennä. Minä käyn katsomassa kohteita, ja autan sitten maanomistajia, mikäli he haluavat lähteä toteuttamaan maisemanhoitoa, Peurasaari kertoo.

Perinnebiotooppien lisäksi hankkeen kohteena on rakennettu kulttuuriympäristö, ja eri puolilla Lappia on järjestetty esimerkiksi perinnerakentamisen työpajoja.

- Tavoitteena on, että ihmisten arvostus omaa kulttuuriympäristöään kohtaan nousisi, ja he innostuisivat myös omatoimisesti vaalimaan oman kylänsä maisemaa, Tuuri pohtii.

KATSO MILLAINEN paikka on Niittykari: www.lounaislappi.fi

13.7.2022 Koti-Lappi

Pärekatto-oppia Suvannossa

Lomalan tilan rakennus Pelkoseniemellä sai uuden katon.

Koti-Lappi

Idyllisessä Suvannon kylän miljöössä kuului neljä päivää tasainen vasaran paukutus, kun Lomalan tilan (alun perin Saunala) aitta sai uuden pärekaton. Vanha pärekatto oli vuosikymmenien ajan palvellut mallikkaasti, mutta ehtinyt jo pahoin haurastua ja alkanut hajota alati muuttuvan sään kourissa.

Vilja-aitta on yksi Lomalan tilan monesta rakennuksesta. Sen räystääs on noin 4 metrin korkeudessa ja siksi turvallisten tellinkien huolellinen teko oli aloituspäivän tärkein tehtävä.

Katolle tehtiin portaat kaiteilla ja tellinkeihin ja katon sivuille tehtiin kaiteet.

Kyläläinen Esa Heinola oli valmistellut työpajaa hankkimalla tellinkeihin puutavaran.

Päreet oli höylätty muutamia vuosia sitten edellisten kattotalkoiden yhteydessä, ja ulkoilmassa säältä suojassa ne olivat säilyneet hyvinä.

SUVANNON KYLÄYHDISTYS

Kyläyhdistyksen puheenjohtaja **Janne Uusitalo** ja diplomityöntekijä **Tuure Kinnunen** sahaamassa räystäälle sopivia päreitä.

Rakennusmateriaalin ekologisuus oli taattu, kun puutavara päreitä varten oli haettu kylän lähimetsästä ja päreet höylätty kylän omalla pärehöylällä.

Oikeasta rakennustavasta käytiin alussa keskustelua.

Kyläläiset Heinola, Markku Kujala ja Kaisu Siika-aho ovat olleet aiemminkin mukana tekemässä pärekattoja, ja tapoja työlle on yhtä monta kuin tekijääkin.

Markku Kujala ja **Esa Heinola** ovat rakentaneet aiemminkin pärekattoja. Restauraantimestari **Marko Korkeasalo** uudet työtavat otettiin mielellään vastaan.

Heinolan valmiiksi tekemän astutuslaudan asettelun jälkeen päästiin latomaan ensin puolikkaat päreet,

sitten kolmevarttiset päreet ja tämän jälkeen alkoikin kokonaisten päreiden latominen ja naulaus.

Lomittain tulevat päreet muodostavat nelikerroksisen vahvan katon.

Kahden päivän aikana saaiinkin jo ensimmäinen lape valmiiksi ja viikonloppuna talkoolaisporukka uudistui osin.

Tellinkien siirron ja kulttuuriympäristöinfon jälkeen päästiin taas työhön käsiksi.

Porottava aurinko antoi lisähaastetta, mutta innostus oli niin kova, että asiantuntijana toimiva restaurointimestari **Marko Korkeasalo** joutui lauantai-iltana patistamaan porukkaa lopettamaan työt.

Sunnuntai-iltapäivään mennessä vilja-aitta oli saanut uuden pärekaton, joka palvelee seuraavat kolmekymmentä vuotta.

Työt Suvannon valtakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön ympärillä ei toki tähän lopu.

Kunnostusta vaativia kohteita on kymmenittäin ja kunnostustyö vaatii paljon työvoimaa.

Talkoisiin ja kulttuuriympäristöinfon osallistunut Lapin maakuntamuseon amanuenssi **Jani Hiltunen** muistutti Suvannon kylän maisema-arvoista sekä avustusmahdollisuuksista, joita rakennuksen omistajat voivat kohteille hakea.

Lomalan aitan kunnostukseen

vaadittaviin rakennusmateriaaleihin kiinteistön omistaja haki projektityöntekijä **Isa Tuurin** avustamana ely-keskuksen avustuksen rakennusperinnön hoitoon.

Osana suunnitelmallista kylän kunnostamista on diplomityö, joka tehdään osana Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanketta.

Työn tekee Oulun yliopiston arkkitehtuurin laitoksen opiskelija **Tuure Kinnunen** kesän ja syksyn 2022 aikana.

Lapin maaseuturahaston rahoittama Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanke lisää tietoa ja osaamista kulttuuriympäristön hoidosta.

Erityistavoitteena on saada uusia osajia kohteiden hoitoon oppilaitosyhteistyöllä. Hanke toimii koko Lapin alueella.

Kesällä 2022 on tulossa lukuisia tapahtumia ympäri Lappia, johon kaikki kiinnostuneet ovat tervetulleita, tiedottaa hankkeen projektipäällikkö **Annika Kostamo**.

Itä-Lapissa järjestetään elokuussa aittarakennuksen kengitykseen ja punamullan keittoon keskittyvä työpaja Kairalan kylässä ja syyskuussa valtakunnallisesti arvokkaiden maisemahoitoalueiden kokoontumisajat.

Suvannon työpajan innoittamana järjestetään päreidentekokurssi kevään ja kesän 2023 aikana.

22 ELÄMÄNMENO

Kylämaisemien hoito vaatii pitkäjänteistä työtä

Maisemien hoitajat säilyttävät historiaa ja kulttuuriperinnettä.

Koti-Lappi

Erilaisia kylämaisemiin ja niiden hoitoon liittyviä aiheita käsiteltiin lokakuun alussa Pelkosenniellä, kun kahdeksan maisemanhoitoalueen edustajat pitivät kaksipäiväisen verkostoseminaarin Kairalan ja Luiron kylissä.

Alueiden edustajat olivat hyvin liikkeellä; Suomen kahdeksasta valtakunnallisesta alueesta seitsemästä oli paikalla joko kunnan, ely-keskusten tai kylän edustus. Alueista kuusi on valtakunnallisesti arvokasta ja kaksi maakunnallisesti arvokasta.

Päivien tavoitteena oli keskustella kylien tilanteesta ja kylämaisemien hoitotoimista.

Tilaisuuden järjestivät ympäristöministeriö, Lapin ely-keskus ja Avomet miljööt ja komeat kuistit -hanke.

Kairala-Luiron alueelle perustettiin Lapin ensimmäinen valtakunnallisesti arvokas maisemanhoitoalue vuonna 2010. Tämän jälkeen vastaava statuksen Lapissa ovat saaneet Simonkylä ja Simonniemi sekä Tenojokilaakso. Maisemanhoitoalueet ovat luonnonsuojelulain nojalla perustettuja alueita, joilla vaalitaan muun muassa luonnon- tai kulttuurimaismaa sekä alueiden historiallisia ominaispiirteitä.

Tapahtuman koolle kutsunut ympäristöministeriön ympäristöneuvos **Tapio Heikkilä** totesi, että maisema-alueet ovat syntyneet ihmisen vaikutuksesta, ja ne tuovat monimuotoisuutta kansallispuistojen rinnalle. Heikkilä totesi, että hyvä yhteistyö Lapin ely-keskuksen ylirakastaja **Marjut Kokon** kanssa näkyy siten, että maisemanhoitoalueita on Lapissa määrällisesti paljon.

Maisemiin liittyvän aihepiirin ympärillä tehty työ tulee uuteen luonnonsuojelulakiin selvästi näkyviin suosituksina. Kulttuurimaiseman hoitoon liittyvä työ pohjautuu vapaaehtoisuuteen ja niin sanotun alhaalta ylöspäin -periaatteen, Heikkilä kertoi tiedotteen mukaan.

Reeta Juvani Lapin ely-keskuksesta päivittää parhaillaan Sallan Saijan kylän maisemanhoitosuunnitelmaa.

Päivitys antaa mahdollisuuden valtakunnallisen statuksen hakuun. Kylän pellot ovat hyvin hoidettuja, ja aktiivinen lammastalous mahdollistaa myös piennarten ja laidunten hoidon.

Kyläaktiivi **Erkki Yrjänheikki**

Maisemanhoitoseminaarin osallistujat kokoontuivat yhteiskuvaan Pelkosenniellä.

Kaikki kylän pellot ovat hoidon piirissä, ja vanhoja rakennuksia osataan arvostaa.

nosti esille, kuinka maisema muuttuu vuosisatojen aikana elinkeinon muuttuessa, ja voimavarat maisemanhoitoon muuttuvat sen mukana.

Kairalan kyläyhdistys esitteli vuosikymmenien aikana tehtyjä maisemanhoitotoimia, joiden tavoitteena on ollut ennallistaa monimuotoisia laidunalueita.

Kyläyhdistyksen mukaan talkoilla ja hyvällä yhteistyöllä naapurikylän Harjun tilan kanssa on saatu paljon aikaiseksi.

Antero Välitälo esitteli Luiron kylällä ainutlaatuisia maatalouden voimakonetta, lokomobiilia.

Valtakunnan tasollakin arvokkaat perinnebiotooppialueet Koti- ja Yliniemi on saatu raivattua avariksi metsurin, kylien nuorten ja talkoolaisten työllä.

Vuositaitaista hoitoa alueilla tekevät nyt lampaat.

Antero Välitälo esitteli soiden keskellä sijaitsevan Luiron kylän tilanetta.

– Kaikki kylän pellot ovat hoidon piirissä, ja vanhoja rakennuksia osataan arvostaa, hän iloitsi.

Toisena päivänä toteutetun kylävi-

erailun aikana osallistujat todistivat rakennetun kulttuuriympäristön eteen tehtyä työtä Karkon ja Välitälon tiloilla.

Tapaamisessa todettiin, että kyläalueet ovat osanneet hyödyntää monipuolisesti rahoitusmahdollisuuksia ympäristöministeriöltä tulevan suoran rahoituksen lisäksi.

Etelä-Pohjanmaan luonnonsuojelupäällikkö **Leena Rinkineva-Kantola** toi tervehdyksen Kauhajoen kaupungin Hyypänjokilaaksosta, jossa päävastuu on kuntavetoisella neuvottelukunnalla.

– Eri tahojen ja yhteistyöllä ja monipuolisella rahoituksella on saatu aikaiseksi muun muassa retkeilyreitit ja rakenteita, hoidettuja perinnebiotooppeja, luontoselvityksiä, vieraslajitorjuntaa ja ympäristökasvatusta, hän kuvasi.

Syvyttä maisemäkasitteeseen toi iltapalan yhteydessä järjestetty kirjailijavierailu.

Jaakkolan tunnelmallisessa pirtissä lähiruuan äärellä keskityttiin kuulemaan kirjailija **Juhani Karilan** mietteitä kasvuympäristön vaikutuksesta kirjailijan luovaan työhön.

KUVAT: ANNIKA KOSTAMO

Kuittarin myllylle katto ja elinikää

“Ukkovaarit ovat tehneet valtavan työn vanhojen rakennusten eteen. Emme kai me ole se sukupolvi, joka tuhoaa ne”

RANUA

Simojärven itäpuolella sijaitsevan Kuittarin myllyn lautakaton korjaus oli Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeen kesäkauden viimeinen työpäivä.

Kaikkiaan Ranuan ja Posion kunnissa on erityisen paljon rakennushistoriallisesti arvokkaita kohteita, joista useat kymmenet vaatisivat restaurointia.

– Lapissa on paljon kuntia, joissa näitä arvokkeuksia ei enää ole. Esimerkiksi sota hävitti noin 18 000 rakennusta – tosin me olemme itse tuhonneet niitä huomattavasti enemmän.

– Myllyjäkin alueella on säästynyt poikkeuksellisen monta, tietää museo- ja restaurointimestari Marko Korkeasalo.

Impiöissä Penämönjärven ja Simojärven välisen joen varressa sijaitseva mylly on nyt Marko Korkeasalon mielestä hyvässä kunnossa.

– Olemme tehneet myllyyn uuden lautakaton. Kun jatkossa huolehditaan katon säännöllisestä tervaamisesta, niin se kestää helposti seuraavat kolmekymmentä vuotta. Onhan se aivan huikeaa, kun ai-

kaa vertaa tämän päivän rakentamisen kestoikään.

– Oikeastaan ainut, mitä tämä mylly kaipaa on sen käyttö. Jos tässä pari miestä tekisi tätä pari päivää, niin tämä olisi toimiva mylly. Jos me olisimme tulleet tänne kaksikymmentä vuotta myöhemmin, niin rakennuksesta ei olisi ollut mitään jäljellä.

PERINNERAKENNUS jää helposti heitteille, koska pelätään restauroinnin korkeita kustannuksia.

– Restaurointi on yleensä hyvin työvaltaista, joten siinä säästää pitkän pennin, jos tekee mahdollisimman paljon itse. Mökkinmiehet ne ovat nämä rakennukset ennenkin tehneet, huutaa Marko Korkeasalo myllyn katolta.

– Aina kannattaa kuitenkin aluksi olla yhteydessä Lapin maakuntamuseoon, josta tullaan hyvin mielellään käymään ja tutustumaan kohteeseen, painottaa projektityöntekijä Isa Tuuri Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeesta.

Lapin maakuntamuseon korjausrakentamisen asiantuntija on Miina Tolonen, jonka neuvot ovat maksuttomia.

– Häneltä saa arvion siitä,

Korjattu lautakatto tiervattiin vielä huolellisesti ennen työpajan päättymistä, jotta se kestää mahdollisimman pitkään. Katolla oleva museomestari Marko Korkeasalo (oik) kuitenkin muistuttaa, että tervauksesta on jatkossa huolehdittava säännöllisesti. Toinen tervareista on OSAO:n restaurointiopiskelija Ari Jellänen.

mitä kannattaa tehdä ensimmäiseksi. Hän myös osaa ohjata eteenpäin. Näin välttää turhan työn tekemisen eikä tee virheitä.

Marko Korkeasalo muistuttaa, että rakennusten kunnossapitoon kuuluu myös niiden ympäristöstä huolehtiminen.

– Jos ympäristö vitikoituu, niin se tuhoaa helposti myös varsinaisen rakennuskohteen. Luonto ottaa omansa.

– Tästäkin on ajanut viime vuosina ohi paljon ihmisiä, jotka eivät huomanneet, että tässä on näin hieno mylly.

PUURAKENNUSSET pitää Marko Korkeasalon mielestä korjata samoilla materiaaleilla ja tekniikoilla kuin ne on aikoinaan tehty.

– Meillä on valtava, satojen vuosien kokemus puurakentamisesta. Ei tuoda näihin vanhoihin rakennuksiin niitä markkinamiesten uusia hömpötyksiä, neuvoo restaurointimestari antaumuksella.

– Puu on monikäyttöistä niin kuin tämä mylly osoittaa. Tämänkin myllyn ura on alkanut savupirtinään, kunnes se on 1900-lu-

von alussa muutettu myllyksi. Restaurointimestarin mielestä on myös tärkeä huomioida puurakentamisen ekologisuus verrattuna nykyajan uusiin rakennusmateriaaleihin.

Kuittarin mylly on siipirasmylly, jossa virtaavasta vedestä saatu voima menee vaihteiston kautta kiville. Toinen myllytyyppi on jalkamylly eli härkinmylly.

Vanhojen rakennusten kunnossapito vaatii rakennusperinnön arvostusta sekä restaurointialan osaamista.

– Mieltikäänpä, kuinka valtavan työn ukkovaarit ovat aikoinaan tehneet vanhojen rakennusten eteen. Emme kai me haluta olla se sukupolvi, joka antaa näiden rakennusten lahota ja tuhoutua.

– Käsiyölläisyys arvostus on myös hyvin esillä kaunopuheissa, mutta se ei näy käytännön teoissa.

– On harmillista, että meillä ei ole kouluttajia, suunnittelijoita eikä tekijöitä. Kukaan ei halua lapsestaan restauroijan, kun hänestä voi tulla maisteri, toteaa Korkeasalo sarkastisesti.

KUITTARIN MYLLYLLÄ restaurointimestarin opeista on nauttinut viisihenkinen ryhmä restaurointiopiskelijoita koulutuskuntayhtymä OSAO:n Haukiputaan yksiköstä. Lisäksi työpajoissa on ollut mukana Oulun yliopiston arkkitehtiopiskelijoita.

– Oppilaitosten työpajat on ollut yksi Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeen pää-

toimintamuodoista. Työpajoihin valitut kohteet saavat hankkeen kautta opiskelijat toteuttamaan työn restaurointimestarin opastuksella. Tällöin omistaja maksaa vain materiaalit.

– Työpajojen avulla olemme voineet tarjota näille tuleville ammattilaisille niitä hyviä harjoituskohteita, sanoo projektityöntekijä Isa Tuuri.

Koko Lapin alueella toimivan Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeen hallinnoija on Leader Pohjoisin Lappiryjä rahoittaja Lapin maaseuturahasto.

– Viime vuoden helmikuussa alkanut hanke toteutti avoimen haun, johon ihmiset saivat ilmoittaa omia työpaja-kohteita. Saimme silloin yli 40 ehdotusta, jonka jälkeen niitä on tullut jatkuvalla syötöllä lisää, laskee Isa Tuuri.

– Olemme yrittäneet valita sellaisia yleishyödyllisiä kohteita, jotka jäisivät ehkä tekemättä ilman tätä meidän talloporukkaa.

– Työpajoissa on tehty aika paljon erilaisia kattoja. Nyt Ranualla tämä lautakatto, jollainen tehtiin kesäkuussa myös Utsjoen kirkkotuvilla. Viime viikolla tehtiin Savukoskella pärekatto, jonka lisäksi olemme tehneet myös tuohimalkakaton.

ISA TUURIN mukaan hankkeessa on työpajojen lisäksi järjestetty maisemahoitotalkoita ja kulttuurirympäristöjen infotilaisuuksia. Niissä ihmiset ovat saaneet neuvontaa omiin kohteisiinsa muun muas-

sa rahoituskanavista.

Toukokuun lopussa hanke teki Ranualla Saukkojärven koulumuseolla vauriokartoituksen sekä alustavan kunnossuunnitelman yhdessä OSAO:n restaurointialan opiskelijoiden kanssa. Raportti on nyt toimitettu Ranuan kunnalle, joka voi käyttää sitä tulevien kunnostustöiden suunnittelun pohjana sekä avustushaussa.

Lisäksi hanke järjesti heinäkuussa Keskitalon Ylämaankarjatilalla Ranuan Putkivaarassa perinnebiotooppelihin, maatalousluonnon ja maisemien hoitoon sekä laidunnukseen perehdyttävän tilaisuuden.

Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanke kestää tämän vuoden loppuun asti.

– Nämä hommat eivät loppu, joten meillä on tarkoitus jatkaa samojen teemojen parissa, päättää projektityöntekijä Isa Tuuri.

Vuonna 1890 Penämöjokeen rakennettu Kuittarin myllyn rakentaja ja mylläri oli Antti Kuukasjärvi. Mylly oli käytössä 1930-luvun lopulle. Simojärven laskevassa jokisuistossa sijaitseva mylly on edelleen Kuukasjärven perheen hallussa.

Myllyn voi käydä tutustumassa, kun pysäköi ajoneuvon portinpieleen ja kävelee siitä lammashaan poikki myllylle.

– Lammashaassa on portti, ja ne pitää muistaa sulkea. Myllällä on myös geokätkö, neuvoo Ulla Kuukasjärvi kulkijaa. (pka)

Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeen projektityöntekijä Isa Tuuri huolehti muun muassa työpajojen taustoista, kuten majoituksesta ja viestinnästä.

Tarvitaan tervaa, tuohtta, pelkkahirttä ja tekijöitä

● Vanhoja rakennuksia kunnostetaan entiseen loistoonsa.

Olli Miettunen

● Jälleenrakennuksen aikaisia taloja voi korjata siinä missä vanhempiakin torppia alkuperäiseen loistoonsa, jollei olisi muutamaa hidastetta. On näet pulaa sekä raaka-aineista että osaavista vanhojen rakennusten korjaajista eli restaurointimestareista.

–Meillä on pulaa tervasta, tuohtta ja pelkkahirsistä, saamelaismuseo Siidaan museomestariksi pestattu alan taitaja, restaurointimestari Marko Korkeasalo toteaa. –Tuohen tuottajia on Suomessa nyt ilmeisesti vain yksi.

Korjattavaa riittää, sillä museon tontille Inariin koottiin jo 1960-luvulla vanhan Tirron pihapiirin 1800-lukua edustavat rakennukset jälkipolville säilytettäväksi. Vaikka Lapin sodassa esimerkiksi Inarin rakennuskannasta tuhoutui 90 prosenttia, jotakin säästy.

–Minä opastan rakennetun kulttuurin korjaamista koko saamelaisalueella, Korkeasalo esittelee museomestarin rooliaan.

Lisäkin muistoja menneisyydestä on Siidan ulkomuseoon tuotu ja nyt työn alla on Mirhamintupa. Se oli Inarin ja Kittilän rajamailla vuoteen 1905 asti muun muassa käräjätalona.

Mistäpä löytyy tekijöitä?

Tekijöiden puutetta pyritään paikkaamaan helmikuussa Rovaniemellä pidettävällä tilaisuudella, jossa keskustellaan alan tulevaisuuden näkymistä Pohjois-Suomessa ja myös ideoidaan ratkaisuja osajapulaan. Korkeasalo kertoo kokemuksistaan alan yrittäjänä.

–Restauroijat pääsevät monesti töihin semmoisiin paikkoihin, mihin muut joutuvat maksamaan etää pääsevät. Heitä tarvittaisiin Lapissa yksi per kunta, Korkeasalo arvioi.

Sodan tuhoilta säästyneet ja tiheimmin asutut kunnat, kuten Rovaniemi, Tervola, Tornio, Kemi ja Simo, voisivat työllistää useamman tekijän. Pulaa on myös osaavista suunnittelijoista, rakennustimestareista, insinööreistä ja arkkitehteistä.

–Rakennuksia meillä on riittävästi, kunhan niistä pidettäisiin huoli.

Kokemusta ja koulutusta

Opetushallitus on määritellyt restaurointialan tutkinnon sisällön. Korkeasalokin on 2012–2013 tuon tutkinnon suorittanut, mutta hänen mukaansa työ itsessään

UUSI lattia ja kunnostettu katto on tehty käsityönä. Marko Korkeasalo sanoo, että työ opettaa tekemään.

opettaa.

–Restaurointimestari on erikoisammattitutkinto. Paljon riippuu siitä, mitä sinulla on taustalla, mestari kertoo vaatimuksista.

Lisää oppia saa erilaisilta kursseilta. Taustalla mestarilla itsellään on 1980-luvulta rakennusmiehen opinnot Haukiputaan ammattikoulussa ja sittemmin vankka rakennusalan kokemus.

–Se on ollut hyvä pohja, mutta kyllä työn mukanaan tuoma kokemus on se juttu. Yrittäjänä olen ollut 1990-luvulta asti.

Asennetta ja tekemisen taitoa

Käytännön työ on opettanut ja se, että seuraa miten muut tekevät. Korkeasalon mukaan esimerkiksi seuraaminen tarkkaavaisesti opettaa paremmin kuin lukemalla opetelu. Yli 10 vuotta sitten arvorakennuksia korjattiin Lapissa ja silloin oppiakin jaettiin alan kisalleille. –Minun oppi-isiä teoriapuolella on ollut Pukeman Tapio, silloinen ely-keskuksen tarkastaja. Järki ja asenne on tullut Tapion kautta.

–Lapin metsämuseon projektin vedin yrittäjänä. Se oli iso kohde, minulla oli seitsemän vierasta töissä siihen aikaan.

Restauroijaksi aikovalle hyvä tausta on monipuolinen rakennusalan kokemus, mutta tärkeämpänä

SIIDAN museorakennuksia pidetään kunnossa tuleville sukupolville.

Korkeasalo pitää oikeaa asennetta ja käsillä tekemisen taitoa. Vanhaa korjattessa on vältettävä tarpeetonta purkamista ja korjataan vain niiltä osin, mikä on tarpeen.

–Kirves ja puukko, Korkeasalo mainitsee tärkeät työkalut.

–Ja moottorisahaa tarvitaan hirsitöissä, eikä lapiota saa pelätä.

Seinät ryhtiin, maisemat ruotuun

Ely-keskuksen ja Pohjoisimman Lapin Leaderin hankkeet ovat Korkeasalon mielestä olleet merkittäviä vanhojen arvorakennus-

ten restauroinnin esiintuonnissa.

Nyt on syytä nostaa esille jälleenrakennusaika, jonka rakennusten korjaamisessa tehdään eniten virheitä. Monen talon ulkoseinät ovat kärsineet tai lahonneet, kun ne on peitetty hengittämättömillä lateksimaaleilla – se on kuin talon peittäisi kumilla. Toinen suuri harmi on koneellinen ilmanvaihto.

–Tämä on nähty kymmenien koulujenkin kohdalla, mestari harmittelee.

Reilu vuosikymmen sitten toteutettu Arvorakennusten korjausosasta Lapin -hanke poiki Korkeasalon mukaan alan kannalta

TÄSTÄ ON KYSE

Osaajapula

● Helmikuun 17. päivänä 2023 kello 11.45 alkaa Rovaniemen kotiseutumuseolla Pöykkölässä keskustelu restaurointialasta.

● Tilaisuudessa puhutaan alan tulevaisuudesta Pohjois-Suomessa ja ideoidaan ratkaisuja osajapulaan.

● Mukaan on kutsuttu muun muassa alan ammattilaisia, oppilaitosten edustajia, viranomaisia ja mahdollisia hanke-rahottajia.

● Tilaisuuteen sopii noin 40 henkeä ja osallistua voi myös etäyhteydellä.

● Järjestäjänä Avoimet miljööt ja komeat kuitit -hanke, Totto-yhdistys ja Lapin Ely-keskus.

● Lisä tietoa: Isa Tuuri / Leader Pohjoisin Lappi ry, Sodankylä (040 826 6620).

paljon hyvää. Vanhojen rakennusten arvo huomattiin, minkä ansiosta ely-keskuksen ja Museoviraston tukihakemukset tuplaantuivat.

–Myös Pohjoisimman Lapin Leaderin hankkeet ja Lapin ely-keskuksen Maisemat ruotuun -hanke ovat lisänneet valtavasti tietoisuutta maakunnassa.

OLLI MIETTUNEN

Siidan museo-restaurointimestarilta saa neuvoja saamelaisalueen vanhojen rakennusten korjauksiin

– Kyllä meidän pitää korjata vanhoja rakennuksia ja sitä kautta arvostaa sitä kovaa työtä, mitä niiden rakentamisessa on tehty, kehottaa Saamelaismuseo Siidan museo-restaurointimestari Marko Korkeasalo. Hän neuvoo ja ohjaa alkuun rakennusten restauroinneissa korvauksetta.

Marko Korkeasalo varoittaa ylikorjaamasta vanhoja rakennuksia.

Leena Klemi-Lohiniva

Saamelaismuseo Siidan vastuumuseo -tehtävät ovat kahtaalla. Se on valtakunnallinen vastuumuseo erikoisalanaan saamelaiskulttuuri ja alueellinen vastuumuseo kulttuuriympäristötehtävissä saamelaisien kotiseutualueella. Alueellisen vastuumuseon tehtävät alkoivat vasta tämän vuoden alusta, jolloin tehtävään saatiin rahoitus. Muilla alueilla työtä on tehty jo kolme vuotta.

Siidan museo-restaurointimestari **Marko Korkeasalo** käyttää korjausrakentamisen neuvonnan tehtäviin puolet työajastaan. Hän ryhtyi opiskelemaan restaurointia neljätoista vuotta sitten ja on Lapin ensimmäinen sekä yksi kolmesta restaurointimestarista. Tämän alan ammattilaisista on Lapissa pula.

– Restauroinnin kohteina ovat jälleenrakennuskauden ja sitä vanhemmat talot, karkeasti ottaen ”aika ennen muovia ja mineraalivilloja” rakennuksissa, selventää Korkeasalo tehtäviään.

– Käyn kohteessa ja sen jälkeen pohditaan porukalla, mitä kannattaisi tehdä, Korkeasalo kertoo.

Häneen voi ottaa yhteyttä, jos saamelaisalueella vanhan rakennuksen kunnostaminen ja korjaus mietittävät. Samoin vanhojen rakennusten kunnostukseen liittyviin tukimuotoihin saamelaismuseolta löytyy tietämystä. Niissä hän opastaa yhdessä museon rakennustutkija **Satu Taivaskallion** kanssa.

Korkeasalon mielestä kannattaa joka tapatuksessa käyttää asiantuntijaa paikalla.

– Usein on hyväksi, jos rakennusta ja sen tarvitsemia toimenpi-

teitä katsotaan useammalta eri näkökannalta, hän toteaa.

Hän sanoo, että rakennuksissa on monenlaisia arvoja, mutta hän itse lähtee materiaaleista. Korkeasalo pitää puuta ja muita luonnonmateriaaleja todella tärkeinä ja ekologisina rakennusmateriaaleina.

– Puurakennus on ihmisläheisin ja ymmärrettävä, meillä on ollut satoja vuosia koti puusta, sen käytöstä ja ominaisuuksista on pitkältä ajalta kokemusta.

– Nykyisen teollisuuden tuotamista markkinamiesten esiin tuomista erilaisista keinotekoisista rakennusmateriaaleista meillä ei ole niinkään kokemusta. Kokemusta ei ehdi muodostua, kun kohta jo tulee uusi, ”entistä parempi materiaali”, hän toteaa.

– Kun joku esittelee rakennuksen, jossa ei ole tehty mitään kor-

Ivalon Työväentalo eli Tökäri on valmistunut 62 vuotta sitten. Rakennus on liitetty kaukolämpöön vuonna 2018, ikkunoita on kunnostettu ja putkiremontti on myös tehty. Rakennuksen kunnostukseen on saatu Seurantalolajen kunnostusavustusta, jota jaetaan Kotiseutuliiton kautta. Marko Korkeasalo on ollut mukana korjausten suunnittelussa.

jauksia tai muutoksia, niin minä sanon, että hyvä. Mitä alkuperäisempi rakennus on, sitä parempi, on restauroijan mielipide.

Vanha rakennus vaatii Korkeasalon mukaan myös asukkaaltaan tiettyjä ominaisuuksia.

– Voihan se olla, että talo on oikea, mutta omistaja väärä. Vanhasa talossa asuminen vaatii osaamista ja oikeaa asennetta. Tietty epäsuorallisuus ja vinot pinnat ovat sellaisen rakennuksen ominaisuus, ei vika ja ne pääosin sallitaan. Jos et niitä salli, niin olet sille väärä omistaja, hän pohtii.

Korkeasalo varottaa ylikorjaamasta vanhoja rakennuksia.

– Jos seinässä on yksi lauta laho, niin uusitaan vain se vaurioitunut kohta lautaa, tai korkeintaan se yksi lauta, ei koko seinän laudoitusta puhumattakaan koko talon laudoituksesta.

Yli- ja tarpeeton korjaus on suurin ylimääräisten kustannusten aiheuttaja rakennusta korjattaessa.

Ikkunat ovat usein vanhan rakennuksen arvokkain kohta. Ne on Korkeasalon mukaan syytä säästää. Usein rakennuksessa ikkunapokat ovat ihan hyvässä kunnossa ja kunnostettavissa ulkonäöstä huolimatta. Jos niistä lahoa löytyy, niin sen kohdan voi korjata. Kokonaan ikkunoita kannattaa hänen mielestään hyvin harvoin vaihtaa.

– Restauroinnin suunnitteluun kannattaa erityisesti panostaa. Yleisluontoisen suunnitelman jälkeen edetään tarkemmin suunnitellen vaiheittain rakennuksen osa-alue kerrallaan. Koskaan kun ei tiedä, mitä eteen tulee kun rakennetta avataan, muistuttaa Korkeasalo.

Marko Korkeasalo kertoo, että tietoisuus ja kiinnostus vanhojen rakennusten kunnostamisesta on Lapissa lisääntynyt. Hänellä itsellään on tällä hetkellä n.10-15 rakennusta ohjauksen alla, ja suunnilleen saman verran on kohteita vielä käymättä. Hän kehottaa roh-

keasti ottamaan yhteyttä, jos vanhojen rakennusten korjaus mietittävää.

Enimmäkseen korjattavat rakennukset ovat yksityisiä, koska kovin vanhoja julkisia rakennuksia ei saamelaisalueella kirkollisia kohteita lukuun ottamatta juurikaan ole.

Tekijöistä on krooninen pula. Restaurointialan tekijöiden lisäksi vähän ovat myös esim. pelkkä kahriin sahaajat ja veistäjät, terveyspolttajat sekä päreentekijät koko maakunnassa.

Parhaillaan on haku meneillään Rovaniemellä Redussa restaurointialan koulutukseen.

Rakennusten korjaukset ja restauroinnit sekä kulttuurimaisemien ja perinnebiotooppien hoidot liittyvät Pohjoisimman Lapin Leader ry:n Avimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeeseen, jonka tarkoituksena on Lapin kulttuuriympäristöjen ennallistaminen sekä kulttuuriympäristöihin liittyvän tiedon ja taitojen vaaliminen ja levittäminen. Hanke alkoi helmikuussa viime vuonna ja päättyy ensi vuoden alussa.

Käytännössä tämä tarkoittaa mm. lauta- ja pärekattojen tekoa, lammasaitatalkoita, vesistöjen kunnostusta, kulttuuriympäristöpäiviä, kaikkea, mikä lisää tietoa kulttuuriympäristön hoidosta. Mukana on kylä, oppilaitoksia, eri viranomaisia ja asiantuntijoita. Hankkeen projektipäällikkö **Anni-Ka Kostamo** kertoo, että hankkeessa etsittiin kylä, joissa oli kiinnostusta kulttuurimaiseman hoitoon. Tänä vuonna järjestetään kaikkiaan viitisenryhmittä tapahtumaa, eikä lisää enää nyt voida ottaa. Jos jollakin on vielä mielessä projekti, joka liittyy kulttuuriympäristöön, niin Kostamo kehottaa ottamaan yhteyttä Museovirastoon.

– Maisemanhoitokohteisiin voidaan hankkeessa edelleen tutustua ja tehdä niistä arvioita tukien suhteen, Kostamo toteaa.

Ajankohtaista

Moskun pihapiirissä on entisajan erämaatunnelmaa

Lokan tekoaltaan koillislukumassa sijaitsee Alaponkun erämaataila, joka on määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi ja suojeltu rakennusperintölain mukaisella suojelupäätöksellä.

Isa Tuuri
Sompio

La 14.10.2023 klo 6:00 | Päivitetty: Sun 15.10.2023 klo 22:55

f t e 0

KUUNTELE

Kiemurtelevan hiekkatien päässä sijaitseva tila on yksi harvoista säilyneistä Sompion Lapin erämaataloista. Sillä on myös merkittävä henkilöhistoriallinen arvo: paikka tunnetaan erityisesti legendaarisen **Aleksi Hihnavaaran** eli **Moskun** entisenä asuinpaikkana. Hihnavaara osti 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä rakennetun talon vuonna 1911 ja piti siellä porokarjaa ja harjoitti erätaloutta 1930-luvulle asti.

Nykyisin rakennukset omistaa Sodankylän kunta. Tilan haltijana ja tutustumisretkien oppaana toimii Moskun tyttäreoika **Tapani Hietanen**.

Alaponkun erämaataila sijaitsee Sodankylässä Lokan tekoaltaan koillislukumassa. Asuinrakennus on tehty vuonna 1911. Kuva: Isa Tuuri

Erämaista tunnelmaa pääsee kokemaan jo matkalla: Korvasvaaran kohdilta tieltä aukeaa huikaiseva näkymä aina Saariselän tuntureille saakka. Tapani Hietanen on nimennyt vaaran leikkimielisesti Tindermäeksi, sillä nettiyhteyden saadaksesen on tilalta patikoitava vaaran rinteelle.

MAINOS - juttu jatkuu mainoksen jälkeen

MAINOS - mainos päättyy

– Puhelinyhteyden tilan pihapiiristä saattaa löytää suuren kivenlohkareen päälle tai katolle kipeämällä, jos osaa lisäksi kallistaa päätään tiettyyn ilmansuuntaan, Hietanen kertoo.

Säilyttämisessä riittää työtä

Pihapiirin hiljaisuudessa aika tuntuu totisesti pysähtyneen. Alun perin tila on tosin sijainnut keskeisellä paikalla Sompion kaira: pihapiirin poikki kulkee vanha, nykyisin Lokan tekoaltaan katkaisema kulkureitti Lokasta Mutenian kautta Vuotoon. Sitä käyttivät vilkkaasti niin rahti-, savotta-, uitto- kuin poromiehet. Mosku harjoitti tilalla myös kauppatoimintaa ja päärakennuksen kamarissa toimi sotien jälkeen kansakoulu.

Perkka-aidan ympäröimään pihapiiriin kuuluvat asuinrakennus, vanha ja uusi makasiini, tolla, savusauna, uusi sauna sekä kaksi vinttikaivoa.

Pihapiiriä kunnostettiin työllisyystyönä Museoviraston valvonnassa 1990-luvulla. Parina edellisenä kesänä on kunnostettu makasiinin pärekatot ja savusaunan ja tollan lautakatot. Tulevillekin vuosille tekemistä riittää: ensi kesälle on suunnitteilla ainakin lautakattojen tervausta sekä raivaustöitä. Syksyn ja talven aikana tilan mittava alkuperäinen esineistö täytyisi puhdistaa ja luetteloida. Tärkeää olisi myös taltioida paikkaan ja esineistöön liittyvät tarinat ja käydä läpi tilaan liittyvät vanhat asiakirjat.

– Tässä voisi olla sopivaa työnsarkaa esimerkiksi museoalan opiskelijalle, Hietanen ja Lapin maakuntamuseon amanuessi **Heidi Pelkonen** pohtivat.

Opas Tapani Hietanen, Moskun tyttäreoika, puhujanpöntössä. Kuva: Isa Tuuri

Ferrarin ajoi perille

Tapani Hietanen on järjestänyt tilalle opastettuja tutustumisretkiä tilauksesta jo parikymmentä vuotta. Pääsääntöisesti vierailijat ovat muualta tulevia matkailijoita, jotka ovat kiinnostuneet Moskun henkilöhistoriasta esimerkiksi **Kai Lehtisen** tähdittämän elokuvan myötä.

Vilkkaimpina viikonloppuina kävijöitä on pitkälti toistakymmentä päivässä aina Helsinkiä myöten. Hietanen viihdyttää vierailijoita lukuisilla tarinoilla Sompion kairan elämästä ja Moskusta, ja saattaa vieras päästä nauttimaan myös lempeistä löylyistä pihasaunassa. Tilalla on järjestetty myös yleisötapahtumia esimerkiksi Suomen satavuotisen itsenäisyyden kunniaksi vuonna 2017, jolloin paikalle järjestettiin linja-autokuljetus ja kävijämäärää mitattiin sadoissa.

– Onpa joku joskus körötellyt pitkän hiekkatien tilalle ferrarillakin, Hietanen nauraa.

Kuva: Isa Tuuri

Kulttuuriperintöä juhlittiin syyskuussa

Lapin maakuntamuseon amanuessi Heidi Pelkonen sekä Leader Pohjoisin Lappi ry:n hallinnoiman ja Lapin maaseuturahaston rahoittaman Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeen projektityöntekijä **Isa Tuuri** vierailivat tilalla Euroopan kulttuuriympäristöpäivien tapahtumaviikolla. Syyskuussa vietetyt vuosittaiset Euroopan kulttuuriympäristöpäivät ovat Euroopan laajin yleisötapahtumien kokonaisuus, joka juhlistaa ja tekee tunnetuksi monimuotoista kulttuuriperintöä.

Tämän vuoden kulttuuriympäristöpäivien teema on Elävä perintö – Alaponkun tilamiljöössä perinteet elävät perinteisinä kädentaitoina ja rakennusmateriaaleina, mittavana alkuperäisenä esineistönä sekä suullisena perimätietona lukuisine tarinoineen entisajan elämästä ja tilalla vaikuttaneista henkilöistä.

Alaponkun erämaataila on tilauksesta avoinna ryhmille. Opastus suomeksi tai englanniksi. Lisätietoja löytyy [tästä linkistä](#).

Lisätietoa Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeesta löytyy [täältä](#).

AJANKOHTAISTA KULTTUURI YMPÄRISTÖ

Kommentoi

Ilmoita asiavirheestä

JORMA HALONEN

Meltosjärven uudesta lintutornista voi bongaila useita eri lintulajeja.

Meltosjärvellä bongailaan uhanalaisiakin lajeja

Lintutornien kunnostamisella monipuolistetaan alueen matkailua.

LUONTO

HEINI-MARIA KAAKKURIVAARA

Ylitornion Meltosjärvellä vietettiin toukokuussa uusien lintutornien avajaisia.

Meltosjärvet ovat Miekojärveen laskevan pienen joen läpivirtausjärviä, jonka vesistöt kuuluvat Lapin tärkeimpiin lintuvesiin ja valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan.

Pellolaisen lintuharrastaja **Jorma Halosen** mukaan alueella pesii monipuolinen vesi- ja kahlaja-linnusto. Elinvoimaisten lajien lisäksi siellä tavataan äärimmäisen uhanalaisia lintuja, kuten punasotkaa ja suokukkoa.

- Järven ja sen rantapensaikkojen ja -niittyjen ravintovaroja käyt-

tävät monet varpus- ja petolinnut, kuten pääsky, tervapääsky ja pajusirkku, sekä tuuli-, sinisuo- ja ruskosuohaukka, sääksi ja merikotka, Halonen luettelee.

Lintutornien kunnostushanke

Meltosjärvi oli yksi seitsemästä Lapin ELY-keskuksen maaseuturahaston rahoittamasta Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hankkeen pilottikylästä. Sen tavoitteina oli muunmuassa kylien kulttuurimaisemien ennallistaminen sekä aitoon paikalliskulttuuriin pohjautuvan kyläelämysmatkailun edistäminen. Viime vuoden helmikuussa käynnistyi jatkohanke Avoimet miljööt ja komeat kuisit, joka jatkuu tämän vuoden loppuun saakka. Projektityöntekijä **Isa Tuurin** mukaan Meltosjärven lintutorneille oli hyvä opastus ja järven arvo tiedossa, mutta lintutornit olivat huonokuntoisia.

- Meltosjärvellä järjestetyissä tapahtumissa nousi kiinnostus lintutornien kunnostukselle, minkä seurauksena Avoimet miljööt ja ai-

Meltosjärven lintutornin avajaisia vietettiin toukokuussa.

dot elämykset-hanke kirjoitti yhteistyössä Ylitornion kunnan teknisen osaston kanssa Meltosjärven lintutornien kunnostushankkeen, Tuuri kertoo.

Kunnostamisella tuetaan kylä-

matkailua, sekä monipuolistetaan alueen yritysten toimintaa kevät-, syksy- ja talvituotteilla esimerkiksi revontulimatkailun kautta.

- Lintutornien kunnostus on osa kokonaisvaltaista Meltosjärven vesistöjen pitkäjänteistä kunnostusta. Käytännössä kahden lintujen tarkkailuun tarkoitettua lintutornin ja niihin liittyvän muun rakenteen kunnostus ja käytön monipuolistaminen. Toisen lintutornin kunnostustoimissa huomioidaan esteettömyys, Tuuri sanoo.

Omat havainnot lintuatlakseen

Suomessa käynnistyi viime vuonna maan neljäs lintuatlastutkimus, joka kestää vuoteen 2025 saakka. Siinä selvitetään ja tutkitaan lintulajien pesimäaikaista levinneisyyttä, pesimäalueita, sekä lajien levinneisyyksien muutoksia. Karttoitus on osa luonnon monimuotoisuuden seuranta, jossa korostuu vapaaehtoisten lintuharrastajien ilmoittamat havainnot lintuatlas.fi-sivustolle.

Halosen mukaan havaintojen

”Järven ja sen rantapensaikkojen ja -niittyjen ravintovaroja käyttävät monet varpus- ja petolinnut, kuten pääsky, tervapääsky ja pajusirkku, sekä tuuli-, sinisuo- ja ruskosuohaukka, sääksi ja merikotka.”

Jorma Halonen
Lintuharrastaja

ilmoittaminen onkin tärkeimpiä asioita lintuharrastuksessa innokkaan retkeilyn ja lintujen tunnistamiseen perehtyneisyyden lisäksi. Hänellä on myös vinkkejä onnistuneeseen lintubongailuun.

- Kiinnostus luontoon ja erityisesti lintuihin. Kiikari on tärkeä, kaukoputkikin harrastuksen edistysväline. Lintutornit ovat mainioita paikkoja, koska niistä voi havaita kerralla useita mielenkiintoisia lajeja.